

קובץ גליונות

פרשת יתרו

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן רבינו הגדול

הגראמ"מ שך זיע"א

מרן ראש הישיבה

הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר

רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה

הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור

הגר"ג קרליץ שליט"א

מרן רה"י

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח

הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל ותערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לעילוי נשמת
הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל
נלב"ע כ"א שבט תשע"ב
תנצב"ה

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

קיוית
שיוית
נחלת משה

לעד

054-8415551 (הופנר)

אצל הנציגים בישיבות:

בני ראובן
כנסת יחזקאל
תורה בתפארתה
תורת חסד

בבתי הכנסת:

דרך החיים
מאור שרגא

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

054-8454846 (וינגרטן)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

רובע ט'

077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398

(פינקלשטיין)

בניהכנ"ס

שערי תורה

ישיבת אור לישרים

רמה ג'

ביהכנ"ס אהבת תורה

02-9920797

יפה נוף

054-8488951 (וקסלר)

רמה א'

בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה

ביהכנ"ס לב אליהו

ביתר

גבעה A

בביהכנ"ס אשכנז

גבעה B

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

בני תורה

קהל חסידים

בית חלקיה

050-4156578 (מן)

בני ברק

שכון ג' / יהודה הנשיא

053-3145900

(גולדשטון)

ויזניץ

050-4192923 (טסלר)

בבתי הכנסת:

אוהל משה ורחל- רח'
פרל

אוהל תמר

אשכנז רח' יעל

בית אהרון רח' רדק

בית אריה רח' גרוסברד

פינת בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

היכל צבי רח' סירקין

הליגמן

הליכות חיים

המרכזי - רמת אלחנן

יד אהרון

לדרמן

משכונת יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קהילות

יעקב

שלייכר

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישכר באוהלין רח'

סורוצקין

נחלת משה

פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

סלבודקא

פונבז'י

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פז- ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרדס כץ

052-7168580

(אבוחצירא 30)

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוחצירא 9)

שכון ה'

ביהכנ"ס המרכזי

זכרון יעקב

04-6392214 (קניגסבורן)

חדרה

בביהכנ"ס יד זאב

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינזער)

ישיבת נחלת הלויים

בביהכנ"ס מקלט רח' פרל

פינת מנדלה

הדר

ישיבת תפארת ישראל

04-8699455 (חסידיים)

שכריה

קרית שמואל

ביהכנ"ס חניכי הישיבות-

שערי דעת רח' המגינים

32

בביהמ"ד אהבת שלום

שלז סטון

02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות

ביהכנ"ס המרכזי

ירוחם

ביהכנ"ס המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעיו)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב

בביהכנ"ס ברכות שמואל

רח' גבע 054-8422492

גבעת שאול

זופניק

גוש 80

ביהכנ"ס בראשות הגאון

ר' דן סגל שליט"א

גילה

ביהכנ"ס חזון נחום

052-7653820

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

חניכי הישיבות- רח' ברנד

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

ביהכנ"ס תפארת בחורים

(הישן)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בביהכנ"ס היכל שמואל

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

חניכי הישיבות מרכז

מגן אברהם

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

ביהכנ"ס פאג"י

עזרת תורה

054-8474651 (אלקין)

בית הכנסת בית ישראל

קרית יובל

052-7639488

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719

(גולדשטון)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

ביהכנ"ס

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

רמות פולין

ביהכנ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

בבתי הכנסת:

המרכזי

חזון אי"ש

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

חודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהלין, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבז'

בית אבא

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

נאות הפסגה

052-7608620

קרית ספר

בית הכנסת קהילת משך

053-3127555

ברכפלד

ישיבת מיר

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רשב"י

גרין פארק

ביהכנ"ס בני הישיבות

נס ציונה

מוסדות אור תורת שלום

בכולל בראשות הרב יפת

שליט"א

נחיתות

054-8454356 (טרבלסי)

ישיבת שכר שכיר

נתניה

רמת אפרים

052-7664668

ביהכנ"ס מנין אברכים רח'

גבע 25 054-8452828

(וייס)

ישיבת עטרת מתתיהו

054-8479928 (סעידוב)

פתח תקוה

גני הדר

בבתי הכנסת:

אוהל אברהם

מקוה בעש"ט

מרכז העיר

אבי עזרי

ישיבת לומז'ה

כפר אברהם

כולל אוהל רחל

050-4187771

קרית אתא

ישיבת מאקאווא

052-7626243

רחובות

050-4101805

ישיבת מאור התלמוד

כולל בר שאול

לב לאחים

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 192 | שנה ד' | פרשת יתרו | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

יתרו חיפש את האמת עד לעזוב כבודו-של-עולם, להיותו נתון ל"חסד" ה'.

יתרו יח, יא **כי גדול ה' וגו'.** פרש"י, היה מכיר בכל הע"ז שבעולם שלא הניח ע"ז שלא עבדה. ולכאורה בכדי להכיר, אי"צ לעבדה?

ואולי זהו הכרה אמיתית.

ומה שאמר יתרו, **כי גדול ה' צ"ב**, וכי שייך לומר שה' גדול מכל מה שהוא אפס? ועל כרחק גם לפני שנתגייר ידע שהם כלום, דאל"כ למה אמר מכירו הייתי לשעבר, אלא הכוונה שאמר שלהם ישנם כוחות-אחרים, אבל כח-עצמי יש רק לה'.

והנה מש"כ רש"י, שיתרו היה מכיר בכל ע"א שבעולם, שלא הניח ע"ז שלא עבדה. מצד א' זה גנות. אבל מצד שני, רואים שזה הגיע מנקודת האמת. שחיפש ורצה לדעת האמת, ולא כמו סתם גוי שעובד ע"ז מסוימת, אלא חיפש את האמת, **וכיון שחיפש האמת, בסוף השיגה.**

והיה אצלו בקשת-האמת כה גדולה עד לכדי לעזוב כבודו של עולם וללכת למדבר ולהיות נתון ל"חסד" ה'. אל כזה חסד רצון נדרשו לעמוד דור המדבר דאם ח"ו היה מסיר השגחתו לרגע, היו יכולים למות מרעב ומצמא מנחשים

ועקרבים, וכמש"כ (בפר' חקת כא, ו) דבזמן שחטאו וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים ... פירשו המפרשים שעניי הכבוד לא הגנו והגיעו השרפים, וימות עם רב מישראל.

בשביל מסירות לרוחניות כדאי להפסיד הכל

ויתרו שלא היה חסר לו כלום, ועזב הכל בגלל ביקוש האמת. **זלהתמסר לרוחניות כדאי להפסיד הכל.** וראה שכל יתר הדברים, הם כלום והאמת, היא האמונה בה'. ובזכות ביקוש האמת, זכה לכתרה של תורה היכן מצינו זאת? אולי יתור הפרשה.

והנה, אע"פ שנתגייר וזכה לתורה, יש אומרים דלא זכה להיות במתן תורה, כמש"כ הדעת זקנים להלן י"ג ממדרש תנחומא: יתרו לאחר מתן תורה בא ודורש עליו מקרא זה: **"לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר"**. אמר הקדוש ברוך הוא: בני, היו בשעבוד מצרים, ויתרו היה יושב שוקט ובוטח, אינו דין שישמח בשמחת תורה.

ולמדים אנו שאף ששיבחו חז"ל בשבחו של יתרו שהיה יושב בכתרו של עולם, ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תורה לשמוע דברי תורה, שהרי היו נתונים שם לחסדי ה'

שיהיו ניסים בכל רגע ויתרו בטח בה' והלך למדבר, מ"מ לזכות להיות בפועל ממשי במתן תורה, זה דבר בפני עצמו **שהוצרכו לכך זכויות מיוחדות על ידי זיכוכים של עבודת פרח וכו'.**

דעצם העמידה לפני מתן תורה, היה דבר גדול. כפי שאומרים בהגדה של פסח: אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, דיינו. הרי דעצם מתן תורה היה דבר שהוצרך לזכויות מיוחדות.

ירא שמים, בהכרח שהוא חכם.

שם, יראי אלקים. כתב אבן עזרא: וכנגדם אמר משה, חכמים ונבונים. כי לא יתכן להיות ירא שמים כראוי רק מי שהוא חכם (וכ"כ המסילת ישרים בהקדמה) והכתוב אומר: ראשית חכמה יראת ה'. בדרך כלל מחשיבים אנשים יראי שמים לאנשים שאינם חכמים, אבל האמת מי שאינו חכם לא שייך שיהיה ירא שמים. ועיין באגרת רב האי גאון (נדפסה בהקדמה לס' שער המקח שהוציא לאור מרן הגרמ"ל זצ"ל) שלא תמצא יראת חטא וזריזות וזהירות וענווה וטהרה וקדושה, אלא באותן שמתעסקין בתורה במשנה ובתלמוד עכ"ד.

כל יום ויום יש בו בחינה מסוימת של מעמד-הר-סיני

יתרו יט, א ביום הזה באו מדבר סיני. פרש"י ביום הזה, בראש חודש (בשבת

פו: ילפינן זה מגזירה שוה) לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו: ביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו. דהיינו, שצריך תמיד ללמוד בשמחה ובחשק, כאילו שזה פעם ראשונה אצלו.

והנה אין דרך הכתוב להוציא מפשוטו, ולמה כתב ביום הזה, דמשמע ממש ביום הזה, ולא כאילו ביום הזה?

אכן, כך הוא ממש. כל יום יש בחינה מסוימת של מעמד הר סיני, וכל אדם יכול לזכות בכל יום בבחינה מסוימת של קבלת-התורה אם הוא רק מכין עצמו לזה.

צורת הדבור לבנות ישראל

ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (יתרו יט, ג)

ופרש"י לבית יעקב, אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה: ותגיד לבני ישראל, עונשין ודקדוקין פרש לזכרים דברים הקשין כגידין (מכילתא).

יש להבין ולהתבונן מה שייך לומר לנשים בלשון רכה יותר מאשר להאנשים, למשל אם רוצה להזהירם על חילול שבת, שעונשו זה סקילה, מה יאמר לאנשים דעו לכם באם תחללו שבת תקבלו סקילה, ולנשים יאמר בלשון רכה, באם תחללו שבת תקבלו סקילה, אז מה ההבדל הרי לשניהם אמר שעל חילול שבת יש סקילה? וי"ל.

ובאמת צ"ל דהוי שינוי רק באופן כללי, אבל בודאי באופן פרטי צ"ל גם לנשים העונש על כל עבירה ועבירה.

מחילה בכיבוד אב

כבד את אביך ואת אמך למען יארכו ימיך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך (יתרו כ, ב)

הנה ביבמות [ה] דרשין מקרא דאם אמר לו אביו לחלל שבת או כהן שאמר לבנו שיטמא בבית הקברות דלא ישמע לו דאין עשה דכיבוד אב דוחה מצות שבת ואיסור טומאה דכהן.

וצ"ע דבכתובות [מ] אמרינן דהעשה דלו תהיה לאשה האמור באונס לא מתיר לקחת אשה האסורה לו, דכיון דאי אמרה לא בעינא ליכא לעשה כלל לכך אין כח בעשה זה לדחות ל"ת שבתורה' והא בכיבוד אב נמי

אי אמר האב לא בעינא ליכא לעשה, ובתוס' ישנים (כתובות מ) כ' בשם הר"ר עזרא לישב וי"ל דהתם מ"מ מיד שאמר האב הוי עשה לעשות מצותו. ודבריו צ"ב דהא יכול כל רגע למחול וכתבטל המצוה?

ובאילת השחר שבועות ג, בן ביאר רבנו דחלוק מצות כיבוד אב ממצוה דאונס, דבכיבוד אב המצוה לעשות מה שאביו צריך ואין האמירה יוצרת החיוב, אלא דרך כשאומר "בשל לי" נדע כי זה צרכנו, ובאב חולה ומשותק שאינו יכול לדבר ולבקש כלום בודאי יש חיוב כיבוד לעשות כל צרכיו, וכשמחול ואומר לא בעינא הפטור הוא משום דגילה דעתו דאינו צריך לזה, ואין זה כבודו כעת.

וא"כ דבר שהוא צרכיו אינו תלוי ברצונו אלא דכשאינו רוצה בכך אין זה בכלל צרכיו וא"כ המצוה לא ניתנת להדחות, אבל באונס המצוה דולו תהיה לאשה נאמר רק כשהיא רוצה וכשאין רוצה אין מצוה, וא"כ כל המצוה תלוי ברצונו וע"ז לא נאמר כח דחיה במצוה כאן שכל המצוה הוא ע"י רצונו וא"כ הוי מצוה שגופה מתבטלת ע"י הרצון, ובכיבוד אב אין הרצון מבטל המצוה אלא את הטענה שבא לעשות דאין צריך לעשות רק מה שהוא צריך לזה וכשאינו רוצה אין זה ביטול המצוה ודו"ק.

כח קידוש בליל שבת

"זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ, ח)

בליל שב"ק בשנת תשס"ט לאחר תפילת ערבית, כאשר רבנו כבר היסב על שולחנו כדי לקדש, נשמעו דפיקות בדלת הבית, וכשפתחו את הדלת ראו בני ישיבה תלמיד של אחד מן הת"ח הגדולים והמשפיעים בדורינו, שבאו לומר שמצבו של הת"ח קשה, וצריכים רחמים מרובים ומבקשים מרבנו להתפלל עליהם.

ואמר רבנו לאחר מיסב עמו: חז"ל אומרים (שבת קיח, ב) כל האומר ויכלו נעשה שותף להקב"ה, וא"כ שותף יש לו זכות לבקש בקשה מן השותף. רק שיש בזה תנאי שלא מעל בעסק השותפות ורק אז יש לו הזכות לבקש בקשתו, והנני מבקש מהקב"ה לרפאות אותו ולהקיימו מחליו. לאחר מכן ברכו, ושלח את השלוחים בברכה כי בעזה"י הוא יבריא וימשיך בעבודת הקודש

(זמירות שב"ק אילת השחר)

"כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (יתרו יט, ג) ופרש"י 'לבית יעקב' אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה. 'ותגיד לבני ישראל' עונשין ודקדוקן, פרש לזכרים דברים הקשין כגידין (מכילתא). זה עשרות בשנים שמנהלי הסמינרים מתייעצים בתדירות עם מרן רבנו שליט"א אביהן של ישראל, בעצה והדרכה על קטן כגדול, והוא העומד על המשמר מה להרחיק ומה לקרב. והנה לכתוב כל הפרטים וההוראות עצות והדרכות נצרך חיבור גדול עד למאוד בכמות ובאיכות, אולם נביא כאן מספר ענינים.

להתנהג על פי ההלכה

בס"ד. כ"ח באייר תש"ס לכבוד ראשי ומנהלי הסמינר ע"ש הרב וולף זצ"ל. כידוע שהבית הזה נוסד לפני כחמשים שנה ע"י הרה"ג הצ"ח ר' יוסף אברהם וולף זצ"ל אשר שם לו לעיקר להתנהג עפ"י ההלכה, וזה ע"י שכל דבר כקטן כגדול התייעץ עם גדולי החכמים והצדיקים שבדור. ובס"ד היסוד הזה הוא נר גם לדגלי בנו ממשיך דרכו הרה"ג ר' זאב שליט"א וכל הנלוים אליו לחנך בנות ישראל על טהרת הקודש בהשקפה מיוסדת על אדני ההלכה והיראה, וכתוצאה מזה זכו במשך הזמן שנבנו בתים בישראל לתפארת. ויה"ר שבבית הזה ימשיכו לחנך את בנות ישראל בדרך אשר הלכו עד כה ויקים בזה מה שנאמר שמור ושמעת וכו' למען ייטב לך ולזרעך אחריו עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלקיך.

לא להשאיר בת בבית

רבינו אמר לאחת ממנהלות הסמינר שצריך לדאוג שלא תישאר שום בת חלילה ברחוב, זה סכנה גדולה שבנות יסתובבו ברחוב, מרת שרה שניר הקימה בית יעקב לא בשביל אנגלית ומתמטיקה, אלא בשביל לשמור על בנות ישראל, לכן צריך לראות לסדר את כולם בסמינר ללא יוצא מן הכלל.

שיחה להורי בנות הסמינרים [מצש"ק ויק"פ תשס"ב, ב"ב]

נתאספנו כאן בענין חיזוק הבנות. והנה לפני הרבה שנים לא היה צריך לעשות חיזוק מיוחד לבנות. רק הבית עצמו היה שומר, כל כבודה בת מלך פנימה. ולא הי' צריך לעשות דבר מבחוץ. אך בשנים האחרונות ראו צורך לעשות גם בתי ספר וסמינרים לבנות.

ואמנם חשבו שבוזה יהי כבר הכל, אבל גם זה לא פתרון סופי, היות והרחוב כ"כ חודר לתוכנו, לא מספיק הבית ספר, וגם ההורים לא מספיק ונשאר אפשרות אחת שאולי תועיל, מה שיהיו שותפים ביחד. ועי"ז שיהי' שיתוף פעולה של ההורים עם הבית ספר. אולי אז הקב"ה יעזור שנוכל לצמצם את האווירה שיש ברחוב, מה שזה ידוע לכולם שהאווירה של הרחוב שהיא לא טובה!

כל דבר שיש, יתייעצו ההורים עם הבית ספר, והבית ספר עם ההורים כך שיהי' קשר "הדוק" וגם שההורים יתענינו מה קורה, ולא סתם כמו שיש כאלה ששמים את הילדים במוסדות: את הבן שמים בשיבה, ואת הבת בבית יעקב וזהו, ולא מתענינים יותר. כי חושבים שבוזה יצא ידי חובתו. אבל זה לא ככה, הרחוב חודר בכל המקומות ומוכרחים לעשות שיתוף פעולה הדוק מאד, וכולי האי ואולי.

ואין צריך להאריך בדברים, רק נזכיר מה שמצינו דבר שהוא קצת דומה לזה, והיא מצות "פריקה" שצריך לפרוק משא מעל הבהמה אך כתוב (עי' ב"מ לב, ב) שאם אומר לו בעל החמור הואיל ועליך מצוה לפרוק, פרוק, והוא עצמו לא עושה כלום, אין מצוה כי זה לא הדרך כך אלא הוא צריך לעשות ביחד, עזוב תעזוב עמו.

ואם בגשמיות הוא כן כ"ש ברוחניות, שאי אפשר לשים את כל העול על בן אדם אחד, כי אדם אחד אין בכחו לעשות ואחרי הכל עדיין צריך מאד מאד שיתוף דשמיא אפי' אם תהיה שיתוף פעולה ביחד, אבל בלי שיתוף פעולה! בזמנינו שהרחוב כ"כ פרוץ! מה יהי', ולכן אין עצה אחרת רק לעשות שיתוף פעולה על כל דבר שקורה צריך להודיע אחד לשני, ואז יש תקוה שהקב"ה יעזור שיוכלו להמשיך לגדל בנות יותר עם יראת שמים, ושיקימו בתים נאמנים להקב"ה, וכלל ישראל יהי' מלא מהם.

הקב"ה באמת יעזור שכל ההורים שישתפו פעולה עם הבתי ספר. שיהי' להם נחת שכולם ילכו בדרך ה' ויקימו בתים לשם ולתפארת. כמו שעד עכשיו ב"ה יש הרבה שניצולו ע"י הבית יעקב, ועכשיו הקב"ה יעזור שכולם ינצלו, ויהי' נחת מהם והקב"ה ישמח, וכלל ישראל עם ההורים ישמחו שיהי' להם נחת ממש. הקב"ה יעזור.

בחודש טבת תשס"ט עלה מנהל סמינר "מעלות בית יעקב", הרב אליעזר רוב ז"ל למעונו של רבנו הגרא"ל שליט"א להזמין למעמד הנחת אבן הפינה למבנה הסמינר, ולהתייעץ עמו בכמה נושאים חשובים הקשורים לחינוך הבנות, והבאנו כאן עיקרי הדברים. באדיבות משפחתו לרגל יום הארצייט הראשון שחל בעש"ק הקרוב - כ"ח שבט

ש. במהלך של בית יעקב היום לומדים למודי חול "עם כל הראש", המהלך שלנו היה בלימודי קודש ש"לא תהא בת מלך כפונדקית", ללמד חומש כמו שצריך, עם רש"י, דברי חז"ל ורמב"ן ועוד. האם זה נכון? ת. זה היה בקושי שמתירים ללמוד חומש עם רש"י, כיון שראו שאי אפשר אחרת, אבל ללמוד "כמו שצריך"? ה' יעשה אותן "תלמידי חכמים"... ש. אם יכולנו לעשות אותן "עמי הארצות" בלימודי חול זה היה טוב מאד. אבל שיהיו ת"ח בלימודי חול וע"ה בחומש?

ת. זה גם לא טוב... ש. אז מה עושים, מהפכה בבית יעקב? להפסיק ללמד? ת. למודי החול זה לימוד אחר לגמרי. כל הלימודי חול אין בזה שום עמקות, רק ידיעות. כך וכך. הסטוריה - היה פלוני והיה פלוני, הוא עשה כך, הוא הרג אותו וכו' - שום דבר עמוק, ש. במתמטיקה הן מרגישות שהן משקיעות את הראש וחושבים... ת. מתמטיקה זה חשבון אבל זה לא עמוק, עמקות זה רק תורה (גם בלי הכל) . בפילוסופיה יש קצת עמקות, אבל את זה ממילא לא לומדים בבית יעקב... וגם הם לא מבינים את זה... זה הכל ידיעות, אבל תורה זה דבר עמוק ועמקות זה לא בשביל נשים. ש. אז עד איפה להגיע? ת. רש"י מספיק. ש. רמב"ן ועוד שנוגע לאמונה? ת. אולי כן. ש. אנחנו חשבנו ללמד שיהא רש"י שגור על פיהן. ת. לא ככה לומדים, יותר מדי. המלמד תורה לנשים כאילו מלמדה תפלות. ש. איפה הגבול? ת. בשעת הדחק הקילו ללמוד קצת כי היום אי אפשר אחרת ומוכרחים, אבל יותר מדי לא. מה למדו בקרקא? לא למדו "לומדות". ש. שם למדו כך כי היו מוכרחים למשוך אותם מהגימנסיה, היו צריכים דוקא את הלימודי חול, אבל היום אפשר דרא, אנחנו יכולים ללמד מה שאנחנו רוצים. הייתי יכול להוריד חצי מהלימודי חול... ת. צריך לדעת אנגלית כדי להיות כתבנית, וזה טוב, כל איכר אנגלי יודע את זה, זה לא "חכמה". ר' ישראל סלנטר אמר שיש הרבה שפות... של איכר אנגלי, איכר צרפתי, זה שום דבר, אין שום חכמה בזה. ש. וספרי יראה? מסילת ישרים? וכדו' ת. זה באמת משהו אחר. אבל אי אפשר ללמוד כל היום חובת הלבבות. ש. הן לומדות קצת משער הביטחון, יש להן שאלות בשידוכים. מסילת ישרים גם לומדים, שערי תשובה, באלול לומדים גם הלכות תשובה לרמב"ם. עד כמה שהן מבינות את זה. ת. היום מלמדים דינים וזה דבר טוב, צריך לדעת מה לעשות. ש. ועד כמה לתת את ההבנה שמאחורי ה"למעשה"? שיבינו מה זה גדר של בורר? ת. מה פתאים... האמהות והסבתות למדו? ש. במהלך של התקופה אז למדו מהאמא הכל, אבל היום שהן לומדות וקוראות, בת מלך תהא כפונדקית? ת. אין ברירה, מוכרחים לתת קצת, אבל רק כי אין ברירה. אבל לא צריך "לומדים" גדולים. אם יהיו לומדים גדולים ילכו בסוף לאוניברסיטה. ש. זה לא בהשגות בכלל, ההשקפה כ"כ חזקה, ת. הלואי... ש. שאלה נוספת. יש לנו בנות בסמינר מצוינות ממש ובנות מעלה גדולות, ולפום דרגא דילהו נראה שהיו צריכות לקבל את המצוינים שבבני הישיבות, אבל לא תמיד זה מסתדר עם הכסף. מה אומרים להן? שיתפוקו בבינוני? ת. אחרי הכל, אין חכמה לאשה אלא בפלך. הבחור יכול לעלות אפילו אחרי החתונה. ככל שהוא לומד יותר הוא עולה, אבל באשה זה אחרת. זה מוכרח להיות ככה. הגר"א אומר שהקב"ה ברא את האשה כדי לעזור לבעל לעלות ברוחניות, כדי שהוא יעלה. עבדים צריכים להיות עבדים, אנשים צריכים להיות אנשים, ונשים צריכות להיות נשים. אי אפשר שאשה תהיה גבר. היא צריכה לעזור לו לעלות ברוחניות, ולהיות אשה... ש. אבל ככל שהוא מצוין יותר השאיפה שלו ב"שטייגן" יותר גדולה. היא רוצה להיות עוזר למי שיעשה את ה"שטייגן" הכי גדול, ת. אם יש אפשרות אז יש... גם אחד שלא נקרא כ"כ מצויין הוא סו"ס יותר ממנה. הוא יודע רמב"ם, עכ"פ קצת רמב"ם, היא לא. הקב"ה ברא אותה כדי לעזור לו ללמוד. ה' יעזור שיהיה לכם טוב ושתצלחו לחנך בנות שיהיו באמת אשת חיל, אשת חבר שיעזרו לתורה ויראת שמים. רעק"א כתב על אשתו הראשונה - לילות שלמים היו מדברים על עניני יראת שמים. היום מפטפטים שטויות... ש. אומרים שהבנות שלנו הן בנות מעלה גדולות ביראה. ת. הלואי... כך כתוב במכתב של הרע"א... - לילות שלמים היו מדברים ביר"ש! ש. מסתמא לזה צריך לחנך את הבנות גם היום, ת. נשים של רעק"א? אין רעק"א היום... ש. ...מה יותר קל לחנך, את הבני תורה להיות רעק"א, או את הנשים להיות אשת רעק"א? ת. א שוורע שאלה... להתנהג על פי ההלכה.

עצה לברכת התורה

רגיל רבנו שליט"א להביא עצה משמיה דהגר"ח גריינמן זצ"ל שמי שמתעורר באמצע הלילה ורוצה ללמוד ובדעתו ללכת לישון עוד פעם במשך הלילה, דלכתחילה כשקם יברך ברכה אחת מברכות התורה, וכשיקום בפעם שניה יברך את הברכה השניה, דהא בעצם מספיק ברכה אחת לברכות התורה כדאיטא בברכות י"ב, ב, וע"י עצה זו נמצא דלמעשה במשך הלילה הוא יברך את ב' הברכות [וכן נהג רבנו שליט"א].

ולאחרונה שמע רבנו ממשפחת הגר"ח ג' ז"ל דמקור העצה הוא ממרן רבנו החזן איש, ואי"ז רעיון שלו.

שינה ביום

הגרש"ז ריגר לא היה יושן כלל ביום אף בוקנותו, ואפשר דחשש לשי' הגר"א סי' מ"ו דיצטרך לברך שוב ברכת התורה, ולכן היה הולך לישון בכל לילה כבר בשעה 10. (צדיק כתמר יפרח עמ' שמו).

לסדר את המיטה

הגר"צ במברגר זצ"ל אמר בשם החזן איש שמתר לבחור לסדר את המיטה שלו לפני התפילה, לפי שאינו דרך ארץ שהמיטה שלו מפורזת, ואין ראוי להשאיר כך את המיטה שלו, ואין זה בכלל האיסור של להתעסק קודם התפילה.

ורבנו שליט"א מורה למעשה שמותר לאברך לסדר ולהכין את ילדיו להוציאם לת"ת לפני התפילה כיון דהוי בכלל צרכי מצוה.

לישון לפני התפילה

החזן איש הורה (דינים והנהגות פ"ד או"י) שמי שהתעורר אחר העלות השחר ואפי' הגיע זמן ק"ש וחפץ לישון עוה, דשרי.

והסביר רבנו שליט"א: דכונתו שהכל הוא המשך של השינה הראשונה ואי"ז שינה חדשה. (הל' תפילה להר"ג ר"כ שליט"א עמ' מו)

שתיה לפני התפילה

שח רבנו בשיעור במס' ברכות: "הנה במשנ"ב (סי' פ"ט סק"ב) כ' דמותר לשתות תה וקפה בלא סוכר וחלב כדי שתתישב דעתו, ואם אינו יכול לכוין דעתו בלא סוכר מותר ליטול מעט סוכר בפיו, ומרן הגרש"ז אוירבאך זצ"ל (ראה הליק"ש תפילה פ"ב סעי' ב) אמר שבוה"ז השתנה הענין ואינו דרך גאווה כשנותן סוכר בשתיה, והרי זה דרך שתיה רגילה ושרי לשתות עם סוכר לפני התפילה. וכן מטיין משמיה דהקהילות יעקב.

חכרונ' שהרב מפונבויז' היה שותה רק מים צלולים ללא תוספת לפני התפילה, אך אפשר שנהג כך ע"ע מפני שהיה חולה בסכרת".

קריאת התורה בפסוקי דזמרה

מי שקראו לו לעלות לתורה באמצע פסוקי דזמרה, ומבואר במשנ"ב (סי' א סק"י) דמותר לו לעלות ולקרוא עם הש"ץ,

הורה רבנו שמותר לו לקרוא יחד עם הש"ץ גם יותר מג' פסוקים. ולא צריך לדקדק לקרוא רק ג' פסוקים בלבד. (חיי בנימין ח"ב עמ' ק"ה)

צירוף למנין

אומרים בשם החזן איש שאמר שיש מקומות שלא מקיימים תפילה בציבור שכן מתפללים שם בני אדם שאין מקנחים עצמם כראוי ואין גופם נקי ולא

מצטרפים, וגם אמר דיש מהם שאינם מכונים באבות ולא חשיב שהתפללו.

אתרא קדישא

אמר רבנו: שהחזן איש לא נהג לומר בארץ ישראל בקדיש דרבנן אתרא 'קדישא'. מנם נוסח רבינו שליט"א לומר כפי ששגור 'אתרא קדישא הדין' ואמר שאינו רוצה לשנות מכפי שכולם אומרים, דהא אינו מגרע מהקדיש, וכן נהג מרן הגר"ח ק שליט"א לומר 'אתרא קדישא הדין' ואינו משנה מכפי מה שנדפס בסידור. (אעלה בתמר ט"ז)

מנהג אמירת הקדיש

בישיבות בחו"ל היה המנהג שחזנים התעטפו לתפילה בטלית, והיו שנהגו שגם האומר קדיש מתעטף בטלית, וכן נהגו שהאומר קדיש עומד ליד החזן, ולא נהגו בבריסק שיאמרו ב' אנשים ביחד קדיש, אלא היו עושים גורל מי יזכה באמירת הקדיש.

ואומרים בשם החזן זצ"ל שהאומר קדיש הוא כחזן, ולא מעמידים ב' חזנים יחד. ובספר מנוחה וקדושה שער התפלה (סימן כ"ב) כתב "ומלומר קדיש בשנים ביחד מוטב ההעדר". [הביא רבנו שליט"א שהרע"א בעת שהיה מגיפת חוליע ומתו הרבה מבני ישראל, תיקן שאפשר לומר ב' יתומים יחד קדיש מחמת ריבוי היתומים].

ורבנו שליט"א רגיל במנין שמתקיים בביתו לומר קדיש אחרי התפילה, עבור אלו שלא הניחו זש"ק, ואם מגיע אורח שאינו יודע מנהג זה ומתחיל גם באמירת הקדיש, משתתף רבנו שליט"א, ומסמן לאורח שהוא יאמר את הקדיש. [ציין רבנו ששמע מחתנו הגר"ז ברלין שליט"א שבבריסק נהגו שאם כל היתומים אומרים קדיש על מת אחד שיכולים לומר ביחד קדיש, דכל החסידן הוא שאומרים על ב' אנשים שונים].

העובר ברחוב יקפיד לענות כ"ח תיבות באיש"ר

עוד השיב רבנו שליט"א: מי שעובר ברחוב, ועונה יהא שמיה רבא מחמת ששומע צבור עונים, רצוי שיענה כל כ"ח התיבות בעצמו, והיינו מתיבת יהא וכו' עד דאמין בעלמא, שהרי מבואר בב"י סימן נ"ו שצורת עניית יהא שמיה רבא היא באמירת כ"ח תיבות, ולכן יש הנוהגין לומר בעצמם כל כ"ח תיבות, ואנו שעונים רק ז' תיבות יוצאין ידי חובה בשאר התיבות על ידי שומע כעונה מהשליח צבור כמבואר במ"ב סימן נ"ו ס"ק ט"ו, וממילא כשעובר ברחוב ואינו שומע את אומר הקדיש, שאז אין לו ענייה בת כ"ח תיבות, רצוי שיאמר בעצמו "יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי יתברך, וישתבח, ויתפא, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמיה דקדושה בריך הוא, לעילא מן כל ברכתא, ושירתא, תושבחתא, ונחמתא דאמין בעלמא".

ולחזק זאת הוסיף רבנו את דברי הגורסא במעשה רב, הל' תפילה [אות נ"ה] שאם הש"ץ המשיך יתברך וכו' בשעה שעדיין השומע ענה יהא שמיה רבא וכו', יאמר השומע המשך התיבות יתברך וכו' עד שיגיע לתיבה שעומד בה הש"ץ ומשם ישמע ויצא י"ח כדן שומע כעונה.

שתתפרש ענייני על אופן היותר טוב

בענין הכוונה בעניית אמן, תמה רבנו שליט"א, כיצד שייך לכוין בכל אמן הכונה הראויה, הלא זו עבודה קשה מאוד, בפרט שהכוונה משתנית, פעמים אמת, ופעמים אמת והלוואי, פעמים הלוואי בלבד, וביותר שהרי ישנם עוד כוונות, כמו א-ל מלך נאמן, ושילוב שמות ה' יתברך, ואיך שייך כל זה לכוין באופן תמידי. ואמר שאם מכוין בדעתו שרוצה שיתפרש ענייתו כמו הכונה הראויה, שפיר דמי. (שם)

מכתבים הערות והוספות

בגליון 190 בענין תפילין | נשלח לנו ע"י ח"א שליט"א, בחודש תמוז תשמ"ז נכנס אל רבנו תלמידו הותיק והחביב להבחל"ח הרה"ג ר"מ גרוסברד זל"ה עם בנו חתן בר מצוה להתברך ולשאול אודות איזה יד יניח הנער תפילין, כיון שהוא כותב ביד שמאל אבל את כל שאר מעשיו הוא עושה בעיקר ביד ימין, וא"כ איזה יד נחשב ליד כחה.

והחל רבנו שליט"א לחקרו איזה יד אתה עוזר בבית לאמא שלך וסוחר את הסלים, ובאיזה יד אתה תופס פטיש, והוסיף להתעניין באיזה מלאכת בית אתה מורגל יותר מצד טבעך, האם במלאכות כבדות שצריך לזה כלים כבדים כמו פטיש וכדו' או מלאכות עדינות שצריך לזה מברג וכדו' והשיב לו שיש לו חוש חשמל וזוהו מסייע לרבים.

הניח רבנו את העט שלו על השולחן, ואמר לו תתאר לך שזה מברג ותושיט יד ותקח את זה, ועקב רבנו היטב לראות איזה יד הוא מושיט בצורה טבעית לקחת את המברג, והוא הושיט יד שמאל, לאחר מכן צוה עליו רבנו שליט"א לפרוש את שתי ידיו ולהגיפם כמין קשת ולחזור לחברם זה עם זה כשהוא מניח כף יד אחת על השניה, והביט בו רבנו בריכוז שהוא מניח בצורה ספוגטית את כף שמאל על כף ימין, ומכאן כל זה שהוא כותב ביד שמאל ואת המלאכה העיקרית החשובה אצלו הוא עושה ביד שמאל והוא מניח את כף יד השמאל על"ג כף היד הימין. והוסיף רבנו ששם לב שיד שמאל קצת יותר ארוכה במשהו דק מאוד מיד ימין, לכן אף שאת המלאכות הכבדות הוא עושה ביד ימין דינו כאיטר יד, ויד ימין שלו הוא היד כחה ועליה יניח תפילין.

בגליון 190 במה שהובא שבד"כ היה הולך רבנו בלי טלית ותפילין לשיבה | ונכתב בטעות סופר ההיפך: בד"כ היה יוצא מביתו מעוטר בטו"ת לשיבה, מלבד מקרים בודדים ממש שהיה מניח בשיבה.

בגליון 189 אודות תפילין דר"ת | כאשר סיפר רבנו על הח"ח שהניח תפילין דר"ת עם הנימוק מה יענה לר"ת שיפגוש אותו הבחין רבנו באחד השומעים שגם רוצה להניח תפילין דר"ת מחמת זה. ואמר לו רבנו "לא כל אחד זוכה לפגוש את ר"ת במתיבתא דרקיעא הח"ח היה מובטח לו שיפגוש את ר"ת במתיבתא דרקיעא ולכן פעם הניח תפילין דר"ת, אבל שאר האנשים אין להם מה לחשוש!

אודות תפילין במנחה | רבנו שליט"א שיבח מאוד את מתפללי בית הכנסת שונה הלכות בפתח תקוה שהיו מייחדי סגולה ושלמים "ליטוושע אידן" מיקרי העיר פ"ת ואת רבם הגה"צ ר' משה אילובצקי זצ"ל שהיה חברותא של מרן החזן זע"א. וסיפר שהיו מניחים תפילין במנחה. ולשאלת תלמיד האם ראוי לנהוג להניח תפילין במנחה? ציין רבנו לדברי המשנ"ב בביה"ל ס' ס' ובמשנ"ב ס' קל"א סק"ו, שאנחנו נוהגים שלא להניח תפילין במנחה והוסיף שהרמ"ע מפאנו תימן דבר זה להניח תפילין במנחה כמש"כ הביאור הלכה בס' ל"ז סעי' ב' והוא תיקנו ליחיד סגולה אך סיים רבנו שבתענית ציבור ישנן שמניחים תפילין במנחה. [וכמ"ש הב"י בס' מ"ו להשלים מאה ברכות]

בגליון 190 פר בא | הבאנו מעשה על פדיון פטר חמור, שהורה רבנו שליט"א להגר"י זילברשטיין שאפשר לאחר את הפדיון כדי לחזק את הענין, ובטעות נכתב שהמעשה היה לאחר שלושים יום והוא ט"ס כי המעשה היה בתוך ל' יום מלידת החמור, והגדיון היה עם לפדותו מיד או להמתין כמה ימים ולפדותו בתוך ל'.

עולם הישיבות

ישיבת ברכת יצחק

ישיבת 'ברכת יצחק' הוקמה בשנת תשמ"ז בעיר יהוד על ידי הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א, ראש ישיבת 'תושיה' בתפרח, ומונהגת מיום היווסדה על ידי ראש הישיבה הגאון רבי אבינועם פוסטבסקי שליט"א. בחורף תשמ"ח עברה לעיר הסמוכה 'אור יהודה' עד היום.

על פיו ישק כל דבר

כבר משנותיה הראשונות נקשרה הישיבה בעצתו רוחו וברכתו של מרן שליט"א, [לאחר שפנו למרן הגרא"מ שך זצ"ל והוא אמר להם שבזכותו כבר קשה לו לקבל אחריות על ישיבת חדשות ושיכלו לרבנו שליט"א] והוא מצידו העניק מלוא חופניים, והיה ניכר בלבבו פינה חמה מיוחדת לישיבה.

רבני הישיבה הביאו את כל דבר הקשה על שולחנו ועל פיו נהגו קטן כגדול. מרבית רבני הישיבה בשנות קיומה נמנו על תלמידיו של מרן שליט"א, הרבנים הגאונים: רבי ישראל סוקל, רבי מרדכי בונים זילברברג ורבי מאיר בן שלמה ועוד. כמה וכמה פעמים נעתר לבקשת ראשי הישיבה למסור שיעורים כלליים בישיבה. במשך השנים הגיע מרן שליט"א לפאר בנוכחותו את מסיבת החנוכה בישיבה 'אור יהודה' מדי שנה בשנה [תשס"ה - תשע"ג] ולשאת מדברי קודשו במעמד. כאשר נפתחה ישיבתו של מרן שליט"א ישיבת 'אורחות תורה', והוצרך להשתתף במעמדי מסיבת חנוכה של הישיבה, היה רגיל לברר מראש באיזה יום הוא אמור לבוא למסור את השיחה הקבועה בישיבת 'אור יהודה', ולפי זאת תיאם את מועד מסיבת החנוכה בישיבתו.

המנגינה הזאת אסור שתפסק

במהלך השנים כאשר עברו על הישיבה תקופות כלכליות קשות אשר הקשו על קיומה, עלו הרמזים למעונו כדי ליטול עצה, מרן שליט"א הורה נחרצות: 'המנגינה הזו אסור שתפסק...' ישיבת 'אור יהודה' מוכרחת להמשיך להאיר...'

רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל

נאמנו של מרן שליט"א, הרב יצחק לוינשטיין זל"ה, נמנה על צוות רבני הישיבה, דבר שהוסיף וקשר רבות בין מרן שליט"א לישיבה. רבי יצחק היה מוסר בישיבה חבורות אחת לשבוע, וכן שימש כחזן בימים נוראים במשך רבות בשנים.

תמיד שהיה מגיע לישיבה היה שואל למרן שליט"א מה לדבר בישיבה? ורבינו היה אומר לו את עיקר הדברים מה לומר.

ויכולני להעיד דכמעט תמיד היה רבינו שליט"א מעורר או על ענין בן אדם לחבירו שאמר שבזה צריך חיזוק גדול. או על ענין החזרה לחזור על הלימוד והיה אומר רבינו שזה עיקר ההצלחה ללימוד.

והעיד הר"ר יצחק זל"ה שכמעט תמיד כשהיו מגיעים בחורים לרבינו שליט"א להתלונן ע"כ שאין להם הצלחה בלימוד היה אומר להם: שזה עיקר הסיבה שלא מצליחים כיון שלא חוזרים על הלימוד. וכן בעש"ת תש"ע הגיע רבינו שליט"א לעצרת מספד והתעוררות בהיכל הישיבה עם הסתלקותו של ר' יצחק, ונשא שם דברי חיזוק והתעוררות. בחנוכה תשע"ב, כאשר כבר מיעט מרן שליט"א לצאת להשתתף במעמדים, הגיע לפאר את המעמד הגדול במלאות חצי יובל לישיבה שהתקיימה באולם בעיר אור יהודה, ונשא שם דברים.

'העלו הרבה בחורים למדרגות נעלות'

במכתבו של מרן שליט"א אודות הישיבה, מתאריך מסיון תשס"ג, כותב: "זה כבר חמש עשרה שנה קיימת ישיבה באור יהודה בשם 'ברכת יצחק', וכעת אמור לי שיש שם כמאתיים בחורים, וכל הרמזים והמנהלים הרוחניים שמים מאד לב לכל הבחורים, ובמשך הזמן העלו הרבה למדרגות נעלות. וממשיכים בדרךם להרבות תורה ויראה בישראל". ובתאריך ו' טבת תשע"ב, הוסיף על ברכתו: "ובע"ה הישיבה ממשיכה להפיץ תורה, ויהי רצון שיהיה תועלת גדולה לרבים".

מתוך שיחת רבנו בחנוכה שנת תשס"ו

ובאמת הקב"ה מאד אוהב את כלל ישראל, מאד אוהב את כלל ישראל אי אפשר לתאר. וקורה הרבה פעמים אצל כל אדם שהוא חושב על עצמו, הוא לא כל כך מרגיש טוב, חושב מה יהיה ממנו, ובפרט בחורים, יש לפעמים שמתיאשים כאילו מה יהיה ממני, לא!!! אתה צריך לדעת שהקב"ה אוהב שלך, יש לך תמיד מי שאוהב אותך! אפילו בכל המצבים, וצריך רק לפנות "אליו" כי כשפונים אליו, עולים ומרגישים עליה, מתרוממים. ומה שיותר יתרומם יכול גם לרומם את אחרים, ממילא אחד גורר את השני והשני את השלישי, עד שיכול להיות מצבים שייגיעו לזיכוי הרבים במדה גדולה מאוד.

לכנס בוגרים

בס"ד. כבוד הנהלת ישיבת ברכת יצחק באור יהודה שלוכט"ס כפי מה ששמעתי מתכנסים תלמידי הישיבה לשעבר, וחושבים שזה יוסיף חיזוק להתלמידים לשעבר. ובדאי יש כאלה שכעת ממשיכים בלימוד ותורנן ואומנותן, ויש אולי גם כאלה שמצבם גרם להם שהם לא יכולים להיות כל

ימיהם בלימוד התורה, ואלו ואלו צריכים חיזוק. ויש לקוות שע"י הכינוס יתחזק הקשר בינם לראשי הישיבה וממילא יהי תוצאות חיוביות ללימוד התורה ולהיות ממקימי מצות כדת. וברכתי אמורה לכולם שיזכו לבתים טובים להקב"ה ולתורתו, ויקויים בהם הברכות הנאמרות ומובטחות לעושי רצונו ית"ש.

מתוך שיחה בישיבה אור לכ"ו שבט תשס"א

וכל אדם כשהוא בזמן שנות הנעורים הוא צריך להרגיש איזה זמן יקר שיש לו, הזמן הזה, כל זמן שהוא צעיר, שיש לו את כל הכוחות וכל האפשרויות לעלות, הרי בשר והרי לחם. מה חסר? יש הכל!

בימינו מצד אחד יש היום אפשרות ללימוד תורה מה שלא היה בדורות הקודמים, בדורות הקודמים היה הרבה יותר קשה, לא היה מצב כמו היום, היום ב"ה אפשר בקלות, פעם לא היה כ"כ הרבה רבנים שהיו, ולא היה כ"כ הרבה ישיבות שדאגו לבחור, היום ב"ה מתמסרים לבחורים. לומדים בכל המרץ בכל הכוחות, להקנות לתלמיד יראת שמים. להקנות לו תורה, ממש בכל הכוחות, וזה לא היה פעם כ"כ הרבה כמו שיש היום, אמנם מצד שני היו עובדים לעצמם, אבל היום יש אפשרות כ"כ לעלות בתורה ויראת שמים, רק צריך להרגיש שכל הראש שלו יהיה נתון בתורה, שכל הראש שלו יהיה עם יראת שמים ותורה ומצוות, ואז כל אחד יכול לעלות.

ישיבת בעלזא

בישיבת בעלז

רבנו שליט"א מסר שיחה בישיבת בעלזא בראשון לציון (כיום באשדוד) ב"ז תמוז תשס"ח, וחיזק ללימוד התורה. כמו"כ הגיע עם מרן הגרמ"ל זצ"ל לישיבת בעלזא בבני ברק בעת שנכנס לבנין שרנסקי שע"י ישיבת פונבז' ומסר שיחה בפניהם.

"יום ישיכר וזבולון"

ביום כ"ב שבט תשס"ט בשעות הצהריים היה כינוס חיזוק מיוחד בישיבת בעלזא ברח' אגריפס בירושלים. ובהתרגשות נוראה קיבלו אלפי המשתתפים את פני ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א שנכנס להיכל הישיבה ביחד עם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שבא לכבד את המעמד בעת המשא הקודש של ראה"י.

המשא של ראה"י נסובה בנושא של מעלת התורה ואין שרואים בתורה שזה המצווה היחידה שיש בתורה שזה רק רוחניות, בכל מצווה בתורה כגון ארבעה מינים מצות וכו' יש בו גם גשמיות, ורבנו האריך בנושא של החשיבות בלימוד התורה אפילו לבעה"ב.

לאחר השיחה נכנס האדמו"ר שליט"א לחדר ביחד עם ראש הישיבה שליט"א והאדמו"ר הודה לו נרגשות על הטירחא שטרה לעלות ירושלימה ולשאת דברים במעמד. [רשימות נכדו הרה"ג ר"ה שליט"א: שמעתי מרבינו שכ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א רוצה לעשות בשבוע הבא ביום ב' יום שכולו תורה וירעה שאני אדבר גם, הוסיף רבינו: שהוא אדמו"ר שפועל ועושה].

מכתב למען מוסדות בעלזא

בס"ד י"א טבת תשס"ה לפ"ק, לל' אוהבי תורה ותומכיה ה' עליהם יחי' הנה כידוע בזמן האחרון תקציבי כל מוסדות התורה קוצצו וצריכים סיועא דשמיא להחזיק מעמד. והנה גם מוסדות התורה שתחת חסידי בעלזא סובלים מאד, ואם כי הם מאד עוזרים למוסדותיהם מ"מ לא מספיק וצריכים עזרה מכלל הציבור, אי לזאת נא לעזור ולתמוך במקומות התורה שעל ידם בעין יפה כי ההוצאות רבות מאד, בפרט שעושים דבר טוב לעזור לאלה שקשה להם וצריכים עזר ללימוד וזה עולה ג"כ הרבה. וכל התומכים יתברכו בכל טוב סלה כמובטח לנו שכל תומכיה מאושר.

אצל האדמו"ר מבעלזא זצ"ל.

כתבנו באריכות בגיליון ואתחנן תשע"ד אודות ביקורי רבנו שליט"א אצל האדמו"ר מבעלזא, ועוד ממה שאמר האדמו"ר ז"ע על רבנו שליט"א. ופה נוסיף עוד עובדא, ועוד חזון למועד א"ה להרחיב היריעה.

העיד מרן שליט"א שפ"א נסע יחד עם הרב זיס מכפר סבא לבית האדמו"ר בתל אביב, והגיע מאוחר בלילה במוצ"ש ועדיין אחז האדמו"ר בסעודה שלישית, וראהו באותו הזדמנות בולע את מזונו מבלי ללעוס, כדי שלא ליהנות מהאוכל.

והרב זיס רצה לסדר לרבנו שישב סמוך לאדמו"ר, אך רבנו לא רצה, כי רצה לשבת למול האדמו"ר ולחזות בפניו ולשמע מפיו את הדברי תורה כשאומר את הד"ת.

וכשנפטר כ"ק האדמו"ר זצ"ל לקח רבנו את בניו שליט"א ונסע עמם לירושלים להלויה.

דברי שי"ח

ממרחן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

היה פעם שהוכרז על שבת חיזוק לכשרות, [והיו דרשות בבתי כנסיות] ת"ח אחד דרש בביהמ"ד לדרמן בליל שבת, לאחר שסיים הדרשה אמר לו רבינו "ישר כח" שאל הדרשן בבדיחותא על מה ישר כח שכבר סיימתי, אמר לו רבינו לא, אלא ישר כח ע"ז שדברת רק דברי חיזוק על הכשרות, ולא דברת על הכשרות השניה שכנגד.

למחרת בשבת בבוקר ראיתי אחד שבא לרבינו ואמר לו שהולך לדבר עכשיו באיזה בית הכנסת, ובא לשאול לצורך הדרשה אם זה נכון שרבינו אמר כך וכך על הכשרות השניה. השיב לו רבינו ראשית שזה לא נכון, שנית, למה לך כלל לדבר על הכשרות השניה, העיקר שתדבר דברי חיזוק על הכשרות שלנו, וא"צ כלל להזכיר את הכשרות השניה. א"ה שמעתי פעם ממרחן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל שכל דיבור בענינים אלו, אף את"ל דליכא בהו לשה"ר מ"מ משחית בכך את הנפש העדינה.

כשרצו לעשות כנס התעוררות על צרות שאירעו נכנסו לרבינו לשאול על מה לעורר. פתח הגמ' בשבת לג א' בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין וכו' רואים מזה שיש ליזהר מאד מניבול פה.

(מסכת תנודח)

בסרכת סבת 1808
ח3ק 2166 2816 (ב"ב)

פשט על הפרשה

"כה תאמר לבית יעקב" (י"ט, כ.)

אלו הנשים ותגיד לבנ"י אלו האנשים. ובשמו"ר כאן ולמה לנשים תחלה שהן מזדרזות במצות והקשה המפרש דבירו' ריש פסחים אמר שהנשים עצלניות הן. וי"ל דלענין לזרז את בעליהן ואת בניהן ללכת ללמוד הן זרזות אבל לעשות בעצמן הן עצלניות.

"לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך" (כ, ב.) צ"ע למה התורה האריכה כ"כ ופירטה כל אלה ועוד וכי גר פטור מהמצות. וי"ל דבנך ובתך היינו הקטנים וקמ"ל דבעושה ע"ד אביו חייב מדאורייתא למונעם [דלא כבשל אחרים דאינו אלא מדרבנן] כמש"כ בש"ח צ"ס' של"ד סקנ"ד שהוא מדאורייתא, ובהמתך אשמעי' דין שביתת בהמתו שהוא דאורייתא כמש"כ במ"ב ריש ס' ש"ה, ועבדך ואמתך וגרך אשר בשעריך דהיינו גר צדק כמ"ש ביבמות מ"ח ב' איצטריך לאשמעי' דהנה הרמב"ם כתב בפ"ה מממרים ה"א הגר אסור לקלל אביו הגוי ולהכותו ולא יבזהו כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שהרי זה מבזה אביו אלא נוהג בו מקצת כבוד, והנה גוי ששבת חייב מיתה שנא' יום ולילה לא ישבותו ואם העבד והגוי יהיו חייבים לשבות הכל יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה משום שבטל לא ישבותו וה"א שאיזה מלאכה חייב לעשות קמ"ל דחייב לשבות מהכל.

(שעמא דקרא)

עלי שי"ח

"מצוות התלויות בארץ"

בימים אחרונים קיים ארגון 'איילת השחר' כינוס מיוחד להלקאים. את הכינוס יזמו אנשים יקרים במטרה לקרב את החקלאים יותר ויותר לשמירת תורה ומצוות, ולהביא לתודעתם את הלכות הנוגעות אליהם, תוך דקדוק הדין, ונתינת פתרונות מעשיים.

ימים בודדים לפני הכינוס. נכנסו כמה מהאחראים אל מרחן שליט"א, והציגו שאלה מענינת: הם סיפרו כי כיום המצב הוא שהלך גדול מאוד מהשתילים באדמה ובאילנות הם באיסור כלאים ממש, ואמנם מה שגדל באיסור מותר באכילה אבל הגידול, וכמו כן ההשקיה והדישון וכו' נעשה באיסור גמור. מצד הדין חייבים לעקור כל נטיע שכזה, אבל ברור לכאורה כי אם יכריזו בכנס את ההלכה שכל כלאים שכזה חייבים לעקור מיד, לא רק שהם לא ישמעו אלא זה ירחיק אותם במדה מסוימת מקיום הלכות, שכן לא יוכלו לעמוד בזה. הן מצד ההפסד הכספי העצום והן מצד שהם לא יבינו דבר כזה, לכן השאלה האם להתעלם מנושא זה ולא להזכיר אותו בכלל, או להזכיר וכל הרוצה לקיים דברי חז"ל - יקיים, ומי שלא ישמע, אין זה ענין שלנו.

מרחן שליט"א שמע את כל הצדדים והשיב כי אין להעלים מהם את ההלכות, חובה עלינו לומר להם בנועם את דיני התורה, ואת איסורי כלאים, ואם לא ישמעו לנו - זה ענין שלהם. והוסיף כי אפילו אם רק חקלאי אחד, יתעורר לקיים את ההלכות כתקנו, כבר שווה כל הטירחא.

❧ ❧ ❧

"לקיים בנו חכמי ישראל"

בימים האחרונים מרבנים כלל ישראל בתחינה לפני שומע תפילה, שירחם עלינו וישמע כל שזוועתנו וירפא את רבינו מרחן רבי אהרן יהודה לייב בן גיטל פיגא, שישבו לאיתנו בבריות גופא ונהורא מעליא, ורבינו שליט"א עצמו מזכיר אותו בכל תפילה ותפילה.

ואמר לפני רבינו כי הרבה מהציבור מרגישים כבר תחושה של רפיון, כי קשה מאוד להתפלל ושוב ושוב באותו חוזק, והתפלא רבינו ואמר: הרי בגמרא ברכות דף ל"ב נאמר על זה ממש, כי אם רואה אדם שלא נענה בתפילה, יחזור ויתפלל. והוא היפך האנשים, כי אדם עלול לחשוב שאם לא נענה זה סימן שלא מרוצים ממנו ויבוא לידי ייאוש, אך חז"ל מראים לנו ממש הפוך: אדרבה, יחזור ויתפלל, ואי"ה יתקבלו כל התפילות. וראה עוד לרבינו באורחות יושר שמאריך בזה עוד.

מעניי הפרשה "זכור את יום השבת"

השימוש בחשמל כשר בשבת

הנה ידוע כמה הקפיד מרן החזון איש ז"ע על השימוש בחשמל כשר בשבת וב"ה אכשר דרא ובני התורה מקפידים להשתמש בחשמל המיוצר ע"י גנרטור ורבינו שליט"א משקיע בזה רבות ואף חרג ממנהגו ונסע לערים ברחבי הארץ לחזק המצווה, נסע לעיר פתח תקווה לכנוס גדול לחיזוק השימוש בחשמל כשר וכן בשנת תשע"ו נסע רבינו לביקור היסטורי בעיר ביתר למעמד חנוכת הגנרטור העירוני ונביא כמה מדברי רבינו בזה.

בעזה"י ר"ח סיון תשס"ה כתב המ"ב בס' רנ"ו סק"ב שהמזכים את הרבים בשמירת שבת ובהשגחה שלא יחללו יזכו לבנים גדולי ישראל ובכלל זה המסייעים לגנרטור שהוא בכלל שמירת שבת והרשעים שמפריעים לזה השבת יפרע מהם ע"י שבת ק"ט א'.

חיים קניבסקי

כתב רבינו שליט"א

... "אותן העוסקים לסדר גנרטור לשבת שלא יצטרכו להשתמש במה שמחללין בו שבת בודאי הוא בכלל הוצאות שבת וי"ט והקב"ה יחזיר להם" ...

ובמכתב משנת תשס"ה כתבו מרן ורבנן מכתב לחזק הענין:

"מי שעוסק ימים ושנים שיהי אור שבת כשר בעיר מירושל שיזכה לבנים ונכדים תלמידי חכמים גדולים".

וחתמו עליו מרן הגרמ"י ליפקוביץ והגר"י שפירא צוק"ל ויבלחט"א מרן הגרא"ל שטיינמן הגר"נ קרליץ ורבינו שליט"א.

(אגרות וכתבים)

רבינו מקפיד שלא להשתמש בחשמל שיוצר ע"י חילול שבת וכמו שהזהיר מרן החזון איש ובביתו לא משתמשים לתאורה גם בחשמל המיוצר ע"י גנרטור. (חוץ מהמקרר)

טעמו של מרן שלא משתמש אפילו בחשמל כשר כי אביו מרן הקה"י אמר שאם בכל המקומות ידלק חשמל כשר ישכחו את הענין שאין להשתמש בחשמל מחללי שבת ולכן בביתו ובבית המדרש אמר שלא להשתמש בחשמל כלל כדי שיהא בית אחד בעולם שמזכיר ענין זה ולכן גם הוא נוהג כך בביתו ובבית הכ"ס שמתפלל. כל זה שמעתי ממרן, והוא עובדא בשבת אחת שנשאר דולק אור מהחשמל שמופעל בלי חילול שבת (גנרטור) ודלק בחדר שאכלו בו והורה מרן שאם יש גוי מוכן בסביבה יקראו לו לכבות אבל לא יאמרו לו אפי' ברמז רק שיבין מעצמו אמנם לאחרונה (אלול תשע"א) נחלש אחד המתפללים בבהמ"ד והתעלף מכוח החום וכיון שאמרו למרן שהגיעו הדברים לסכנה ממש התיר לעשות מיזוג אויר ע"י חשמל כשר אמנם התנה שיתלו שלט במקום בולט - שהחשמל הוא כשר ושאלתיו למה בביתו שיש חשמל כשר במקרה לא תולה מודעה והשיב שדבר שבתוך הבית יודעים ועוד שבבהכ"ס כיון שעד היום לא היה שם דבר המופעל ע"י חשמל יותר אתי למיחשד ויבאו לידי תקלה.

(אל"א ד' אמות)

כשהשתתף רבינו בכנוס בעיר פתח תקווה אמרו בשם רבינו שליט"א:

"שימוש בחשמל לא כשר זה גם חילול שבת וגם חילול השם וזה איסור דאורייתא ומי שמשתמש בחשמל כשר זה מכפר על כל החילול השם שעשה וכל ההוצאות של הגנרטור יחזרו ולכן אין פחד, אפשר להיכנס לחובות, השבת נותנת ברכה, גם אני מצטרף לברכת השבת וכל אחד שיתחבר לגנרטור יזכה שהבית שלו יאיר ברוחניות ובגשמיות".

כח השבת וסגולתה

המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל.

לזש"ק, אמר לאחד, ללמוד עם אשתו הלכות שבת.

אבא שאל לרבינו האם ראוי להלחץ ילדים קטנים לשבת בשלחן שבת ולזמר זמירות, השיב רבינו לא להכריח שום דבר, להרגילם לאט לאט.

קטע זה נעתק ממכתב שרבינו כתב בענין הוצאות שבת מתוך ספר 'ויאמר שמואל' "אין להוציא אלא במידה לפי רמתו ולא יותר מדאי, וחכמים קבעו כמה צריך להוציא וזה יכול לקנות בעין יפה אבל לא יותר מדאי מכפי יכולתו".

(מנחת תודה)

משפחה שצריכים ישועות, להפקד בזש"ק וכן בשידוכים. שאלו במה להתחזק, אמר רבינו לקבל שבת יותר מוקדם.

רבינו רצה לחזק אלו שדואגים לחשמל כשר לשבת, [שאינו מיוצר ח"ו ע"י חילול שבת], ולא לו שמצטרפים, הראה להם דברי המשנה ברורה ס' רס"ו ס"ק ב' וז"ל ובקהלות גדולות מאד שא"א להכריז נכון מאד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרז בכל רחובות קריה ע"ד סגירת החנויות והדלקת הנרות וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים ויזכו עבור זה

שאלו לרבינו בדבר אחד שהדליק האור בשוגג בשבת, ושואל מה לתקן? אמר רבינו לחזור על הל' שבת.

אחד בא לרבינו בש"ק וביקש ברכה עבור זרע של קיימא אמר רבינו שיבוא לאחר שבת, שאלתי בשליחותי מה כוונת רבינו, והשיב שהתכוין לשאול אותו האם כותב חידושי תורה, ולדבר עמו שיכתוב ויוציא קונטרס וכיון שאין מדברים בשבת על כתיבה לא דיבר עמו על כך בשבת.

אחד בא לשאול לרבינו שכבר פעם שלישית פרצה שריפה באותו איזור מה להתחזק, בתחלה הגיב רבינו לא נראה שזה איזה דבר, ולבסוף אמר שילמדו הלכות שבת על פי דברי הגמ' בשבת ק"ט ב' שריפה בא על חילול שבת.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסיס קרליץ שליט"א**
גליון מס' 154 • יתרו תשע"ז

והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון (יה, כ)

"תני רב יוסף "והודעת להם" זה בית חייהם "את הדרך" זה גמילות חסדים "אשר ילכו" זה ביקור חולים "בה" זו קבורה "ואת המעשה" זה הדין "אשר יעשון" זו לפנים משורת הדין" (ב"מ ל).

כל הפסוק מדבר רק על עניני בין אדם לחבירו, מידות ודרך ארץ, איך להתנהג בויתור ובהנהגת לפנים משורת הדין. וצריך להבין, הלא דברים אלו שייכים לבעלי דברים ולא לדיינים, אם כן מדוע יתרו אומר אותם למשה?

היה החפץ חיים זצ"ל אומר, שזה גופא מה שאמר יתרו למשה, שהדיינים ילמדו את בני ישראל בנוסף לחוקים ולתורות את עניני הנהגת בין אדם לחבירו, וזה חלק מתפקיד הדיין לחנך את המתדיינים למידות טובות שינהגו לפנים משורת הדין, אז יהיה גם תפקידו קל יותר, שכן שכשיתחשבו אחד בשני ויוותרו, לא ירבו להופיע לדיני תורה.

במוסף ש"ק י"נ מובא: בשנת תשנ"ב לאחר שמרן הגר"נ קרליץ שליט"א עבר ארוע מוחי ואושפז בבית חולים. כאשר בא לבקרו הגאון רבי יוסף רוט זצוק"ל, שח לו רבינו את מה שעבר עליו בימים שקדמו לאירוע:

מזה כמה ימים שלא חשתי בטוב, ולא הצלחתי למצוא זמן למנוחה. ערב אחד תכננתי ללכת לישון יותר מוקדם, אלא שבאותו ערב באה אישה אחת וסיפרה, על קשיים גדולים עד מאד בשלום בית. וכי במצב כזה יכלתי ללכת לישון...!?

הכרחתי לדבר עם הבעל כדי להשכין שלום, והתעכבתי עד שעה מאוחרת מאוד. בבוקר, כבר נזקקתי ללכת לבית החולים.

התמסרותו של רבנו למעו השכנת שלום בית

על התמסרותו של רבנו למען השכנת שלום בית בבתים רבים בחכמה ובתבונה, שמענו עובדה אחת מתוך רבות, מתלמיד חכם אחד שעסק בענין זה עם רבינו. היה זה מקרה שבו לא נראה באופק שום סיכוי להשכנת השלום, אך רבנו בחכמתו ראה שהם מסוגלים לחיות בשלום. הוא ישב עם כל אחד מבני הזוג בנפרד ושמע את טענותיו, ואחר כך הגיע עמם להסכמה על מה כל אחד צריך לעבוד, ורשמו את הדברים על הניר. לאחר מכן ביקש רבינו מהם שיבואו אליו בעוד חודש, לבדוק כיצד הצקדמו הענינים. בסבלנות אין קץ לזה אותם רבנו צעד אחר צעד, עד שהשלום חזר לשכון בביתם. (הליכות שני)

לכל אחד מבני הזוג תחום השייר לו

כתב המאירי: "כל שאדם עושה בנכסי ביתו ומזונות בניו ובנותיו ובמלבושיהם, ילך בהם אחר עצתו, שמתוך כך שלום מצוי בתוך ביתו". מרגליה בפומיה דהגאון ר' נסיס קרליץ שליט"א, שרוב הגיטין מתחילים מן השאלות הבנאליות האלה – כמה סוודרים להלביש לילד, או מי יסגור את החלון! לא לעשות מזה עסק! לתת לה את העצמאות בתחום שלה! (הרב משה ויא שליט"א- מתוך הספר המדריך האישי שלך – חתנים ואברכים ימי עיון)

אהבת הבריות

מעשה היה ביהודי שבור ומר נפש שנכנס לבית רבינו בזמן הלחץ ביותר של ערב בדיקת חמץ, ודרש לערוך את ליל הסדר דוקא אצל רבינו.

רבינו קיבלו במאור פנים ולא הסכים בשום אופן לנסיונות בני הבית להניאו מכך, בקבעו: הוא ישאר כאן!" מובן שאותו יהודי ערך את ליל הסדר על שולחנו של רבנו, כשרבנו דואג לכל מחסורו ומתיחס במאור פנים לכל שאלותיו ובקשותיו.

אך לא זו בלבד, אותו יהודי היה תושב חו"ל, ולאחר היום טוב ראשון הוסיף וביקש מרבנו שישב עמו לסעודת "ליל הסדר" שני. גם לזה הסכים רבנו, וישב וסעד עמו כל סעודות יום טוב שני.

לנוכחים בבית באותם ימים היה שעור חי באהבת הבריות. (הליכות שני)

ושפטו את העם בכל עת (יח, כו)

בעבר לא הסכים רבינו לקבוע בביתו זמני קבלת קהל כלל, כדי לאפשר לבאים להכנס בכל שעות היום.

גם אחרי שקבעו שעות מיוחדות לקבלת קהל, (וזאת אחרי שהפציר בו הגאון רבי יהודה שפירא זצ"ל שלמען בריאותו עליו להסכים לזמנים מסודרים לקבלת קהל), דואג רבינו להדגיש בכל הזדמנות שהשעות הרשמיות הן רק למען הסדר הטוב, אבל מי שיש לו שאלה יכול לבא בכל שעות היממה. לא אחת מתבטא הוא ואומר: "אצלי הדלת פתוחה כל היום".

שח נאמן רבנו הרה"צ רבי ישראל רנד שליט"א: "יום אחד ראיתי פתק על דלתו של רבנו: 'זמני קבלת קהל', ותמהתי מאוד. שאלתי רבנו לפשר הענין, כי ידעתי שאין אצלו מושג של זמני קבלת קהל. השיב רבנו: 'אלו הזמנים שבהם אני חייב להיות'...". ואכן רבינו היה מקפיד שזמן זה יהיה פנוי מכל התחייבות אחרת.

*

שח רבנו: "בעבר היו מעירים אותי בשעות המאוחרות מאוד של הלילה, לפחות פעם בשבוע".

כשאמרו לרבינו שיש אנשים המנצלים את טוב לבו ומגיעים גם בשביל שאלות שאינן דחופות בשעות מאוחרות או בזמנים שרבנו עסוק בתלמודו ובהכנת שעוריו השיב ואמר: "הרי צריכים גם קצת לסבול..."

גם בשעות שלמד בביתו, כשנשמעו דפיקות בדלת היה רבנו ממחר מיד בעצמו לפתוח את הדלת באומרו: "אולי יש למאן דהוא שאלה דחופה?"

*

"הזמן שלי הוא של הציבור!"

מסירותו של רבנו לציבור הנה עד קצה היכולת. מעיד על כך הגאון רבי יוסף מאיר שליט"א במעשה:

חמי הגאון רבי גרשון כהאן זצ"ל, מרבני צרפת, ביקש להגיע לארץ במיוחד לבירור שאלה הלכתית סבוכה, וביקש ממני לתאם מראש זמן אצל רבנו כדי שיוכל לסדר את הטיסה ליום זה.

כשבאתי לרבנו, היתה זו תקופה עמוסה מאוד, ורבנו לא יכול בשום אופן לקבוע זמן מסוים, באמרו: "הזמן שלי הוא של הציבור, ואיני יכול להתחייב על זמן מסוים".

בלילות שבת היו רגילים לסעוד על שולחן רבינו בחורי ישיבות, שבת אחת כשראה שלא הגיעו, שאל: מדוע אין היום אורחים?"

*

רבינו קבע עם יהודי שיבא לביתו בשעת לילה, ולבסוף הלה לא הגיע.

למחרת בבוקר, פנה רבנו אל נאמן ביתו הרה"ג ר' אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א ואמר: "לא ישנתי כל הלילה; חששתי שמא לא פתחו לאותו יהודי את הדלת. היתכן שבבית שלי לא יתנו למישהו להכנס!?" (הליכות שני)

סיפר הגרא"צ ישראלזון נכדו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאירע פעם באחת הבריתות שהשתתף בהם הגרי"ש אלישיב, שהמתינו אנשים רבים בכדי לשאול את מרן שאלות, אחד הנכדים רצה להקדים אנשים שלא לפי התור ושאל את הגרי"ש אם אפשר, ענה לו הגרי"ש, שאצלי שאני לא משועבד לציבור אני יכול להחליט שאפשר להקדים, אבל מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שהוא הרב של בני ברק הוא משועבד לציבור שם יש זכות של סדר לפי התור. (נשיח בחוקיך)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

דרכי החינוך - חיים של אמונה

גיהינום, ואפילו היו ממחישים את הגיהינום, וזה לא גרם לעצבות ולהחזיק עצמו כרשע, מפני שלימדו והמחישו גם את גודל שכר התורה והמצוות, שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, ולכן ידיעת העונשים רק הוסיפה יראת שמים ולא גרמה לעצבות.

ובסעודת שבת אמי ע"ה הייתה אומרת את לשון הגמרא אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם שנאמר וקראת לשבת עונג (פסחים סח, ב), וכן את לשון הגמרא אמר רבי אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה (שבת קיז, ב). **זהו הדבר הראשון שהיו שומעים בשולחן שבת, דברי תורה!** כך היה החינוך.

נמצא שכל אחד ואחד הרי הוא 'מזכה הרבים' בביתו, באמצעות החינוך שהוא נותן בביתו.

להשריש בילדים אמונה

וכך גם גננת בגן ילדים, מלבד החסד שהיא עושה בזה, ששומרת ומשגיחה על הילדים, וזה חסד עם ההורים, וגם חסד עם הילדים שיהיו שמורים, בנוסף לזה הרי גם אומרים עם הילדים בגן מודה אני, ופסוקי שמע ישראל, וברכת המזון, ומדברים איתם על ענייני האמונה, וזה זיכוי הרבים באמונה.

ובאמת זה דבר טוב **שידברו עם הילדים בגן על אמונה, ועל בריאת העולם, שיש בורא עולם, והעולם נברא בששה ימים, השמש נבראה והירח נבראה, וכל ענייני האמונה, להשריש בילדים אמונה!** וכך באמת עושים בגני הילדים של החרדים לדבר השם, שמחנכים את הילדים לאמונה, ומכניסים בהם הרבה אמונה, וזה זיכוי הרבים שעושים בגן ילדים, וגם זיכוי הרבים שכל אחד עושה בביתו.

קל וחומר מי שהוא מלמד בחיידר, שמלמד את הילדים דברי תורה ממש, ומחנך אותם לתורה ולאמונה, וכן מחנכת ומורה ב'בית יעקב', ודאי שיש בזה זיכוי הרבים גדול מאד.

וכך גם הסבא והסבתא, מזכים את הנכדים, כשמדברים איתם דברי אמונה, ומספרים להם על קבלת התורה ועל מעמד הר סיני, **גם ילדים קטנים צריכים לדעת ולשמוע מזה, ובבית ידברו על זה, שהיה מעמד הר סיני, וקיבלנו עשרת הדיברות, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו**, וגם לדבר איתם שראש השנה הוא יום דין, לא סתם יום טוב שאומרים 'גוט יום טוב', אלא הוא יום דין, שיש בו כתיבה וחתימה, ויום כיפור הוא יום כפרת עוונות, כל אלו הם דברים שאפשר וראוי לדבר עם הילדים בבית, ועל ידי זה משרישים בהם אמונה.

מעלת וקדושת השבת

ובשבת גם כן, יש לדבר עם הילדים על מעלת וקדושת השבת, לא שיחשבו שזה יום שסובלים בו, שאסור זה, ואסור זה... להיפך, שבת הוא יום של שמחה, שעושים קידוש, ושרים זמירות, ואוכלים סעודת שבת, עם עונג שבת, ויש גם תפילות שבת, ועוסקים בתורה, עם שמחה! עד כדי כך שגם הפנים משתנות בשבת, כמו שהביאו התוס' בכתובות (דף ז, ב) בשם מדרש כי בשבת "פנים חדשות באו לכאן".

וכך המציאות, שיש אנשים שפניהם משתנות בשבת, ויש להם פנים אחרות מכל השבוע, כבר סיפרתי שאמו"ר זצ"ל הראה לי פעם בבית הכנסת על אדם אחד, שהיו לו בשבת פנים אחרות, פנים של שבת, ולעומת זה יש אנשים אחרים שנראים כמו בימי החול, ולא ניכר עליהם

חינוך מגיל הילדות

הזכרנו בעבר, שכל אדם שיש לו משפחה, בשעה שהוא עוסק בצרכי המשפחה, הרי הוא עוסק במצוה, מצוה של חסד עם אהבת הבריות, שהוא דואג לבני המשפחה, וטורח בשבילם, לפרנס אותם ולמלא כל צרכיהם, וזוכה בזה לזכויות מרובות של חסד.

ויש יותר מזה, כל אדם בביתו זוכה גם להרבה זכויות רוחניות, שהוא זוכה בעצמו וגם מזכה אחרים, האבא והאמא מחנכים את הילדים בבית, ומזכים אותם בזכויות של רוחניות.

ולדוגמא כשנולד ילד ומתחיל לדבר, מיד מלמדים אותו לומר תורה ציוונו לנו משה, ופסוק ראשון של קריאת שמע (כדאיתא בסוכה דף מ"ב) וכן מלמדים אותו לומר מודה אני ושאר דברי קדושה, אף על פי שהוא ילד קטן מאד, שרק התחיל לדבר, ועדיין אינו מבין פירוש המילים, רק יודע לבטא אותם בפיו, כבר מלמדים אותו שידע לומר בבוקר מודה אני, וילך לישון עם פסוקי שמע ישראל.

ומעשה שהיה בחוץ לארץ אחרי השואה, כידוע שהיו הרבה ילדים יהודים שהוריהם ידעו שהם עתידים להילקח להשמדה, וביקשו להציל את הילדים, ומסרו אותם לגויים שיגדלו אותם, וכשנגמרה המלחמה היו מקומות שהחזיקו ילדים יהודים וגויים ביחד, ולא ידעו להכיר מיהו יהודי ומיהו גוי, והרב מפוניב' זצ"ל שנתעסק בהצלת הילדים, נכנס לאחד המקומות האלו, ואמר בפני הילדים את הפסוק "שמע ישראל השם אלוהינו השם אחד", ומיד ניגשו אליו כמה ילדים שנזכרו במילים אלו ששמעו בילדותם, ועל ידי זה יכלו להציל אותם.

כל ילד יהודי שמתחיל לדבר, מיד מלמדים אותו לומר שמע ישראל, אף על פי שאינו מבין את פירוש המילים. וכך גם בחוץ לארץ, שהיו מדברים באידיש, ולא הבינו לשון הקודש, אף על פי כן חינוכו את הילדים לומר שמע ישראל ושאר דברי קדושה.

ונמצא שכל ילד שנולד ומתחיל לדבר, ההורים כבר מזכים אותו בתורה וברוחניות, שהם מחנכים אותו לומר מודה אני ושמע ישראל, שעל ידי זה גם כשיגדל, ידע שיש לו אמונה, כפי שהשרישו בו מילדותו, וזה שייך גם בגיל קטן מאד, לפני שיודע פירוש המילים, כשעדיין אינו בעל הבנה, כבר ההורים זוכים ומזכים אותו!

חינוך לאמונה ויראת שמים

וכשילד מתחיל לגדול יותר, הוא גם שומע את השפה איך שמדברים בבית, שעל כל דבר אומרים אם ירצה השם ובעזרת השם. כך מדברים וכך צריך להיות, שלא לומר אני אעשה ואני אלך וכו', אלא הכל אם ירצה השם ובעזרת השם, ובזה משפיעים על הילד כבר בגיל קטן מאד חינוך של אמונה, שהכל בהשגחה ברצון השם.

וזכרנו עוד מימי ילדותי, כשהייתי ילד קטן מאד, אמי ע"ה הייתה מספרת לנו על עקדת יצחק אבינו, היה שיר באידיש שמתאר את העקדה, והייתה שרה לנו את המילים עם מנגינה, **על העקדה של יצחק ועל מסירות נפש, וכן על הצלת אברהם אבינו מכבשן האש, ועל הניסיונות של אברהם אבינו, דיברו על זה כבר לפני החיידר, לפני שהתחילו ללמוד חומש, הכל היה מלא אמונה.**

וגם דיברו על הגיהינום, שיש שכר ועונש, דיברו על זה גם עם הילדים הקטנים, **כשילד התחיל להבין משהו, מיד כבר ידע שיש גן עדן ויש גיהינום, יש מצוות ויש עבירות, על מצוה יש גן עדן, ועל עבירה יש**

שום הבדל. והאדם הזה שהראה עליו אמו"ר שיש לו פנים אחרות, היה יהודי פשוט, שהיה בא לבית הכנסת בערב שבת בשעה מוקדמת, והיה קורא שניים מקרא ואחד תרגום בטעם ובמתיקות גדולה, אמנם הוא לא היה תלמיד חכם גדול, אבל היה בעל אמונה ואוהב תורה, אוהב תלמידי חכמים ואוהב בני תורה.

ובפעם אחרת הייתה עובדא איתו, שפרצה שריפה בבית הכנסת ברוסיה, והוא חרף נפשו ונכנס כמעט לתוך האש להציל את ספר התורה, ואמו"ר זצ"ל שאל אותו, הרי זה פיקוח נפש, שהאש מתפשטת, ואינו מחויב לסכן את נפשו על כך, והשיב ואמר, הרי זהו ספר תורה, וכיצד אפשר לעמוד מנגד?! כמו שאם בנו היה נמצא בתוך השריפה, היה נכנס מיד להצילו בלי שום חשבונות, ככה לא היה מסוגל לעמוד מנגד בזמן שספר תורה עלול להישרף.

המהר"ל דיסקין ואביו

ובענין זה יש עובדא מהגאון רבי בנימין דיסקין, אביו של רבי יהושע לייב זצ"ל, שפעם נפל ספר תורה על הארץ, שזה דבר איום, וצריכים לצום ולהתענות על זה, ובאו לספר זאת לרבי בנימין, וכששמע מיד התעלה! כמו שמצינו דבר כזה בנביא (שמואל א, ד) בעלי הכהן, כשנודע לו שנשבה ארון השם, נפל מעל הכיסא אחרנית ונשברה מפרקתו, ומת מאותה המכה. עד כדי כך זה גרם לו צער וזעזוע.

ואילו רבי יהושע לייב לא התעלה, ונתייבשה לו בזה קושיא שהיה מתפלא תמיד, שאביו רבי בנימין היה נוהג בעצמו כל מיני חומרות, וכשביקש גם הוא להחמיר כמו אביו, אמר לו אביו שלא יחמיר כמוהו, ותמיד היה מתפלא, שאם יש סיבה להחמיר, למה לא להחמיר, ואם אין סיבה להחמיר, מדוע אביו כן מחמיר בזה? ועתה נתייבשה לו השאלה, כי אביו שהוא בעל מדרגה כזו שמתעלה מנפילת ספר תורה, מותר לו להחמיר ולנהוג בחומרות כאלו, אבל הוא שעדיין אינו במדרגה הזאת, אסור לו להחמיר באותן החומרות.

ובאמת רבי יהושע לייב עצמו היה מופלא בגאונותו ובקדושתו, ומספרים עליו מופתים למעלה מן הטבע ממש, והיה מכונה השרף, לא מלאך, אלא שרף, מדרגות כאלה למעלה מהשגותינו! ומסופר שהגר"ח מבריסק ישב פעם לכתוב לו מכתב, וכשבא להתחיל לכתוב, רעדה ידו, לכתוב לרבי יהושע לייב? היד רועדת! ולקח זמן רב עד שהשלים כתיבת המכתב. עד כדי כך הייתה קדושתו של רבי יהושע לייב.

התפילה והברכה – לגדלם לתורה

ונחזור לענין שהתחלנו בו, יש הרבה זכויות ועניינים של אמונה שמצויים בכל בית ובכל מקום, למשל בכל בית יהודי יש קופה של צדקה, ומפעם לפעם מפרישים מטבע ונותנים בקופה, וגם נשים נותנות צדקה, לפני הדלקת נרות שבת, ובהדלקת הנרות מתפללות ובוכות על הצלחת הילדים בתורה, ומבקשות בדמעות שיהיו בנינו מאירים את העולם בתורה, וזהו זכות ומדרגה של אמונה, שמתפללים ומבקשים על תורה. וכן כשנולד ילד, אומרים מי שברך לילדו, שיוכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, וזו גם כן מדרגה של אמונה, שהברכה הראשונה בלידת הילד היא שיגדל לתורה, ויהיה בן תורה.

ובאמונה זוכים הרבה מאד, וזכרנו מימי ילדותי ברוסיה, שהיה קשה מאד לצאת מרוסיה (מסך הברז), והיו צריכים כמה ניסים עד שקיבלו היתר יציאה, ודודי הרב בנימין מובשוביץ זצ"ל היה מתפלל הרבה תפילות ובתחנונים שיזכה לצאת מרוסיה ולעלות לארץ הקודש, ובאמת זכה על ידי תפילותיו שלא כדרך הטבע, שקיבל היתר יציאה, וגם קיבל את האמצעים לזה, ועלה לארץ הקודש.

אין לשער כוח התפילה, אם אדם מבקש ומאמין בכוח התפילה שהיא יכולה לעזור, כמו שכתב המהרש"א בקידושין (דף כ"ט) שתפילה אינה נס, אם אדם נמצא בסכנה ועל ידי התפילה ניצול מן הסכנה, זה לא נס, אלא דבר טבעי, שהתפילה יש בכוחה להציל.

בקשת רחמים ותחנונים על תורה

וכך גם תפילה על תורה, בלי תפילה לא שייך הצלחה בתורה, והתפילה נותנת זכויות להצלחה בתורה שאין לשער.

ומצינו גם בגמרא (נדה ע, ב) ששאלו את רבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם, מה היא הדרך לזכות לדרגה של חכמת התורה, ואמר להם ירבה בישיבה, היינו שילמד תורה בהתמדה, בישיבה היינו בציבור, עם שימוש חכמים דיבוק חברים ופלפול התלמידים, אמרו לו הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, היינו שיש רבים שלומדים תורה אפילו בתוך ישיבה ואינם מצליחים, אמר להם יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, צריכים גם תפילה ובקשת רחמים על הצלחה בתורה.

ואמרו בגמרא שם מאי קא משמע לך? דהא בלא הא לא סגי, ופירש רש"י מאי קא משמע לך – למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי, ע"כ, ומבואר מדברי רש"י כי זה היה פשוט לגמרא שצריך תפילה ובקשת רחמים, ובלי תפילה לא שייך להצליח, אבל היה מקום לחשוב אולי די בתפילה לבד, ולא צריך גם להתאמץ ללכת לישיבה שיש בה ימרבתי מחברי ומתלמידי, רק יתפלל ויבקש רחמים ומן השמים כבר יתנו לו סייעתא דשמיא, וחיידשה הגמרא שאין הדבר כן, אלא צריך גם להרבות בישיבה, ויחד עם זה להתפלל ולבקש רחמים, ואז יזכה לסייעתא דשמיא.

וראים מזה שלא שייך הצלחה בתורה בלי תפילה, כי להצלחה בתורה צריך זכויות, והזכויות הם על ידי תפילה, אמנם יש עוד זכויות כגון אהבת תורה, אבל זה לא מספיק, וצריכים גם תפילה.

ובאמת יש הרבה מקומות בתפילה שמבקשים על תורה, וכפי שהזכיר החזו"א באיגרת (ח"ג קנא) "ישים האדם פניו תמיד ליוצרו, שיחוננו ויבינוהו בתבונת התורה, וכמו שתיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפילת שמונה עשרה ברכה על הדעה, ובתפילת אהבה רבה, ובקדושה דסדרא, ובברכת אלוקי נצור אחרי התפילה, ובברכת בריך שמיא ובעוד מקומות". גם בברכות התורה מבקשים והערב נא, ובשמונה עשרה מבקשים גם השיבונו לתורתך, וכן ביהי רצון שאחרי התפילה ותן חלקנו בתורתך, כל כך הרבה בקשות מבקשים על תורה!

ומבקשים בלשון תחנונים, כפי שמזכירים באהבה רבה אבינו האב הרחמן וכו', ושמעתי מבעלי מוסר שראים מכאן בכמה לשונות של תחנונים יש לבקש על תורה, אבינו, האב הרחמן, המרחם, רחם עלינו! כי בלי תורה האדם מסכן, וצריך רחמים גדולים.

אלו הם עניינים שהם דברים גדולים מאד ופשוטים מאד, ויש דרכים פשוטות להגיע לזה, ולהצליח בזה, רק צריכים סייעתא דשמיא, והדרך לזכות לסייעתא דשמיא היא על ידי שיתחזק "תמיד ובכל כוחו" (כמו שכתב רש"י בברכות לב, ב), תמיד היינו בלי הפסק, לכל הפחות פעם אחת ביום, ויש גם תמיד כמה פעמים ביום, כמו התפילות על התורה, שמבקשים בכל יום הרבה תפילות על תורה, ובכל כוחו היינו כמו שפירש רש"י בשבת (ק"ט, ב) "בכל כוונתו", עם כל הלב, על ידי זה זוכים להצלחה שאין לשער, למעלה מן הטבע!

הדמעות של האמא והסבתא

ומרן החזון איש זצ"ל סיפר עובדא באחד שהיה בעל כישרון חלש מאד, עד כדי כך שלא הצליח להבין פירוש דברי רש"י "כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה כגון מצרים מצרימה", ואף על פי כן לבסוף גדל והצליח בתורה ונעשה תלמיד חכם גדול, ואמר מרן זצ"ל כי יתכן שזכה לזה בזכות הדמעות של האמא או של הסבתא שהתפללו וכו' בהדלקת הנרות על הצלחת הילדים בתורה, והזכות הזאת עמדה לו לגדול ולהצליח בתורה.

זהו כוח התפילה, שזוכים בה להצלחה שאין לשער, יהי רצון שנוזכה כולנו להצלחה בתורה ובכל המעלות, ונזכה להתפלל כראוי!

מוקדש לזכות
דבורה לאה אהובה
בת שולמית
לרפואה שלמה בתושה"י

לעילוי נשמת הרה"ג
רבי אליהו נחום שפירא זצ"ל
ב"ר יחיאל צבי ז"ל
נלב"ע י"ב שבט תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' שמעון יוחנן יוסף
ב"ר יעקב יצחק הכהן קליין ז"ל
תלמיד ישיבות נחלת דוד ומיר
נלב"ע ללא זש"ק אור ל' שבט
תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון רבי אשר ב"ר
משה דוד זליג טננבוים זצ"ל
נלב"ע ט"ז שבט תשע"ג
נדבת חתנו הגר"א קאופמן שליט"א
יור"ד ועד הישיבות בארץ ישראל

נבקש לחזור ולעורר את הציבור
להמשיך ולהתפלל לרפואת מו"ר
רבי יעקב בן מרים בת גיטל

גליון קי"ט, פ' יתרו – כב
שבט ה'תשע"ז
רמת – השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

בס"ד יום שלישי לפ' יתרו י"ח שבט תשע"ז

ידיעות דברים והיפוכם

המאמר דלהלן חיברתיו היום, בנוי מתוך ספר "כתב סופר" שחיבר הבן של החתם סופר

חלק א. וישמע יתרו...

אל כבוד אקלידס ואל כבוד ארכימדוס: האם שמעתם רוח סערה בחצות לילה? מה תגובתך? וזה הרוח בא מכיוון הים האדום? זאת השאלה אליהם

חלק ב. תגובת החכמים

זה באמת נושא מעניין למחקרים...

עד כאן החכמים שאינם רואים דברים שלמים, עד כאן דברי "חכמים" הרחוקים מלדעת את האמת.

בהמשך, דברי חכמים שכבר ידוע להם שיש בעולם עוד דבר קיים, רק, אני בגלל היותי מוגבל עדיין לא מכיר.

חלק ג. פסחים דף נ"ז ע"א:

תנו רבנן: ארבע צווחות צווחה עזרה, ראשונה: צאו מכאן בני עלי שטימאו היכל ה'. ועוד צווחה: צא מיכן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה נהרי אלו שנים לגנאי ועוד צווחה העזרה נאלו יהיו השנים שלשבח: שאו שערים ראשיכם ויכנסו ישמעאל בן פיאכי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה, ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויכנסו יוחנן בן נרבאי תלמידו של פנקאי וימלא כריסו מקדשי שמים..."

שנים לשבח ושנים לגנאי.

וה"ר שיזכנו השי"ת להיות בכלל כ"י מכבדי אכבד, בע"ה

ושמעו איך המים זורמים ומתרחקים להקדש לכבוד עם ישראל. א-ל הקבדו הרעים, ה' המכבד השמייע קול רעם, ה' על מים רבים, ואז ה' מוריד גשם על הארץ.

ד. קול ה' בפתח, בשעת מתן תורה, ה' השמייע את קולו בכח כשנתן את עשרת הדברות, וכמו שכתוב "והאלקים יענגו בקול". ולמרות הקול האדיר, קול ה' פקדו, הוא היה קול נעים מלא הוד והדר.

ה. קול ה' שבר ארזים, והרעש הגדול הזה גרם רעידת אדמה, וכתוצאה מכך נשברו ארזים. וישבר ה' את ארזי הלכנון החזקים.

ו. ויפקדים ברעידה ההיא קפצו קמו עגל צעיר הרי הלכנון. וישירן, הר חרמון רקד קמו בן ראמים, ראם צעיר, ודרכם של הבהמות הצעירות – העגל והראם – לקפץ ולרקד. [התרגום מתרגם ראם – רימא, וזו אחת מהחיות הטהורות, שעל הפסוק "איל צבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר", מתרגם התרגום את דישון – רימא].

ז. קול ה' חצב לקבות אש, כמו שכתוב במתן תורה "וההר בוער באש" (דברים ד יא). ומפרש רש"י מהי החציבה. שבשעת מתן תורה היה הדיבור של עשרת הדברות יוצא מפי הקב"ה כאש, והיה הולך ונחצב על האבן של הלוחות. כשאמר ה' "אנכי", הא' עצמה נחקקה בתוך הלוחות וכן הג' ושאר האותיות. והלוחות עצמם גם היו מן השמים, וזה אחד הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות – הכתב והמכתב והלוחות (אבות ו, ו), כי זה היה בריאה מיוחדת, בריאה של נס. ואילו הלוחות השניות היו אבנים שמושה רבינו חצבם מהאדמה כמו שכתוב "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות" (שמות לד א). ועלה איתם להר סיני, ואז הקב"ה כתב שוב את הדברות. נמצא שבלוחות הראשונים גם הלוחות וגם הכתב היו מן השמים. ואילו בלוחות השניות רק הכתב היה מן השמים.

ובכך התקדשו מדבריות
השממה הרוחניים, העיירות
של ויאטנאם וקוריאנה,
בניצוצות הקדושה לפני
הגאולה.

נמצאות בכל תפילות הקבע. וזהו שכתוב בפסוקים א' וב' של פסוקים "הבו". הבו לה' בני אלים כנגד ברכת אבות. הבו לה' כבוד ועוז כנגד ברכת גבורות שמזכירים הגבורה והעוז של הקב"ה.

ב. והבו לה' פבד שמו השתחוה לה' בקהרת קנש, זה כנגד ברכת אתה קדוש – הדרת קודש.

ג. המשך הפרק מדבר על מתן תורה, אולם קודם מקדים לדבר על עוד גבורות שעשה ה', קול ה' על המים, בשעת קריעת ים סוף שמעו את קולו של ה', שהיתה רוח סערה

הראשונות שיש בתפילות לחש, שאר הברכות משתנות מיום חול לשבתות וימים טובים, ואילו שלשת הראשונות: אבות וגבורות וקדושת השם,

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת וראדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

ישמח משה

[בנוסח 'ישמח משה' בתפילת
שחרית לשבת]

בס"ד יום ו' עש"ק יתרו תשנ"ט

תפילת שחרית לשבת 'ישמח משה וכו',
"וכתוב בהם שמירת שבת"

וצריך ביאור, למה תפס לשון שמירה שהוא
בלוחות האחרונות, ולא לשון זכירה וזכירת
שבת, כאשר יש בלוחות ראשונות - "זכור את
יום השבת"

ונראה, שבדיוק תפס כך, דהנה לפני זה
אומרים "כליל תפארת בראשו נתת לו",
והפירוש הוא קרני הוד שעל פני משה שראו
עליו ברדתו מן ההר. והרי קרני ההוד היו רק
בירידה שניה עם הלוחות השניות, ומשום
שייך לומר רק "שמירת" שבת שזהו נוסח
לוחות שניות, "שמור את יום השבת לקדשו"

וא"ת, זה גופא צריך טעם למה לא עשו נוסח
שיהי' מכוון על לוחות ראשונות, ויש לתרץ
דהא ראשונות נשברו, ושניות עדיפות. (מתוך
כת"י, הודפס גם בספר 'בעקבי תודה')

המידות הטובות של יתרו

"גם איב ובלעם היו חכמים גדולים למה הם לא הסיקו מסקנות
כמוהו? אפי' פרעה אמר "השם הצדיק ואני ועמי הרשעים"... אבל
בלעם ואיב לכאורה ראו את אותו הדבר, שלושתם היו חברים
בפרלמנט של פרעה, ורק יתרו התגייס והם לא התגייסו, למה זה.

ההסבר הוא - שזה לא מספיק שבשכל, במוח, מבינים את האמת,
הפעולות של האדם הולכות לפי הרגש של המידות שלו, וליתורו היו
מידות טובות, אז הוא חיפש את האמת. להם היו מידות רעות, הם
היו מושחתים. בלעם אהב כסף וכבוד - יתרו אהב חסד. ליתרו יש
חסד ומידות טובות, וכשיש מידות טובות זה משפיע גם על השכל
שיהיה אפשרי לקבל את מה שמבינים בשכל. אבל כשיש מידות
רעות, אז שום הוכחה שתהיה להם או שיוכיחו להם שהשם הוא
האלקים לא תעזור, כי המידות הרעות התגברו על זה. כשמאמינים
בהשם אלקים - השם מצווה בחוקי התורה: בשבת אסור לעבוד -
מיד הוא חושב 'לא ארוויח כסף'. וכשאסור לאכול או יותר על
התענוג של אוכל. אלו המידות הרעות שבגללן הם לא התגייסו.

ומכיוון שליתרו הייתה מידת החסד, באמת זה מה שהביא אותו
להכרת האמת ובסוף הוא זכה לכל הכבוד, סנהדרין, בני תורה,
לעוה"ז ולעוה"ב. בלעם שלא היה איש חסד רצה למצוא חן בעיני
המלך וידע בחכמתו איך לעשות צרות לעמ"י לכן הוא אמר הבה
ונתחכמה לו, בלעם יעץ את העצה תן להם מיסים כבדים ותעביד
אותם בעבודה קשה. בלעם הרשע ראה שהמלך רוצה עכשיו לעשות
צרות ליהודים ונתן לו עצות איך לעשות. ולכן בלעם הוא אחד
מאלה שאין להם חלק לא לעוה"ז ולא לעוה"ב. (מתוך 'גאון יעקב'
גליון ס"ג)

גדול, תתעניינו אולי זה טוב גם לכם, כמו
שראינו שיתרו בא למדבר כדי ללמוד את
התורה. ואילו הגויים הגיבו ואמרו שיהיה טוב
לעם ישראל, ואנחנו נמשיך לאכול ולסבוא
ולזלול, והם יקיימו את התורה בשבילנו. הם
מתרגשים מאד לשמוע שיש כזה עם מכובד,
אולם הם לא מתגייסים, אלא רק מאחלים לעם
ישראל שיהיו בריאים, וממשיכים לשקוע
בתאוות העולם הזה.

בתקופת מלחמת העולם השניה, הרבה
יהודים בשטח הכיבוש הרוסי שכבשו חצי
מפולין, והרוסים בפקודת סטאלין ימ"ש גרשו
שבע מאות וחמישים אלף יהודים לסיביר.
בשעת מעשה חשבו שאומללים אלו שגורשו,
ומאושרים הנשארים, אבל לאחר זמן
כשהיטלר ימ"ש כבש את האזורים האלו,
נהרגו שש מליון יהודים וכמעט לא נשארו
יהודים בחיים. ואילו אלו שהוגלו לסיביר
למחנות עבודה, אמנם שליש או חצי מהם
נפטרו בתנאים הקשים, בכפור וברעב שהיו
שם, אולם מאות אלפים שרדו ונשארו בחיים
מהגירוש הגדול הזה. בין הנשארים היה הרב
מטשביץ הרב וידנפלד מגדולי הדור. והיתה לו
סייעתא דשמיא שלא שלחוהו לעבודת פרך
במכרות, אלא הוטל עליו תפקיד לרעות
חזירים. ומכיון שלא היו לו ספרים, היה חוזר
בקול בעל פה על דפי גמרא ומתפלל, וידע את
כל הש"ס בעל פה. ואמר כשהיה שם בשממה,

הבין פשט בפסוק **"קול ה' יחיל**

מדבר", אלפי שנים המדבר הוחיל
וציפה וקיווה לשמוע את קול ה'
בתורה ותפילה, כי אף פעם לא היו
שם יהודים. והקב"ה מצידו לפני
קיבוץ כל גלויות עם ישראל לארץ
ישראל בגאולה, **"יחיל ה' מדבר**
קדש", ה' ציפה וקיווה שכל
העולם וגם המדבר יתקדשו בדברי
תורה, כי כל מקום שנאמר דברי
תורה נהיה המקום קדוש. וזו
הסיבה שה' נתן בלב נשיא ארצות
הברית הנשיא ניקסון לצאת
למלחמת ויאטנאם וקוריאה, כי
המקומות האלו ציפו וייחלו לשמוע
את קול ה', ובצבא האמריקאי היו
אלפי חיילים יהודים, וכל מי שהיה
לו יארצייט, אסף מניין חיילים ואמר
קדיש, ובכך התקדשו מדבריות
השממה הרוחניים, העיירות של
ויאטנאם וקוריאה בניצוצות
הקדושה לפני הגאולה.

ח. קול ה' יחיל מדבר, הקול של ה' גורם
חיל ורעדה למדבר. **יחיל ה' מדבר קדש**,
זהו מדבר סיני שאחזו חלחלה בשעת מתן
תורה.

ט. קול ה' יחיל אילות, קול ה' מטיל
חלחלה על אילות והכוונה לאומות העולם,
שלמרות שהם חזקים כאיל שזה בעל חי חזק,
הקב"ה מחלישם ומרעידם. **ויחשף יערות**,
מרב פחד העצים נעקרים והיער נשאר חשוף.
ובעתיד כשיבנה בית המקדש, אז **ויבהיקלו**
פלו אמר פבד, כולם יכבדו את מלך הכבוד.

י. ה' למבול ישב, בזמן המבול שהיו רק נח
ובניו בתיבה, היה ה' מלך על כל העולם וישב
לבדו בגדולתו. וכן ימשיך תמיד, גם כשהעולם
חוזר ונבנה והתמלא בני אדם, **וישב ה' מלך**
לעולם ועד, ה' ימשיך למלוך, וכפי שהיה
בזמן המבול מלך לבדו, כך יהיה לעד.

יא. ה' עז לעמו יתן, לא כמו האיילות שהם
אומות העולם החזקים שה' מחלישם, ולא כמו
היערות מלאי-העצים שרומזים על גויים רבים
ועצומים, שהקב"ה חושף אותם ומערטלם
מגבורתם. ואילו לעמו - עם ישראל - ה' יתן
עוז וכח. הגמ' אומרת שהכח והעוז האלו זה
התורה, שעמים חזקים עברו ואינם, ואילו עם
ישראל על ידי מתן תורה קיבלו כח, וזהו
הנשק הסודי של סוד קיומו של עם ישראל. ה'
יכרך את עמו בשלום, ומתפלל ומבקש שה'
יתן לעם ישראל ברכת שלום.

הגמ' (זבחים קטז). דורשת את כל הפסוקים
האלו על שעת מתן תורה, שכשההרים רקדו
והאדמה רעדה והיה רעש גדול, התקבצו
אומות העולם אצל החכם הגדול בלעם הרשע,
ושאלו אותו האם הולך להיות מבול נוסף
והעולם ייחרב? ענה להם בלעם **ה' למבול**
ישב, הוא ישב על כסא רחמים ונשבע לנח
שלא יהיה יותר מבול. חזרו ושאלוהו: אולי רק
על מים נשבע, אבל חורבן מסוג אחר יכול
להיות, שישרוף את כל העולם. אמר להם שגם
זה לא, ככתוב **וישב ה' מלך לעולם**, ה'
נשבע שימלוך לעד, ואין מלך בלי עם, ולא
יחריב את העולם. שאלוהו א"כ מה כל הרעש
הזה? אמר להם **ה' עז לעמו יתן**, יש לה' עם
שהוא שלו והוא נותן להם את התורה. נרגעו
הגויים ואמרו **ה' יכרך את עמו בשלום**,
שיהיה טוב ליהודים עם התורה. אמר רבי
אליהו משקובסקי זצ"ל שרואים פה את
הפסיכולוגיה של הגויים. קרה פה כזה דבר

דברי אמרת

מאמרי חזון השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 21 ■ יתרו

לעשות אמצעים לזכור הניסים

והנה, חז"ל אומרים **שהכתיב** של המילה "ונשא **שה** מהעדר", הוא **"זה מהעדר"**. מפרש הגר"א, שדוד עשה בגד **מעורו של השה הניצול**, כדי שבשעה שילבש את הבגד יזכר בנס הגדול של הצלתו מיד הארי והדב. וזהו המכוון **בכתיב** "ונשא **זה** מהעדר", שהצביע דוד על הבגד שלבש, ואמר שהאריה נשא את **זה** מה עדר, ש**זהו** השה הניצול מהארי והדב.

על העולה לגדולה להשאר בענוותנותו

תועלת נוספת לומד הרלב"ג מפרשה זו לעניין ענווה, שראוי לאדם לנהוג בענווה **אפילו לאחר שעלה לגדולה**, שהרי משה שהיה במעלה נשגבה, נהג בענווה ויצא לקראת חותנו ושאל לשלמו ודאג לכל צרכיו.

דבריו המאלפים של הרלב"ג צריכים לעמוד מול עיניהם של אנשים שמתמנים לתפקידים של שררה וכדו', שלא תביאם השררה המדומה לגבוהות לב ולהתנשאות על אנשים הזקוקים לסיועם. ויש להם ללמוד בק"ו ממשה רבנו שהשיג את המעלה הגבוהה ביותר שאפשר לבני אדם להשיג, והיה לו קשר ישיר ותמידי עם הקב"ה, ועל ידו יצאו בני"י ממצרים, ועל ידו ניתנה התורה, ועם כל זה העידה עליו התורה שהיה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה ולא החזיק טובה לעצמו כלל.

ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה (יח, ד). מדוע רק את הבן השני קרא משה על שם שניצול מחרב פרעה?

מפרש הספורנו, **שרק כשנולד אליעזר** ידע משה כי ניצל מחרב פרעה, לפי שבאותה שעה כבר מת אותו מלך שהיה רודף אחרי משה להורגו. ואף על פי שגם קודם למותו של אותו מלך כבר ברח משה מפניו למדין, מ"מ כל עוד היה אותו מלך חי, חושש היה משה שאם יודע למלך היכן מקומו, הוא ישלח אחריו רודפים להורגו.

הרלב"ג בספרו 'תועליות הרלב"ג' לומד מפסוק זה, שראוי לאדם שעשה לו הקב"ה נס, **שיעשה אמצעים כדי שיהא הנס נזכר יותר ככל האפשר**, ולכן כשנתבשר משה שמתו כל האנשים המבקשים את נפשו, קרה שם בנו אליעזר על שם "ויצלני מחרב פרעה", **כדי שיהא נזכר הנס יותר ויותר.**

מעין הדברים מצאנו בדברי הגר"א: הנה בספר שמואל (שמואל-א, יז) מסופר, שבשעה שדוד ביקש משאול שירשה לו להלחם בגוליית, הוא סיפר שכאשר היה רועה את צאן אביו **"ובא הארי ונשא **שה מהעדר**, ויצאתי אחריו והכתי ו הצלתי מפיו ויקם עלי והחזקתי בזקנו והכתי והמיתיו"**.

והייתם לי - סגולת הסגולות!

"והייתם לי סגולה" (יט - ה). כידוע - דורנו הוא 'דור הסגולות', כולם מחפשים סגולות... חביב על מרן המשגיח שליט"א להביא את מה שמרמזים מ"**והייתם לי - סגולה**", שלהיות עבד ה', זוהי **סגולת הסגולות...**

פעמים רבות נוכחתי בשעה שבאו לבקש סגולה וישועה ממרן המשגיח שליט"א, והורה - **להרהר בתשובה!** כך היה ביחס לפלוני שזמן רב לא הצליח למצוא דירה שמתאימה לצרכיו ויכולותיו הממוניות, וכך בשעה שפלוני ביקש הצלחה בשידוך שהיה בשלבים מתקדמים וכו' וכו' וכפי הידוע לי במקרים רבים זה הגשים את הציפיות.

לפני תקופה פגשתי ברחוב על יד ביתי ידיד, וביקש ממני בדחיפות סגולה מהמשגיח שליט"א. השבתי לו שלא ידוע לי שהמשגיח מחלק סגולות, אבל מה שראיתי פעמים רבות שמורה להרהר בתשובה!

לאחר תקופה ניגש אלי אותו ידיד וסיפר בהתרגשות רבה את אשר התרחש עמו. אותו ידיד הוא בן של ת"ח ידוע שמחזיק מוסדות גדולים וחשובים ול"ע חלה, מאז הוצרך בנו אחת לשנה לנסוע למסע גיוס כספים בארה"ב. והנה שעות ספורות קודם הטיסה בשעה שהכל כבר היה ערוך ומסודר, הוא מבחין שהוויזה איננה במקומה, הוא הפך את כל הבית בחיפושים שעות ע"ג שעות, ויחד עם זאת ניסה כל מיני סגולות, אך לדאבונו הוויזה לא נמצאה...

בדיוק באותו שעה בס"ד נפגשנו ברחוב - ומתוך ייאוש מוחלט חשב לנסות את מזלו והתעניין אצלי אם יש איזה סגולה למשגיח - אולי ישנה עוד סגולה שעוד לא ניסה? וכאמור מה שידעתי להשיב לו: **תהרהר בתשובה.**

אותו ידיד שהיה על סף משבר וייאוש לקח זאת **ברצינות רבה** והרהר **בכל לבו** בתשובה. והנה בדרכו הביתה פתח את ארון החשמל וגילה שם שקית ישנה עם מסמכים המיועדים לאשפה ומסיבה שאינה ברורה בדרכם לאשפה הגיעו לארון החשמל, בדרכו לזרקם לאשפה הוא מגלה לתדהמתו את הבלתי יאמן - הוויזה!!!

הידיד הנ"ל סיים את סיפורו בהתרגשות גדולה: **ראיתי כדברי מרן המשגיח שליט"א שהרהור תשובה מכל הלב הוא הסגולה הגדולה ביותר...**

בין בחורים הנמצאים באותה ישיבה צריכה להיות אהבה ואחוזה. שכל אחד ישמח בטובת חבריו ויצטער בצערם, ישמח כשחברו מתארכ, ויתפלל עבור אותם שטרם מצאו את זיווגם. כמו כן על כל אחד לתת דעתו איך לסייע להצלחת חבריו, ולהשתדל לגרום להם שמחה. ואם צריך להעיר להם על דבר מה, לעשות זאת בדרך של כבוד.

הסיבה שהתורה ניתנה במדבר

ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר (יט, ב). לא במקרה, נמצא המדבר כמקום מתאים במיוחד למתן תורה. ובהקדם: המהר"ל (בדרוש על התורה) מעורר, מדוע דוקא האדם קיבל את שמו ואת תוארו - 'אדם', על שם שנוצר מן האדמה, יותר משאר בעלי חיים - שגם הם נוצרו מן האדמה?

ואומר המהר"ל, שעיקר השם 'אדם' לא ניתן על שם שנוצר מהאדמה אלא מחמת דמיון האדם לתכונת האדמה. שהנה, האדמה נוצרה עם כח להצמיח תבואה ומזון, אך כדי שכוחה ייצא אל הפועל צריך לחורשה ולזרעה, שאם לא כן, היא תישאר שדה בור. כך גם האדם נולד עם יכולת להגיע לשלמות, אך כדי להוציא את שלמותו אל הפועל, עליו לקיים תורה ומצוות, ובלעדי זה הוא ישאר כשדה בור שלא הוציאה פירות [ומשום כך, עם הארץ מכונה 'בור', כי בלא תורה הוא כשדה בור שלא הצמיחה פירות].

ובזה דמיונו של האדם לאדמה, יותר מדמיונם של בעלי החיים לאדמה, כי בריאתם של בעלי החיים לא היתה באופן שיצטרכו לעשות מעשה להוציא את כוחם אל הפועל, אלא כל מה שהם מעותדים לו נמצא בהם מיד כשנבראו, שאם נברא השור לחרוש והחמור למשא, הרי כוחות אלו נמצאים בהם כבר בשעת בריאתם. זו הסיבה שרבים מבעלי החיים מכונים 'בהמה', מלשון: **בה, מה** - שיש בה כל מה שנוצר לה להגשמת יעודה. בעוד שהאדם נברא באופן שהוא צריך לעשות מעשה של לימוד תורה וקיום מצוות כדי שכוחותיו יצאו אל הפועל, כדוגמת האדמה, שנוצרה לחרשה וזריעה כדי שיצאו כוחותיה אל הפועל.

על פי זה מבאר המהר"ל, שנתנית התורה במדבר באה לבטא, שהאדם בלא תורה משול לאדמת מדבר - שהיא אדמה שלא נחרשה ולא נזרעה ולא הצמיחה מאומה - והוא זקוק לתורה כדי להוציא את שלמותו אל הפועל.

עוד כותב המהר"ל שהתורה נתנה במדבר ללמד (עפ"י הגמ' בעירובין נ"ד), שכדי להיות ראוי לקבלת תורה צריך שהאדם יעשה עצמו כחיית מדבר אשר אין לה מכל תאוות הגוף כי אם ההכרחי, וכמדבר, שאין בו גפן ותאנה ושאר דברים גופניים. שלפי שהתורה רוחנית ונבדלת מן הגוף, אין היא מתקיימת אלא במי שמסולק מגופניות ואינו נמשך אחרי תאוות הגוף.

ומצינו שישראל אגודים במידה הזאת שאינם רודפים אחרי תאוות הגוף, ולכך הם ראויים לתורה יותר משאר עמים

(נערך מתוך 'לעבדך באמת' להערות ותרומות ניתן לפנות 052-7166490)

שלושת העיקרים הנצרכים לתורה

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני (יט, א). ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר (יט, ב).

האור החיים מקשה, מדוע התורה צריכה לכתוב בפסוק ב' פעם נוספת "ויבאו מדבר סיני", לאחר שכבר כתבה בפסוק א' "ביום הזה באו מדבר סיני"? ועוד, מדוע צריך לכתוב בפסוק ב' "ויחנו במדבר", הלא לאחר שכבר הקדימה התורה לכתוב ברישא של הפסוק "ויבאו מדבר סיני", פשיטא שבמקום ביאתם חנו? עוד אומר ה'אור החיים', שבאומרו בפסוק ב' "ויסעו מרפידים" ע"כ לא בא הכתוב להודיע המקום שממנו באו להר סיני, שאם כן, היה מקומו בתחילת פסוק א' שבו נאמר התאריך שבאו למדבר סיני.

אלא, אומר 'אור החיים', בפסוקים אלו מקדימה התורה שלושה עניינים עיקריים, אשר נצרכים להכנה למתן תורה. **"האחד, התגברות והתעצמות בעסק התורה.** כי העצלות מפסידה את השגת התורה, ולזה תמצא כי בכל מקום שיזכרנה ה' לתורה ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה. **ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול"** ואם כן זו כוונת הכתוב **"ויסעו מרפידים"** - שנסעו מבחינת רפיון ידיים, והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה'.

ענוה

עוד אומר הכתוב: **"ויחנו במדבר"** - 'מדבר', לשון שפלות וענוה, שעשו עצמם כמדבר שהכל דורכים עליו. וזו ההכנה השנייה הנצרכת לתורה, וכדברי חז"ל (עירובין נ"ד): **"אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר"**.

ובאמת, אחד הדברים שמהם רואים את השפעת התורה על לומדיה, כשמתבוננים בענוה העצומה של גדולי התורה, לעומת הגאווה הגדולה השכיחה אצל המנהיגים האחרים. כל גדולי ישראל היו נודעים בענותנותם המופלגת, והלכו בדרכו של משה רבנו שהתורה מעידה עליו שהיה עניו מכל אדם אשר על פני האדמה.

הגאון ר' חיים ואלאז'ן (בהקדמה למסכת שקלים) כותב על הגר"א: **"יותר משהיה רבנו אשכול גדול שבגדולים, היה נמוך ושפל בדעתו מכל אדם אשר על פני האדמה ממש."**

וככתוב במדרש (שוחר טוב על שמואל פרשה ט"ז): **"נמשלו ישראל לגפן, מה הגפן הזו יש בה אשכולות גדולים וקטנים וכל אשכול שהוא גדול מחברו הוא נמוך ממנו, כך ישראל, כל מי שהוא גדול מחברו נמוך ממנו."**

כאיש אחד בלב אחד

והעיקר השלישי: "ויחן שם ישראל נגד ההר" - 'ויחן', לשון יחיד, שנעשו כלם יחד כאיש אחד. וזהו העיקר השלישי הנצרך כהכנה לתורה: התחברות בלב שלם זה לזה, שיחדדו זה את זה, ויסבירו פנים זה לזה.

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 22

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, חיזוק לימי השובבי"ם,

למדנו כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, מה הכונה ממית עצמו עליה, לשון החזו"א באגרות נטיה מפשרטם של החיים, התמסרות מיוחדת, לא לחיות בחיים שטחיים לתת לימים לעבור, אלא לפתח איכפתיות מהלימוד, לפתח שקיעות בלימוד, חויה אישית, הנאה בלימוד, זה בכלל החיוב של כל לומד, לקבל הנאה מהלימוד, ודרך אגב, בברכת התורה כל אחד מבקש ומתחנן על זה, והערב נא, זה משהו אחר לגמרי לימוד עם הנאה, כי לימוד כזה זה חויה אישית, זה נכנס לעצמות בצורה שונה לגמרי, אבל האמת כי כל לומד אם הוא לומד ברצינות הוא ודאי יהנה מהלימוד, אין דבר כזה שלא נהנים, זה סיפוק אמיתי, זה התבלין ליצר הרע, זה מדכא את היצר הרע, הכמיהה בליבו של האדם להנאות, מגעת לסיפוקה כאשר האדם מלא בהנאה רוחנית, וגם זה מוטל עליך לדאוג לקבל הנאה מהלימוד, כל עוד אתה לא נהנה זה סימן שזה לא זה, התורה מטבעה משמחת, פקודי ה' ישרים משמחי לב, אם תלמד כדבעי אתה תשמח, זה מאה אחוז בטוח, לא השערה או אומדנא, זה הוראת יצרן, מקובלנו מרבותינו כי היצה"ר שווה לו לתת להתחזק בכל דבר העיקר לא בתורה, כי תורה זה הכי חשוב, ושם הוא משקיע את מאמציו.

יש גם נקודה נוספת בחיזוק הלימוד שרבינו שליט"א מרבה לעורר עליה, דברי הרבינו יונה בחומר ביטול מצות עשה, כי על האדם המתורשל מלקיים מצוה יש טענה גדולה ועצומה, איך לא יחמוד יפי המצוה, רבינו שליט"א שגור על לשונו איך לא תחמוד יפי המצוה של תלמוד תורה, אתה יודע מה זה לימוד התורה הקדושה, הגאון מוילנא אומר כי כל מילה זה מצוה בפני עצמה ששקולה כנגד כל המצוות כולן, החפץ חיים זיע"א עשה חשבון כי בכל דקה אפשר לומר מאתיים מילים, וכל מילה זה מצוה, תקשיב טוב כל דקה מאתיים מצוות תכפיל בשעה וכן הלאה והלאה, נו אם כן אתה מסכים לוותר על כזה זכות עצומה,

בפרשה למדנו על מרע"ה ויקח משה את עצמות יוסף עמו, חז"ל אומרים כי כולם הלכו לבקש כלי כסף וכלי זהב ומשה רבינו ע"ה הלך לחפש את עצמותיו של יוסף, אומרים חז"ל על זה חכם לב יקח מצוות, משה רבינו יודע כמה שווה מצוה הוא לא מסכים לוותר על מצוה אחת, אתה יודע מה זה מצוה אחת זה אושר נצחי, זה עושר נצחי, וכאן אתה יהודי נלבב עומד ליד

בימים אלו שרבינו שליט"א במצב לא פשוט, אנחנו מרגישים כי בתפילתנו אנחנו בבחינת מחזיקים בארון הקודש, עם ישראל עומד בתחינה מעומק הלב כי הקב"ה ישאיר לפליטה את המאור הגדול, מאנשי המופת שמעניקים חמה בקומתם, המצאות של דמות כזו מחממת ומאירה לבו של כל יהודי, הדוגמא האישית שאנו זוכים לראות מרבינו שליט"א, הפחד מנידנדוד עבירה, השמחה בעשיית כל מצוה, ניצול כל רגע וכל כוח לתורה, הניתוק המוחלט מכל העולם הזה, מהנאות העולם הזה, ממותרות, האהבה לכל יהודי, ובמיוחד למי שלומד תורה, האיכפתיות מכל יהודי שידע מה מטרת חייו, יהודי בא בימים עמוס בתורה ומעשים טובים עדיין כל זמן אשר נשמת חיים באפיו אינו שוקט לרגע מעבודת בוראו, כואב לו מכל יהודי נידח ורחוק, והוא משקיע עבודה הכבירה בהקמת עוד ועוד ישיבות וכוללים לאברכים שישקעו עצמם בלימוד תורה, ההשקעה העצומה במסגרות החינוך בכל מקום בארץ, זה מחייב לכולם, לא לשקוע בשינת העולם הזה, לזכור תמיד כי הולך האדם אל בית עולמו, כאן זה רק תחנת מעבר, אתה בדרך למקום אחר, כפשוטו, בלי מליצות ומשלים, כאן אתה זמני, אורח, מקומך במקום אחר לגמרי, תדאג להתכונן, זה המסר, וזה הדמות שמעוררת כל יהודי,

בימים האחרונים אירע לא פעם שרבינו שליט"א שכב באפיסת כוחות מוחלטת, וכאשר היה צורך לבקשת הרופא לעורר אותו, ידעו כבר בני ביתו כי הדרך היחידה היא לדבר בלימוד, ואכן אחד מתלמידי רבינו שליט"א התחיל לדבר איתו בלימוד בסערה במשא ומתן כדרכה של תורה, והנה רבינו שליט"א התעורר לחיים, הוא היה עירני בשיא הכוח, כי כאשר תורה ממלאת את כל הישות זה מיד מעורר את כל החושים, כמו שתראה אצל אנשי העולם שבאמצע האוכל לא מצוי שנרדמים, ואילו באמצע הלימוד קורה שנרדמים, ומדוע, כי בזמן שהחושים פעילים לא מהר נרדמים.

בימי השובבי"ם רבינו שליט"א תמיד אומר לבחורים כי העיקר זה חיזוק בתורה, לא צריך ללכת לחפש רחוק, התורה נמצאת כאן לפניך, התורה היא מקוה טהרה, התורה מרוממת את האדם, משנה אותו, זה לא אותו אדם, זה עצמו תשובה, חיזוק בתורה, והעיקר לא כמות אלא איכות, כל חיזוק באיכות זה ממילא כמות ג"כ, זה לימוד אחר לגמרי.

לתרומות, תגובות והערות ניתן לשלוח במייל: zkenecha@gmail.com

האוצר שנקרא אוצר הזמן, זה כמו שאתה עומד ליד הר מלא יהלומים וכל רגע אתה יכול למלאות שקים מלאים יהלומים, מה אתה משתהה, כל רגע זה מצוה, כל מילה, אתה מוותר על כזה אוצר, זה המבט האמיתי על החיים.

יש מעשה ידוע על רבינו שליט"א בליל הסדר לפני כמה שנים, שהרופא אמר שהוא חושש מה יגרום לרבינו אכילת המרור, ולכן הוא המליץ לרבינו להמנע מלאכול, רבינו שמע את דבריו והיה נראה שהוא מתרשם מהדברים, למעשה בליל הסדר הוא אכל כדרכו בכל שנה שיעור גדול, ואכן למחרת הוא לא הרגיש כ"כ טוב, כששאלוהו מדוע הוא אכל הרי ידע שזה עלול לגרום לו לכאב, הוא אמר לא עמדת בניסיון הזה, א.ה. אני הקטן מסביר את הדברים לפי ההשגה שלי, תבין, בן אדם ששאפת חייו לעשות מצוה הוא משתוקק, הוא מתאווה, הוא מחכה לזה כבר הרבה זמן, הוא חולם על זה בלילה, כאשר זה הגיע לידידו הוא לא הצליח להתאפק, כמו התמונה המוכרת אנשים שאוהבים לעשן סיגריות, והרופא הזהיר אותם בכל האזהרות שבעולם שזה מסוכן להם, אבל הם לא מתאפקים, הם לא עומדים מול ההנאה המפוקפקת הזו, זה דוגמא לחשק ושמחה שיש לאדם גדול לעשות מצוה, זה חלום חייו לזכות לעשות עוד מצוה, האושר שנראה על פניו כשהוא עושה מצוה מסביר את הכל, ולכן זה ממש מתאים המשפט הזה לא עמדת בזה.

בא בחור לרבינו ואמר לו כי הוא באמת ובתמים לא נהנה מהלימוד, זה לא מושך אותו, רבינו אמר לו אין דבר כזה, תורה היא מתוקה, היא נעימה ועריבה על לומדיה, אלא שגם דבר ערב אם אין הכנה מתאימה זה לא טוב, דוגמא לדבר דבש זה ערב מאוד אבל מי שיש לו פצעים בלשון זה מכאיב לו, כך היא המדה גם בתורה צריך לסלק את הפצעים ואז תרגיש את עריבות ההתפילה ולימוד התורה, ובכל מעשה מצוה, אבל בזה אין ספק כי תורה היא מתוקה מרווה באושר כל לומד.

ראיתי בקובץ גליונות כאיל תערוג משנת תשע"ו העתקה מתוך רשימות שרשם רבינו לעצמו, וז"ל א כל רגע של אדם הלא יכול להשיג נצחיות ע"י מעשה המצוות או לימוד תורה, נמצא שכל רגע שאדם מבטל איבד נצחיות, וכשהאדם עושה חשבון כמה זמן הוא מנצל לטוב יראה שזה קצת מאוד, והשאר מאבד להבל וריק, ב להרגיל את עצמו להרגיש אושר בשעת התפילה וכן בלימוד תורה, ובכל המצוות, בספר אורחות יושר הביא רבינו הגר"ק שליט"א מקדמונים כי האדם צריך להרגיש בכל מצוה שמזדמנת לפתחו שזה כמו דורון ששלח לו המלך.

יצא לאור ספר נפלא על קורות חייו של מורנו ורבינו שליט"א, ושם ראיתי ביטוי נפלא של רבינו, כאשר יהודי שזכה לשוב לאביו שבשמים שאל את מו"ר שליט"א מדוע עכשיו יש לו קשיים מיוחדים שלא היו לו כאשר עדיין לא זכה לשוב בתשובה, אמר לו רבינו

שליט"א שזה בשביל כפרה, והוסיף כי עד עכשיו הקב"ה לא דיבר אליו כי עם בהמות לא מדברים, דהיינו אם הוא לא מרגיש, זה כמו לנסות לדבר עם חמור, הוא לא יכול לשמוע אותך, אין לו אזנים לשמוע, רק אחרי שהאדם חוזר בתשובה יש לו אזנים הוא יכול לשמוע אז הקב"ה יכול לפנות אליו לדבר איתו, המבט הזה זה אלומת אור על הרבה מנסיונות החיים, פעמים רבות אדם לא בדרגא לדבר אליו רק אחרי שהתרומם קצת הקב"ה מדבר אליו.

לבני הישיבות הנפלאים והאהובים המתייגעים ועמלים בתורה בכל כוחם, האזינו לאמרי יושר מדברי רבינו שליט"א ותחי נפשכם.

רבינו שליט"א אומר כי כל אחד שמתייגע יש לו את כל הסיכויים להתגדל מאוד בתורה ויראת שמים, הכשרונות זה לא מעכב, זה מתנה טובה מהקב"ה, אבל להתעלות לא תלוי כלל בכשרונות רק בהתמסרות אישית, ועוד אמר רבינו כי כמעט כל האנשים הגדולים כבר מצעירותם היו גדולים, כי בזמן שהאדם צעיר יש בידו יכולת לרכוש הרגלים נכונים והוא יכול לעלות מאוד, לכן חבל לחכות, עכשיו זה הזמן תנצל כל יום מימי הבחרות, מיתאמרא משמיה מרן החזו"א כי חבל שהחלטה אם יצמח לדור אדם גדול נתונה לשיפוט ושיקול דעת של בחורים צעירים, הרי כשתבגר תתחרט הרבה, למה לא היה לי שכל לנצל את החיים, אז למה אתה צריך להתחרט תנצל עכשיו את הזמן.

רבינו הקהילות יעקב היה מעורר את בני הישיבות כי הדרך להתחזק בתשובה בחיזוק הלימוד הוא להרבות בחזרה, כי חזרה מטבע הדברים אין האדם מרבה לעשות, ויש בזה הרבה כפיית היצר, ורבינו הקה"י היה ממליץ לקחת מסכת ולחזור עליה הרבה פעמים יותר מכפי הכוח, והיה אומר כי לתלמיד חכם זה הסיגופים הכי טובים שאפשר, ועוד יש בזה ריווח נוסף, כי כאשר תקנה בנפשך את קנין החזרה תתרגל לחזור על תלמודך, זה הרגל יקר ועצום, כי במהלך חיך תראה כי כל הלומדים כואב להם על שהם שוכחים את תלמודם, והרגל בחזרה אינו שוכח.

ובספר תנא דבי אליהו רבה פרשה יט, איתא, מה טובו אוהליך יעקב וגו' (במדבר כ"ד ה'), וכי מה טיבן של נחלים אצל בתי מדרשות, אלא מה נחלים יורדין בני אדם לתוכן כשהן טמאין, וטובלין ועוליך מתוכן כשהן טהורין, כך בתי מדרשות בני אדם נכנסין לתוכן כשהן מלאין עונות, ויוצאין מתוכן כשהן טהורין, לכך נאמר מה טובו אוהליך יעקב וגו', וכבר אמרו דורשי רשומות כי כמו שבטבילה יש כלל שצריך להכנס כולו במים ואם נשאר בחוץ אפילו שיערה אחת לא עלתה לו טבילה, כן הדבר בתורה אם יש משהו אחד בחוץ אין לזה את הכוח המושלם של טהרה רק כאשר יהודי שקוע לגמרי בתורה זה מטהר אותו ומרומם אותו.

פניני ארי"ט

פניני הלכה משלחן רבן של ישראל עמוד ההוראה
רבינו יוסף שלום אלישיב זצוק"ל

גליון מס' 5

פרשת יתרו תשע"ז

אין לסמוך על הדברים למעשה

ענין בפרשה

כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ (שמות כ' יב)

הלכות כבוד אב ואם

הרואה אביו ואמו מתקרבים והוא עומד, מן הראוי להתיישב בכדי לקיים מצוות קימה¹.

אם האב רגיל להקפיד על זמן קר"ש של המג"א, והבן רואה שאביו ישן ויאחר הזמן הזה, צריך להקיצו, ואם לפי שיקול דעתו של הבן לא יצטער אביו כשיספיק עכ"פ לזמן הגר"א, אין להקיצו².

אם מבקשים בטלפון את אחד ההורים בזמן שישנים, אין להקיצם, אלא אם בטוח שיצטערו בזה שלא הקיצם, ואפשר לסמוך בזה על המטלפן כשאומר שהם יצטערו אם הבן בטוח שהדברים נכונים, ומ"מ אם אפשר יקיצם ע"י אחרים³.

אע"ג דאב שמחל על כבודו כבודו מחול, מ"מ יתכן שיענש בידי שמים באופן שאי כבודו גרם סבל לאביו⁴ כגון שנשאר רעב וכדו', אבל אם זה דבר שהאב עושה בקלות בעצמו מסתבר שלא יענש כלל⁵.

כתב הרדב"ז⁶ דאפי' אחרי שמחל האב הרי זה מקיים מצות עשה של כיבוד אב, ואין זה כמכבד אינש דעלמא.

ואולי כן הוא אפילו באופן דליכא עונש כלל וכנ"ל, אם זה עכ"פ דבר שעזר לאביו וחסך לו טרחה⁷.

בשו"ע אר"ח (סי' לח סעי' י"א) איתא דאין לחלוץ תפילין בפני רבו, ועי' מ"ב שם דהטעם בזה משום זלזול, ולפי"ז יש לדון דה"ה מפני אביו⁸.

ויל רבינו (קובץ תשובות ח"ג סי' קלט) בתשובה לשאלת תלמיד ישיבה, הא"ך עליו להתנהג כאשר קיים חילוקי דעות בינו לבין אביו בדבר המשך לימודיו בישיבה.

... אם הוא חייב לשמוע לאביו מדין כיבוד אב, ולפי"ד רמ"י הישיבה הוא עולה ומצליח בתורה ויש לו כל הסיכויים שאי"ה לאילנא רברבי יתעבד, הרי מילתא דפשיטא הוא ואי"צ לפנים כי לא שייך בזה כבוד אב כלל, ועל הבן איפה להמשיך לצלול במי התורה והדעת וחפץ ד' בידו יצלה.

ברצוני להוסיף כי אם ימשיך הבן לשבת באהלה של תורה וילמוד בהתמדה ללא הפרעות, (אזי) סוף הכבוד לבוא, ולא יארכו הימים עד שהאב בעיניו יראה ולבבו יבין כי כל האשר והנחת אשר לו הוא מהבן הזה אשר נתן את ידו לאפשר לו ללמוד במנוחת הנפש ללא הפרעות.

הכותב למען התורה לומדיה והוגיה

יוסף שלו' אלישיב

⁷ פסקי הגר"ש שם.

⁸ פסקי הגר"ש יו"ד ע' קל. גם בערוה"ש אר"ח סי' לח סט"ז כ' דלטעם משום זלזול גם בפני אביו לא היה לו לחלוץ, אלא שלא נהגו כן, וגם בפוסקים לא דוזכר מזה. וביו"ד סי' רמב סל"ט כ' דמפני התקדבות בן לאביו אין בזה קפידא, מיהו אם אביו רבו נר' דאין לחלוץ בפניו.

¹ פסקי הגר"ש יו"ד ע' קלא.

² פסקי הגר"ש יו"ד ע' קלב.

³ פסקי הגר"ש יו"ד ע' קלג.

⁴ במג"ח סוף מ' ריב כ' בשם הר"ן דאף שיכול אב למחול על כבודו, על צערו ובזונו לא מהני מחילה.

⁵ פסקי הגר"ש יו"ד ע' קלז.

⁶ ח"א תקבד, הו"ד בהג' רעק"א על שו"ע יו"ד ר"מ ס"ט, ובפ"ת שם סקט"ז.

דִּבֶּר אֶתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל יִדְבֶּר עִמָּנוּ אֱלֹקִים
פֶּן נָמוּת (שְׁמוֹת כ' טז)

מת וקם לתחיה אם פקעו קידושין שלו

ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתו של ישראל שנאמר נפשי יצאה בדברו, ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתו דיבור שני היאך קיבלו, הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם (שבת פ"ח ע"ב)

רבינו:⁹ ידוע מה שנסתפק בברכי יוסף¹⁰, במי שמת ונעשה נס וקם לתחיה, אם תיכף שיצתה נשמתו פקעו קידושין שלו וצריך לקדש אותו קידושין חדשים, או שהקידושין לא פקעו ואינו צריך קידושין חדשים. ומהגמ' הנז' בפשטות ראינו שהקידושין לא פקעו, שהרי יצתה נשמתו ואח"כ קמו לתחיה, ואחר מתן תורה הכתוב אומר¹¹ "שובו לכם לאהליכם", וכמו שאומרת הגמ' בביצה¹² שזה בא להתיר מצות פרישה, ומשמעות הדברים שלא היו צריכים לקדש את נשותיהם¹³.

שאלה: בלא"ה היו צריכים לקדש את נשותיהן כיון שקדם מ"ת לא ה"י קידושין כמש"כ הרמב"ם¹⁴.
רבינו: התורה קבעה שהמצב של קודם מ"ת הוא מצב של אשת איש, ואח"כ יש דין תורה, והיא נשארת אשת איש כמו שהיתה¹⁵, זה לא גר שנתגייר.
שאלה: כה"ג שמת וחזר לחיות יוכל לחזור לאשתו ואין כאן אלמנה לכה"ג.
רבינו: כיון שמת אינו כה"ג.

עניינה דיומא

עמידה בקריאת עשרת הדברות

בענין המנהג לעמוד בקריאת התורה כשמגיעים לעשרת הדברות, דעת רבינו שאסור לעשות כן, כי בזה מראה כאילו חלק של התורה קדוש יותר משאר התורה. רבינו אף הזכיר בענין זה את דברי הרמב"ם בתשובה¹⁶ שכתב שאסור לעמוד (ו"ל הרמב"ם שם "... וכך ראוי לעשות בכל מקום אשר מנהגם לעמוד ראוי למונעם מזה, בהיות שמגיע מזה הפסד האמונה שיבואו לחשוב בתורה שיש לה יתרון קצתה על קצתה, וזה קשה עד מאד, וראוי לסתום כל הפתחים המביאים לזאת האמונה הרעה ... ואין ראוי בשום פנים להשים בתורה יתרון

⁹ בשיעור במסכת שבת פ"ח ע"ב, ט' סיון תשס"ט, נכתב מהקלטה.

¹⁰ אבהא"ז י"ג, הובא בפ"ת אבהא"ז ס"י יז סק"א.

¹¹ דברים ה' כז.

¹² ה' ע"ב.

¹³ אבל בדבר אברהם (ד"ב ס"י כז) נקט לדבר פשוט שהקידושין פקעו.

¹⁴ פ"א אישות ה"א.

¹⁵ במועדים וזמנים (ד"ז ס"י רלח) דן אם אחר מ"ת חזר כ"א וקידש אשתו, ומסקנתו דנראה שלא היו צריכים לקדש, ע"ש באריכות.

¹⁶ מקיצי נרדמים ב' ע"מ 495 ס"י רסג.

קצתה על קצתה ...). וכך מנהגו של רבינו כל השנים, בקריאת התורה בתענית ציבור נשאר לשבת ב"ג מדות (בשירת הים ועשרת הדברות בד"כ הוא העולה לתורה וממילא עומד, ופ"א כיבדו לאחר לעלות לשירת הים ונשאר לשבת בשעת הקריאה) הן בשעת קריאת הבעל קורא, וגם בעת אמירת הציבור, אע"פ שבסליחות מקפיד לקום בכל פעם שאומרים י"ג מדות¹⁷.

רבינו נשאל כיצד יש לנהוג כאשר כולם קמים, אולי אין לנהוג באופן שונה מהציבור, כמש"כ בענין זה הש"א¹⁸ יואין ליחידים מן הציבור לשנות המנהג. והשיב: הם עשו שלא כהלכה ואין לקום מחמתם. עוד נשאל רבינו, הרי שנינו במסכת ד"א רבה (פ"ו) "לא י"שב בין העומדים". והשיב: זה לא מדובר כשהעומדים עושים שלא כהוגן. וכשנשאל כי יש עצה לעמוד כבר בתחילת קריאת התורה, ובוהו מרויח שגם אינו נעמד וגם אינו שונה מהציבור, השיב: לא צריך לחפש עיצות¹⁹.

הלכות עשרת הדיברות בשבת רבינו

תלישת נוצות מעוף מבושל

שאלה: עוף מבושל שנשארו בו נוצות, האם מותר לתלוש אותם בשבת.
יש זית רענן שאומר שאסור²⁰.
שאלה: יש אחרונים שאומרים שכיון שזה מבושל אין יותר איסור.
אבל הוא ג"כ גברא רבא והוא אומר שאסור²¹.

¹⁷ שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ע' צג-צד.

¹⁸ ש"ז ס"ז.

¹⁹ שיעורי מרן הגר"ש אלישיב שם.

²⁰ שו"ת זית רענן ח"א א"ח הלכה א סימן א אות יב ע"ש, ובסוד"כ כ' באתי כמזכיר בזה למי ששכח אצלו לבל יהיה קל בעיניו כי בדבר קל יכנס חלילה בכלל מחללי שבתות". גם הגאון ר' מאיר אריק (בספרו שירי מנחה הנדפס בסוף ספרו מנחת פתים על יו"ד ע' נ"ד) דעתו נוטה לאיסור, וז"ל "זהנה נשאלתי מח"א שלפעמים בשבת אם חייב משום גזוז, א"ד כשנתבשל הו"ל כנתלש לגמרי הנוצה מן עור העוף ול"ש תו גזוז, וגם בס' מנחת חינוך במסד השבת אות י"ב ממריצת דבריו נראה כמסתפק בזה. וקצת ראוי נ"ל לאיסור מירושלמי ערלה וכו' דעכ"פ אנו למדי' מירושלמי דהבישול אינו עושה אותו כמחזקת לגמרי דא"כ לא היה מחויב משום קוצר וצ"ע ע"ש. אבל דעת מהר"ל דיסקין וצ"ל (אדמות שבת ח"א פרק י"ז הערה י"ב בשם הגר"ש אויערבאך שליט"א) היתה להתיר בזה בפשיטות, משום דלא שייך איסור גזוז בבשר מבושל. ובאגרו"מ (א"ח חלק ד' סימן ע"ד בורר או' ט') כ' "וכן הנוצות הנשארות על העוף לאחר שנתבשל האם יש לחוש בהן לגזוז כשמסרין וכו' איברא דגוזו הוא אף לאחר מיתה וכו' מ"מ לאחר הבישול הוא כמרוטם ועומדים, ובפרט שליכא ענין מלאכה דאין ראוי לשום דבר ומשליכן, ולכן אם אפשר להשליכן מפיו באכילתו הבשר יעשה כן, ואם א"א יכול ליתלס קודם אכילתו לאלתר".

²¹ נשאל ע"י הגר"ג שרמן שליט"א מנכ"ל שא"י. נכתב מהקלטה. רבנו הזכיר את היות רענן גם בשיעורו בכורות כ"ה ע"א, ט"ז איד תשס"ב.

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

לחבירו ודי לנו בערבנותו והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואות משה רבנו בכל מה שבא על ידו הם ובניהם ובני בניהם עד עולם שכן אמר הקב"ה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, לפיכך יש לדעת שכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מזרע האנשים ההם וכן אמרו רז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני, המקום יצילנו ויצילכם מן הספק וכו'". כוחו של מעמד הר סיני השפיע ומשפיע על ליבותיהם של כלל ישראל לאורך כל הדורות. כח זה מקבע בליבם לדורי דורות שבכל העיתים ובכל הזמנים לא תשתכח האמונה מישראל. בכל אחד ואחד אשר הוא מזרע ישראל יש את אותו יסוד אמונה המאפשר לו להאמין בנבואתו של משה רבינו. יכולים אנו להבין איפה כי אלו הרחוקים מן האמונה עד כי אין בליבם ולו שורש של אמונה אינם מזרע ישראל אשר עמדו במעמד הר סיני. יכולים אנו להבין זאת שכן האיש היהודי הוא מאמין.

ומכאן כאשר הבנו והשכלנו בתכלית ניסי מצרים, ומשעמדנו על דברי הרמב"ם אודות כוחו המיוחד של מעמד הר סיני נמשיך בס"ד ונראה את הדרך אשר בה יצעד אותו האדם השלם אשר חפץ ליבו ללכת בדרך התורה והיראה. בהמשך דבריו שם כותב הרמב"ם וזה לשונו - "זכרו מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירנו מלשכחו וצונו ללמד לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו". מורה הרמב"ם בדבריו כי כל אשר נצטוונו בסיפור יציאת מצרים ובזכירת מעמד הר סיני הינו לתכלית - "כדי שיגדלו על תלמודו", היינו שמתוך הסיפור ומתוך הזכירה יבואו לתכלית הרצויה לפני הבורא יתברך.

חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי

ומכאן נבוא בס"ד להבין מהי אותה תכלית אשר צריכים אנו ליקח לעצמנו ממעמד הר סיני. דוד המלך אמר "ד' מנת חלקי אתה תומיך גורלי" [תהלים ט"ז ה'] ופירש"י: הנחתי ידי על גורל הטוב לומר לך את זה קח לך". בפשטות ביאור הדברים הוא כי צווה עלינו בורא עולם "ובחרת בחיים", ובכך הורה לנו לבחור את הטוב, לבחור בחיים.

האיש היהודי הוא מאמין

בימים אלו עת למדים אנו בפרשת השבוע אודות מתן תורה נבוא בס"ד להעמיק במעמד נשגב זה של מתן תורה וננסה בחסדי ה' להבין את תכליתו ואת אשר צריך להשכיל ממנו כל יהודי ויהודי. בסוף חומש בראשית כותב הרמב"ן וזה לשונו - "והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו ממצרים אע"פ שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם וכו' ואז נחשבו גאולים".

למדים אנו מדברי הרמב"ן אלו יסוד נפלא וחשוב עד למאד. הנה זה לא מכבר קראנו, למדנו והרחבנו אודות עשרת המכות ואת כל אשר התעלה ה' בפרעה ובמצריים בניסים גלויים וגדולים.

התרגשות אחזה בנו עת למדנו אודות הפלא הגדול והתשועה הגדולה לה

זכה עם ישראל בקריעת ים סוף כאשר בני ישראל הלכו

ביבשה בתוך הים ומנגד המצרים סוס ורכבו רמה בים. אולם לא זוהי

התכלית. עם הסגולה עדיין לא הגיע למטרה האמיתית. כל

הנסים אותם מנינו ועוד אחרים

נעשו לתכלית אחת ויחידה - קבלת

תורה בהר סיני. זוהי תכלית כל ניסי

מצרים. זו מטרת המכות אותם קיבל פרעה -

להביא את עם ה' להר סיני לקבל את תורת ה'.

משכך הן מבינים אנו כי כאשר בעוד מספר חודשים

נשב ונספר ביציאת מצרים, הרי שעלינו לפרוס את

התמונה במלואה. עלינו להתחיל ולספר מניסי

המכות אשר הביא ה' על פרעה, להמשיך בניסים אשר

ארעו על ים סוף ואזי להגיע לתכלית הברורה של

מעמד הר סיני וכל הנסים שארעו אז. זוהי הסגולה

המיוחדת של עם ישראל וזוהי הסיבה שבזכותה זכו

לכל אותם ניסים ונפלאות.

שהם מאמינים בנבואות משה רבנו

אכן, משנעניין בדברי הרמב"ם באיגרת תימן, באשר הוא כותב אודות מעמד הר סיני, ניווכח לראות כי מעמד הר סיני הוא זה אשר קיבע בליבותיהם של בני עם ה' את הרושם הרצוי מכל אשר ראו עד כה. וזה לשונו - "וכבר הבטיחנו הבו"ת כאדם הנכנס ערב

אולם ניתן להעמיק רובד נוסף בדברים אלינו ולקחת מהם לקח והתבוננות לנוגע לנו. במעמד הר סיני הגביה הקב"ה את כל ישראל לדרגה מרוממה מעין כמותה של הכרה במלכותו ובאחדותו כמאמר הכתוב "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", וכדרשת חז"ל "שפתח לפנייהם ז' רקיעים וראו שאין עוד מלבדו". במעמד זה ראו כל ישראל והכירו כי אין כח אחר בבריאה זולתו ית"ש. בני ישראל נוכחו לדעת כי כל אשר יש הינו מרצונו של הבורא ורק מרצונו. הכרה וידיעה זו הינה גורם מזרז ומדרבן לבחור בטוב אף יותר מהציווי "ובחרת בחיים". אדם שזוכר את כל הטוב והשפע ויודע

בבירור כי כל זה הינו מתנת בורא עולם הרי שבאופן טבעי תמיד הוא משכיל ויודע לבחור בטוב. זוהי כוונת הפסוק - "חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי", החסדים שעשה ועושה עמנו הקב"ה, הברכה והטוב שהוא משפיע עלינו הם האושר הגדול שיש לכלל ישראל וזהו החיוב הגדול ביותר ללמוד וליראה את ה' כל הימים. החסד הזה שעשה עמנו הקב"ה הוא האושר הגדול שיש לכלל ישראל בהיותם עם השם, וזה מחייב אותם ללמוד ליראה את השם כל הימים. זוהי איפה התכלית למצוות אלו של זכירת יציאת מצרים וזכירת מעמד הר סיני. עלינו להשריש בליבנו את יסודות האמונה, ובכך נגיע לתכלית כל הניסים האלו שנעשו לישראל.

למען דעת

בשבת זו כאשר קוראים ולמדים אנו אודות מתן תורה, נביא בזה מספר עובדות הנודעות לאהבת תורה אותם סיפר רבינו, וחלקם סופרו אודות רבינו. הדברים נלקחו מספר "דרכי החיים"

להשאלה לכמה ימים, וממש התייגענו בדבריו. עברנו על כל הספר בלימוד בעיון במשך שעות וימים, מתחילתו עד סופו.

ממשיך מאותו מקום בו הפסיק כשנרדם

סיפר בשם אחד מתלמידי הגאון ר' ברוך בער זצ"ל, שפעם אמר רבו ז"ל כי מהי ההבחנה להיות נחשב שקוע בלימוד, כשהשינה אינה הפסק ויציאה מהלימוד, ומיד כשמתעורר הוא ממשיך באותו מקום שבו הפסיק כשנרדם.

הלימוד לאחר הנסיעה

ושמעתי מהגאון הגאב"ד דפוניבז' זצ"ל שסיפר מזמן לימודו אצל רבינו החפץ חיים זי"ע, שראה פעם אחת את רבו הק' מגיע לביתו מנסיעה ארוכה - ובימים ההם היו נוסעים בעגלה, הדרכים היו משובשות וכל נסיעה היתה טילטול וטורח רב והיתה משברת גופו של אדם - מיד לאחר היכנסו לביתו בא אחריו להיכנס אצלו, והנה בהיכנסו מצא את רבינו הק' הח"ח זי"ע יושב ושקוע בלימודו כאילו יושב כך כבר איזה שעות, ולא היה ניכר שזה עתה נכנס מן הדרך המייגעת. זהו "עסק" התורה האמיתי, שכל הזמן עסוקים בה ומעולם לא פסק מלימודה.

כל פעם מחדש

מו"ר זללה"ה אף שכבר למד ולימד מסכתות של סדר נשים ונזיקין עשרות פעמים, מ"מ הכין כל פעם את השיעור מחדש, ומתחיל בלימוד הגמרא והראשונים כמי שלא למדה מעולם, ורק אחרי ההכנה הולך למסור את השיעור (מחתנו הגר"ב קורלנסקי זצ"ל).

בלי אהבת התורה לא ניתן ללמוד סוגיות קשות
בלי אהבת תורה לא ניתן ללמוד סוגיות קשות. בלי אהבת תורה לא היינו יכולים ללמוד סדרי קדשים וטהרות.

לא לאחוז דבר בשעת הלימוד

מו"ר זללה"ה הקפיד לבל לאחוז בשעת הלימוד באיזה חפץ, כגון עט וכיו"ב, כי עי"ז כבר חסר בשקיעות כל הגוף בלימוד! (כתבי תלמידים)

אהבת התורה של הרב מטברג

סופר כי בזמן שגזרו על לימוד התורה במדינת רוסיה, נכנסו קבוצה שלמה של חיילים רוסיים, לביתו של אחד מהגאונים המפורסם בשמו העילוי מטברג זצ"ל ורצו להרגו. הלה עסק באותה שעה ביישוב רמב"ם מוקשה, ובהיות שעדיין לא הוברר לו ברור היישוב בדברי הרמב"ם, פנה וביקש בתחנונים שיתנו לו כמה רגעים, והם הסכימו לכך כפי הנהוג בידם לקבל בקשתו האחרונה של הנידון למוות. תוך כדי המתנה, קיבלו הם פקודה מגבוה לעזוב את העיר. ובכך ניצל. זוהי אהבת תורה אמיתית. בשעה זו שעומדים להוציאו להורג, מה הוא רצה? הוא רצה לכמה רגעי-תענוג ליישב את הרמב"ם! (כתבי תלמידים)

לאבות הייתה אהבת תורה

היתה אצלי משלחת מאמריקה, מקהילת החלאבים, הם יושבים ולומדים מדי בוקר כמה שעות ורק אח"כ יוצאים הם למסחרם ולעסקם. שאלתי את רב הקהילה מהיכן השיגו מעלה גדולה זו ללמוד כמה שעות לפני יציאתם למסחר, ותשובתו היתה שהאבות והסבות שלהם היתה להם אהבת תורה, וזה נשרש ונמסר לדורות הבאים!

האם אתה לא מקנא בו...

בלמדי בישיבת חברון, הלכתי פעם בש"ק בצהריים אחר הסעודה שניה, בחצר הישיבה לפנימיה, ומו"ר ר' לייב חסמן ישב בחצר ולמד חומש. שמעו מהישיבה קול של בחור הלומד בנעימות, קרא לי ר' לייב ושאלני: מיהו הבחור שנשמע קולו בלימודו? כשאמרתי לו שם הבחור, רצה לעורר בנו חשקת התורה עד אין קץ, ואמר לי בנעימות: האם אתה לא מקנא בו?... ולא חיכה לתשובה.

עברנו על כל הספר בלימוד בעיון

במשך שעות וימים.

כשהוציאו "ועד הישיבות" לאור את הספר חידושי הגר"ח הלוי, והגיעה השמועה לישיבה, היתה השמחה גדולה מאד, ואז, עותק אחד מהספר הגיע לראש הישיבה הגר"י סרנא זצ"ל. נכנסנו לראש הישיבה - בכל יראת הכבוד - וביקשנו את הספר

נפשו גחלים תלהט

גליון 129 יתרו תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנזרים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

המאמר הראשון עוסק בעומק חטא עץ הדעת ותיקונו במתן תורה. המאמר מתוך כת"י עיני ישראל ח"ג שנמסר לנו על ידי הרב יוסף וועברמאן נ"י מארה"ב, המסור להפצת תורת רבינו זצ"ל. במאמר השני ליקוט נפלא מדברי רבינו בפירוש יראת חיים על נשפ החיים. הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

דוגמא לכך בענין ה"מק" שאכלו ישראל במדבר שאמרו בגמ' (יומא ע"ה ב') "לחם אבירים אכל איש", לחם שמלאכי השרת אוכלין, דברי ר' עקיבא, ומפרש הרמב"ן (שמות ט"ו ו') בזה"ל והענין הזה שאמר רע"ק הוא, שקיום מלאכי השרת בזיו השכינה, וכן דרשו "ואתה מחיה את כולם" - מחיה לכולם, ועליו נאמר "ומתוק האור" - שהשיגו בו באור טוב טעם, וה"מק" הוא מתולדת האור העליון שנתגשם ברצון בוראו ית', ונמצא שאנשי המק" ומלאכי השרת נהנין מדבר אחד עכ"ל. מבואר דמה שמלאכי השרת משיגים את אור זיו השכינה הוא גדר "אכילה". [ויעו"ש ברמב"ן דלעת"ל שיהיו צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן, ונהנין מזיו השכינה, הוא ג"כ באופן זה שקיומם של הצדיקים יהיה מן ה"מזון" הזה].

ועד"ז יש לומר בענינינו, הצווי "לא תאכל ממנו" שנאמר בעץ הדעת, כולל - מלבד המשמעות הפשוטה של אכילה - גם את השגת השכל, שהוא גם כן גדר "אכילה" כמש"כ, ופנייתו של אדה"ר לחקור ולהבין מהותו, היה עבירה על הצווי, ובה חיזק את כח הרע במשנתו.

ג. אחיזת ה"לא טוב", במבט, ובש"ז לבטלה

פיתויו של הנחש היה "והייתם כאלקים יודעי טוב ורע", כלומר דאם השכל שלכם ישיג את מערכת "הדעת טוב ורע", יהיה לכם יכולת לברוא עולמות (כפירש"י שם), דכשם שהקב"ה בידיעתו הוציא את הבריאה בכל ענפיה, גם אתם תוכלו ע"י ידיעה שלכם לעשות כן.

ואף שבדאי דברי הנחש הם דמיון שקר וכזב, אבל בכל זאת חלה באמת השתוות מסוימת בין האדם לקונו, כמש"כ (ג' כ"ב) "ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע", וברש"י הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים, ומה היא יחידתו, לדעת טוב ורע, משא"כ בבהמה וחיה עכ"ל [יעו"ש במפרשים].

בנין הרע בחטא עץ הדעת ותיקונו במתן תורה
א. פנייתו של אדה"ר להכיר הרע

הגר"א ז"ל בכתביו מבאר שיסוד החטא של אדה"ר היה בכך שפנה לבדוק מה כחו של הרע, ופניה זו הגבירה את כחו של הרע, ונתנה לו ממשלה, וע"ז נאמר ולא תתורו אחרי לבבכם את"ד בקיצור. והוא מבואר כבר בקדמונים ז"ל.

פירוש הדברים, ישנם שני דרכים באופן הבירור של אמותת היחוד, הא' להתבונן ברוממות השי"ת, שאין בכל היצורים שום דמיון אליו בגדולתו וקדושתו ושלמותו אין חקר, ואפילו המלאכים והשרפים הגדולים ביותר אין להם שום יחס ודמיון אליו כמש"כ "אל מי תדמינוי קל", וממילא יכיר בהכרח שהוא יחיד ומיוחד ואין עוד מלבדו. הדרך הב' לראות את עוצמת השלטון של הרע, ובכל זאת שלטונו של השי"ת גובר עליו, ומתוך שלילת כחות הניגוד מתברר יחודו ית'.

אם היה אדה"ר בוחר בדרך הראשונה להכיר את היחוד בעצם, מצד רוממותו ית' הבלתי תכלית, היה ממילא נשלל מציאות הרע מן העולם, דהבריאה מסורה בידי האדם, ומכיון שהשיג האדם את אמתת היחוד, נעקר כח הרע מן המציאות, אבל היות שפנה אדה"ר אל הרע, והתייחס אליו במציאות מסוימת, זה גופא הגביר את כחו, ונתן לו שליטה ממש.

זהו צווי לדורות "ולא תתורו אחרי לבבכם", ופי' חז"ל (ברכות י"ג) זהו מינות, וביאר הרמב"ם (פ"ב מע"ז ה"ג) שלא יפנה אחר עבודת כוכבים וכו', ולא עבודת כוכבים בלבד, אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה, מזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו, ולא נסיח דעתנו לכך, ונחשוב ונמשך אחר הרעיון הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה, ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בוריו וכו' עכ"ל יעו"ש באורך. כלומר התורה אסרה את עצם הפניה לתור ולבדוק את הצד הנגדי, אלא צריך להתחזק בצד החיובי, וממילא יתבטל הצד הנגדי מן העולם.

ב. השגת השכל - "אכילה"

הנה לשון הצווי לאדה"ר היה "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות". ולכאורה היכן רואים שהצווי היה גם על עצם הפניה אל כח הרע. אלא באמת לדעת קדמונינו והגר"א ז"ל השגת השכל נקראת ג"כ "אכילה" בלשון הקדש,

מצב זה שהאדם יחיד בעולם, מוגדר בלשון הכתוב "לא טוב", דכן נאמר במקום אחר (ב' י"ח) "ויאמר ה' אלקים לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו", וברש"י לא טוב וגו', שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה יחיד בעולמו ואין לו זוג, והאדם יחיד בעולמו ואין לו זוג ע"כ.

עומק הדבר, דהנה הגדרת המילה "טוב" הוא דבר מציאותי ובר קיימא, כמו שפי' הרמב"ן (א' ד') את מה שנאמר אחר בריית האור וכיו"ב "וירא אלקים כי טוב", שלא נתחדש חלילה שום דבר אצל הקב"ה אחר שהוציא את הדבר לפועל, אלא הפי' שאחר שברא את הדבר גם "רצה בקיומו" עיי"ש, כלומר ד"הטוב" הוא היפך ה"רע" שהוא בלתי מציאותי, והוא רק העדר וחורבן, מלשון "רוע נתרועע הארץ", והפכו [של הרע] הוא דבר מציאותי ובר קיום.

ובעניינו, מצב כזה שהאדם יחיד בעולם, שעלול להטעות את העולם שיש שתי רשויות ח"ו, הוא מצב "לא טוב" כי המבט של עבודה זרה [שתי רשויות] הוא בלתי מציאותי כלל, ורק "אחרים עשאו אלהות" (רש"י שמות כ' ג'), דהוא פרי הדמיון בלבד. והנקודה החריפה ביותר של ה"לא טוב", הוא ענין השי"ש שיצא מאדה"ר לבטלה באותן ק"ל שנה שפירש מאשתו (ערובין י"ח) ובנ"ל, דזרע לבטלה מוגדר להדיא בפסוק [אצל "ער ואונן" (וישב ל"ח ז')] דבר רע, ומשום שטיפה קדושה שבכחה לבנות אדם שלם ובר קיימא לנצח נצחים, יצאה לבטלה ללא שום תכלית, ונעשית בלתי מציאותית לגמרי. [נתבאר במקום אחר הרחבת הדברים בזה].

ד. תיקון הנפשות ה"לא טוב" במ"ת

כתבו הקדמונים שאותן נפשות שיצאו לבטלה מאדה"ר, חזרו לעולם בדור יוצאי מצרים, ומכיון שלידתם הראשונה היה בציור של "בטלה" שהוא "רע" בעצם, לכן הוצרכו לעבור זיכוך קשה ב"כור

הברזל" (דברים ד' כ') בעבודת פרך במצרים פ"ו שנה, כדי להפריד מהם את הסיגים הרעים שנדבק בהם:

והנה תכלית הזיכוך בשעבוד מצרים היה להגיע למתן תורה, כמש"כ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (שמות ג' י"ב), דבמתן תורה התברר אמיתת היחוד, כמש"כ "אתה הראית [במ"ת] לדעת כי הויה הוא האלקים אין עוד מלבדו", וכל מה שהיה במצב של "לא טוב" – לאו בר קיימא ובלתי תכלית, נכנס עתה לגדר "טוב" ובעל תכלית, ונשלם בנין האדם שאין בו דעת "טוב ורע", אלא דעת "טוב" בלבד.

ואופן גילוי היחוד במתן תורה היה בדרך גילוי רוממותו בעצם, שקרע את העליונים והתחתונים וראו שהוא יחיד, והיא הדרך הרצויה לברר את אמיתת היחוד כנ"ל (באות א'), והוא התיקון לחטאו של אדה"ר שבחר לברר את היחוד בדרך התעסקות עם הרע ושלילתו, שזה גרם להיפך לחיזוק כח הרע ובנ"ל (שם).

ה. תיקון ה"לא טוב" ע"י עסק התורה

צריך לדעת שכשם שהתיקון של נפשות יוצאי מצרים ששרשם ב"יציאה לבטלה", היה ע"י מתן תורה, כך כל איש ישראלי הלומד תורה מתוך ערבות ועונג, שע"ז זוכה לדבקות בתורה, מתנוצץ בנפשו מאותו הגילוי של מתן תורה, דלימוד התורה כצורתה היא בגדר "כתינתנה", כלשון הירושלמי (בתוס' חגיגה ט"ו א') "והיו הדברים שמחים כתינתן מסיני", וכן הוא לשון הברכה "נותן התורה", דיש כסדר "נתינתה" בהוה ע"י הקב"ה, ו"מתן תורה" זה הוא תיקון נפלא למה שנתפס אצלו ח"ו ענין "לא טוב", ממש על דרך תיקון נפשות יוצאי מצרים, שהיו "אין טוב" בעצם מציאותם, ומתן תורה טיהר זיכך אותם להיות "טוב" בעצם, ובעלי קיום לנצח.

הדרך לזכות בתורה [אגרות דעת מ"א]

בליל ש"ק בדברנו יחד על אודות הצלחתי בנעורי אמרת "מסתמא היה לאבא ראש טוב" ותלית הכל בזה. זאת אומרת דאחר לא יגיע להצלחה זו אם אין לו ראש כזה. אבל דע לך האמת כי לא זהו סיבת הצלחתי כלל. בנעורי שפכתי הרבה דמעות לזכות לד' דברים שהם יראת שמים, תשובה, התמדה בתורה בכל מצבים, ודביקות בה לשמה. ואחרי הרבה תחנונים נפתחו השמים ברוב רחמיו וחסדיו ית"ש ואראה מראות אלקים בלימודי ועבודתי, וכאן היה כל סוד ההצלחה. הראש שלי בנעורי היה בינוני ואולי קצת פחות, אבל כשמשמים פותחים המח והלב אז נפתחות השגות נעלות ועמוקות מאד בכל התורה כולה.

רתיחה זו. אין זה מצד יופי החכמה שבתורה, וכמו שיכול להיות בשאר דברים שאדם יכול לשקוע בהם עד שלא נכנס לו שום דבר אחר, אלא מסיבה אחרת לגמרי.

מכיון שהתורה היא שורש כל המציאות, כדאמרו ז"ל שהיא היתה אומנותו של הקב"ה במעשה בראשית, וממילא היא המקור של צורת אדם, שהוא עיקר הבריאה. האדם בנוי רק מב' כוחות: אהבה ויראה (כמ"ש הרמב"ן פ' יתרו בדיבור דשבת) [א.ה. שאר כחותיו הן מיזוגים שונים של ב' כחות אלו]. ולכן גם התורה בהיותה מקור האדם בנויה על ב' דרכים אלו של אהבה ויראה. כששלהבת התורה רותחת אצל האדם זה גורם לרתיחת האהבה והיראה שלו שהתורה מרתיחה בו, [וכדאיתא בתענית ד. האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה שנאמר הלא כה דברי כאש נאום השם] וזהו פירוש מש"כ בנפח"ח [שם] שרתיחתו בתורה, היא באהבת ויראת השם טהורה. [שם ש"ד פ"א עמ' ש"כ]

הכרח קנית היראה לזכות לתורה

וכשנתנה תורה לישראל כתוב ויחרד כל העם ופרחה נשמתם והתנתקו באמת מהגשמיות, וע"ז כתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, אך יראה זו לא נשארה קבועה אצלם כי היתה מבטלת להם את הבחירה, ואף שיראה היא באמת כח בהרגשי הגוף שמפחד אבל נמסרה לידו הבחירה לקבוע ממה לפחד (ע"י רי"ח פ"ד כ"ב), כי התורה והאדם החומרי מתנגדים א' לשני ורק אם יחרד הגוף מהתורה או יקנה קנין בתורה, אבל בלי כניעת הגוף לא ידבק בתורה, משום שאינו בית קיבול לתורה. היראה הופכת את הגוף להיות אוצר לתורה, ובידיעת החכמה בלי יראה הראש והגוף הם ב' דברים נפרדים.

ואף שהלומד בלא יראה יש לו תורה, אך תורתו נתונה למרמס תחת תאוות הגוף. וזהו פירוש המשנה באבות כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. כי אכן היראה היא האוצר לקיום של תבואות התורה כנ"ל. ואם אין יראה לא רק שלא תשאר התורה אצלו, אלא תהיה התורה למרמס רגל השור והחמור. התורה שהיא חכמתו ית' והמרחק ממנו ית' לבנ"א הוא לאין סוף, וממילא גם התורה רחוקה מגוף האדם שראשיתו עפר מן האדמה. אך כיון שיש באדם נפש מלמעלה שהיא בת העליונים, היא יכולה לידבק בתורה. אך כיון שגופו מן האדמה בכל דבר גישתו הראשונה היא חמרית וארצית, כי הנשמה והשכל הם גרים כאן, אלא שעל ידם יכול להתרומם ולהגביר את הכח עליון על האדמה

במתן תורה קבלו את היראה עם נתינת התורה כדכתיב "לבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" היינו יראה כעומד לפני המלך ממש, שזה היה במעמד הר סיני, והמרגיש עצמו עומד לפני ממ"ה הקב"ה ומתבונן בקטנותו מול גדלותו ית"ש, הרי מרגיש בוש בלי שיעור ממש, וכל המתביש לא במהרה הוא חוטא (נדרים כ.). אך זה היה רק במעמד ההוא שהיה לקבוע בנפשנו שאין עוד מלבדו. כשלון חטא העגל היה ע"י שראו מטתו של משה וכו' שהוא נסיך שכלי אם יתגבר השכל על הדמיון ויאמינו בודאות בדברי משה רבינו שאמר שישוב אחר מ' יום, אבל לא היה שייך שם נסיון של תאוה, כי היראה היתה תקועה בלבבם. ואחרי החטא נשתנה מצב זה, כי לפני החטא נאמר אני אמרתי וכו' שלא ישלוט בהם מלאך המות לעולם, ולאחר החטא נאמר "אכן כאדם תמותון" שנהפכו לבני תמותה, כי נשתנתה מדרגתם לגמרי כמו מאדם חי למת.

ואף שהיתה נתינת לוחות שניות אך לא חזרו למדרגתם הקודמת כי לא נעקרה שוב המיתה מן העולם, ואז גם היראה כבר אינה קבועה בלבם בלי שיעסקו בסוגית היראה, סיבת הדבר כיון שנפגעה סוגית החיים נפגמה גם "יראת השם לחיים" (משלי יט כג). אך כיון שחזרו לוחות שניות, יש אפשרות ע"י התורה לפתח את סוגית היראה כי כך דרכה וסגולתה של התורה"ק, שיש בה כח סגולתי שמי שעוסק בשורש שנגח תגיע לו מזה ירא"ש לא לדבר לשה"ר, ואף שאין לזה שייכות לסוגיא שלומד עתה [יראת חיים ש"ד פ"ט עמ' שנ"א].

כיצד זכו ליראה במתן תורה

נעמיק יותר כיצד זכו ליראה במתן תורה. כתוב "אתה היראת לדעת וכו' אין עוד מלבדו". וזהו מה שראו כל ישראל בעת נתינת התורה, שהתורה נושאת בתוכה את סוגית גילוי ה"אין עוד מלבדו" לכן צריך להיות בתורה עצמה ציור ש"אין עוד מלבדה" בעולם, וזהו מציאותה בעולם. ישנו כלל גדול, האדם משיג כל דבר רק לפי מה שהוא עצמו, היינו שמתוך עצמו משיג את כל מה שרואה בחוץ. כשכלל ישראל ראו בעת נתינת התורה את ה"אין עוד מלבדו" כיצד השיגו את זה? מתוך מה שיש בהם גם בחינה כזו של "אין עוד מלבדו" – שכן "קוב"ה וישראל ואורייתא חד" ובמעמקי נפשות כולם יש ציור של "אין עוד", דו"ק והבן.

כיצד באה לידי בטוי היראה בעסק התורה

הניגש לתורה במבט זה מתמלא רתיחה בלימוד התורה עיין נפש החיים [ש"ד פ"א]. נבין מנין מגיעה

צביונו של בן תורה [אגרות דעת כ"ח עמ' ל"ג]

צריך לדעת כי צביון של בן תורה הוא חלק ממהלך מסורת התורה בטהרתה. לא על כל לומד ראוי לומר שיש לו תמונה של בן תורה, רק הוא לומד תורה, התורה צריכה להפוך לומדה להיות "בן" שלה. היא יוצרת כל תמונת החיים שלו, וחיייו יסובבו סביב דעת תורה דווקא. בן תורה ניכר בישובו, בקומו, בהליכתו ובטיולו ובכל הנהגת הרשות שלו שהוא תחת רסן של תורה, דהרי כל אבריו וגידיו בלולים ממנה, ועי"ז נקרא בן ממש אליה, לבית קיבול של תורה מתגעגעת התורה להמסר לו, כי הרי הוא דוקא ישמרנה כצורתה. כאן הוי דמותו של בן תורה חלק ממהלך המסורה ממש. גדולי הדורות למדו תלמידיהם איך לפתח צורה ושיהיו בניה של תורה. וגם התלמידים שהיו קשורים לרבים והתגעגעו מתי אגיע לאופי חייהם ומעשיהם, בלעו כל הגה שיצא מפיהם והפכו לעצם ובשר שלהם.

רגש העצמאות סתירה לבן תורה

וכאן, ולזה, היה כונת מרכז דברינו דהמכתב דבא כאן חשך חדש, העולה על קודמיו באיכותו, והוא רגש העצמאות השורה בחוץ. אי-הכנעה למרותם של מנהיגי וגדולי בעלי מסורת התורה, רק העמדת הכל על דעת עצמו, עקר את אפשרות גידול בן תורה בהציבור הרחב. מכל האסונות שפקדו את הציבור בדורנו ר"ל כמדומה אין להם השוואה עם צרה זו, כי כאן נפגעה כל התשתית של האומה, והיחס של ההשגחה העליונה אל ירידה משונה זו, א"א לשער ולתאר, ה"י את עמו ישראל.

על הא דכתיב (בראשית לז, כד) והבור ריק אין בו מים, אמרו חז"ל (שבת כב, א) ממשמע שנאמר והבור ריק איני יודע כבר שאין בו מים. ומה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והדבר מתמיה, דהרי כונת המקרא הוא לומר שהשליכוהו לבור של נחשים ועקרבים, וא"כ למה נכתב אין בו מים, אלא דיודע פירוש הגר"א ז"ל ע"ד רמז באגדה זו דמים ר"ל תורה, ואם מים אין בו נחשים ועקרבים יש בו. והפירוש, דסילוק המים גופא מצמחת שם נחשים ועקרבים ולא רק נותנת להם אפשרות ליכנס כאן, א"כ עיקר הכל הוא מים אין בו, זהו הסיבה החיובית לכל.

וידע כל בן תורה כי בנפשו הוא, דכל סילוק התורה מתוך קומתו מגדלת באופן חיובי נחשים ועקרבים בו. כ"ז מדובר בדביקות בתורה לבד. אבל סילוק ח"ו צביון בן תורה בן בנו של ק"ו הוא שיצמח גידול פרא ר"ל.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת יתרו תשע"ז -

איזה שירצה יעשה

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ וגו' (כ' י"ב)
אם יש לפנינו שתי מצוות שקולות ויכול לקיים רק אחת מהם, אמרינן דאיזה שירצה יעשה. ויש לעיין מהו אם אחר כך אביו ציווהו על אחת מהן.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי נימא דבמצוה שציווהו אביו יש לו השתא ב' מצוות, ואם כן יעשה דוקא אותה מצוה, או דילמא לא חיילא מצוות כיבוד אב כיון דבלאו הכי חייב בה, ואם כן אכתי נימא דאיזה שירצה יעשה. ולענין נראה כהצד הראשון דיש בזה כיבוד אב.

ב. אין חיוב חל על חיוב

הנה איתא ברא"ש בנדרים (ח' א' ד"ה והלא) דכשם שאין איסור חל על איסור הכי נמי אין חיוב חל על חיוב. ואם כן נימא דאין מצוות כיבוד אב חיילא על מצוה שכבר מחוייב בה, וכהצד השני הנ"ל.

אך הא גם באין איסור חל על איסור אמרינן (יבמות ל"ג ב') דהעצמות של האיסור חיילא, ונפקא מינה דחשיב שעשה איסור לענין שיקברו אותו בין רשעים גמורים, והכי נמי נימא לענין חיוב על חיוב דעצם החיוב חיילא.

[ויש לעיין לפי זה בדברי הרא"ש דהרי התם בלאו הכי ליכא מלקות דהוה לאו שאין בו מעשה, אלא נפקא מינה לענין עצמות האיסור, והרי זה באמת חיילא].

ג. ציוה לבחור אחד מהם

תו יש לומר דאף אם נימא כהצד דלא חיילא מצות כיבוד על מצוה שכבר חייב בה, מכל מקום יקיים דוקא האי מצוה, דהרי הכא כיון שרשות בידו לעשות איזה שירצה, דמי להיכא שהאב ציווהו לבחור חדא מהם, ובזה הא יש כאן חיוב כיבוד.

ונהי דבעת שהאב ציווהו יכול לקיים גם המצוה השניה, [נא"ה, דהרי בשעת הצווי לא חל הצווי דהרי כבר חייב בהמצוה, אלא כתוצאה מהצווי אמרינן דעכשיו יבחר מצוה זו], הא גם באין איסור חל על איסור אמרינן דאע"פ דאין שבועה השניה חלה על הראשונה, מכל מקום אם נשאל על הראשונה חיילא השניה, דחיובא הוא דליכא הא שבועה איכא ואי משכחת רווחא חיילא, והכי נמי חיילא הצווי לענין שאחר כך יתחייב לבחור דוקא האי מצוה.

ויש לדון בכעין זה היכא דבעת הצווי לא היה חייב לקיימו ורק אחר כך נתחייב, כגון היכא שבעת הצווי היה הקיום משל בן ואחר כך נשתנה ונעשה הקיום משל אב, בזה נמי יש לומר דחיילא השתא. ויש לעיין בכל זה כי הם דברי חידוש.

קיבל תוספת שבת

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ (כ' ח')

הנה ילפינן במכילתא (שם) בדברות הראשונות נאמר זכור ובדברות האחרונות נאמר שמור, זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו, שמוסיפין מחול על הקודש.

והנה קיימא לן בשולחן ערוך (סי' רס"ג סעי' י"ז) דמי שקיבל עליו תוספת שבת קודם שחשכה, יכול לומר לישראל חבירו שעדיין לא קיבל שבת, שיעשה לו מלאכה. [מקורו ברשב"א שבת קנ"א א' ד"ה אמר].

וכך כתב הרמ"א (שם) לגבי מוצאי שבת, שמי שעדיין הוא בתוספת שבת, כגון שמאחר להתפלל במוצאי שבת או שממשיך סעודתו בלילה, מותר לומר לחבירו ישראל שכבר התפלל והבדיל, לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולבשל לו.

ה. אצל חבירו לפני השקיעה

הנה יש לדון מהו היכא דאצלו כבר ליל שבת ואצל חבירו לפני השקיעה. [כגון שחבירו נמצא בחוץ לארץ שבעת כניסת השבת בארץ ישראל עדיין חול בחוץ לארץ].

הנה למחרתיך יש יהא מותר לומר לו לעשות מלאכה, דמדמה יום טוב שני לתוספת שבת, והרי הכא נמי דמי ליום טוב שני, דהשבת אינו בידו להפקיעו, אך להחולקים יהא אסור דלא דמי לתוספת שבת.

וכל זה לפי דברי המגן אברהם. אך לדברי הב"ח והט"ז אם נימא דלדידהו על כרחך צריך לומר כמהריק"ש, דהרי הכל תלוי אם להשני שבת ויום טוב, אם כן הא שפיר דומה לתוספת שבת, ואם נימא דגם לדידהו יש לומר כהחולקים על המהריק"ש, הוא הדין בנידון דידן. והביא במנחת יצחק דבתשובות בצל החכמה (ח"ג סי' קכ"ה) כתב דבכהאי גוונא אסירא ליה לומר.

כל האמור כאן כתבתי במיעוט עיון וכחותה על גבי גחלים.

האם חשיב שלוחו

שוב העלה במנחת יצחק (שם) לענין יום טוב שני, דכל זה לגבי גוי וקטן, אך בישראל יהא אסירא לומר לבן ארץ ישראל שיעשה לו מלאכה משום שמתייחס להשולח מדין שליחות.

א. אינו בר חיובא

וכי תימא הא אין שליח לדבר עבירה, אינו כן מפאת דהבן ארץ ישראל לא הוה בר חיובא.

והביא שכן מבואר בתשובות פני יהושע (ח"ב יו"ד סי' ג'), דהנה הקשה בפני יהושע היאך שרינן בתוספת שבת לומר לחבירו שכבר קיבל שבת לעשות לו מלאכה, הרי בכהאי גוונא יש שליח לדבר עבירה, דהרי לחד מאן דאמר בגמרא בבא מציעא (י"ב ב') תליא באם השליח אינו בר חיובא, דאז אמרינן דיש שליח לדבר עבירה, והכי נמי הכא הרי חבירו שעדיין לא קיבל שבת אינו בר חיובא.

ומיישב בפני יהושע (בתירוץ א') דלענין תוספת שבת, כיון שאם היה רוצה היה יכול לקבל תוספת שבת מקרי בר חיובא, ואם כן אמרינן בזה דאין שליח לדבר עבירה.

מעתה לענין יום טוב שני, הרי הבן ארץ ישראל בארץ ישראל אינו יכול להיות בר חיובא כלל, דהרי אף אם יחליט להתיישב בחוץ לארץ, מכל מקום אין חל עליו דין בן חוץ לארץ עד שיבוא לשם וזה לא אפשר כעת בזה השעה שהוא בארץ ישראל בשעת עשיית המלאכה. ולכן אמרינן בזה דיש שליח לדבר עבירה, ואם כן יש להחמיר שבן חוץ לארץ לא יאמר לבן ארץ ישראל שיעשה לו מלאכה. [גם בשבות לצורך מצוה וגם ברמז].

ב. שוגג

אך יש לעיין בדבריו, דאם כן נימא דגם בתוספת שבת אסירא ליה לומר לחבירו לעשות לו מלאכה, דהרי כתבו תוספות דבשוגג יש שליח לדבר עבירה, [נא"ה, עיין תוספות סוכה ט' א' ד"ה ההוא, וכן שם ל' א' ד"ה משום, דלא כתבו דנפקא מינה דבשוגג ליכא דינא דמצוה הבאה בעבירה], וכל שכן בעושה בהיתר, והכא הרי הישראל מותר לו לעשות מלאכה ואם כן בכהאי גוונא ודאי יש שליח לדבר עבירה.

[ואולי הא בהא תליא, דאם יש שליח אסירא ליה ושוב אין שליח ושרי ליה, ואם כן יש שליח ושוב אסירא ליה, והדבר מתהפך כחומר חותם].

ג. לצורך השליח

במנחת שלמה (ח"א סי' י"ט) כתב דמותר לבן חוץ לארץ לומר לבן ארץ ישראל לעשות מלאכה לצורכו של הבן ארץ ישראל, כמו דשרינן לומר לנכרי בשבת לעשות לצורך הנכרי.

ותיקשי הא יש לאסור משום שליחות, וכטענת המנחת יצחק. אך באמת כיון שהשליח עושה לעצמו לא שייך כאן שליחות לדבר עבירה. [ולפי זה אף לשמאי הזקן דיש שליח לדבר עבירה, (קידושין מ"ג א') אם אומר לחבירו להרוג את פלוני בתור עצה לטובת חבירו, לא יהא חייב. וצריך תלמוד].

אך מדכתב במנחת שלמה (שם) צד להקל בבן חוץ לארץ האומר לבן ארץ ישראל, כיון דיכול להחליט להשתקע ודמי לתוספת שבת, שמע

מינה דלא סבירא ליה האי סברא דשליחות בישראל.

ד. דברי הגרע"א דחשיבא בר חיובא

הנה בעיקר דברי המנחת יצחק דאיכא בזה שליחות, צריך עיון דהא הקשה הגרע"א (קמא סי' קצ"ד) על הפני יהושע מדינא דהרמ"א דכתב דאף במוצאי שבת מי שעדיין בתוספת שבת מותר לו לומר לישראל לעשות לו מלאכה, והרי התם במוצאי שבת יש לומר דגרע כיון דהשליח הבדיל, ואם כן אין בידו לעשות שבת ומקרי לאו בר חיובא ומכל מקום שרינן.

והעלה מזה הגרע"א דחשיבא בר חיובא דאע"פ דבהאי אסור שבת אינו מוזהר, מכל מקום ישנו בכללות דמצות שבת. ואם כן הכי נמי לענין יום טוב שני, דבן ארץ ישראל מוזהר בכללות דיום טוב, ואם כן ודאי אמרינן בזה דאין שליח לדבר עבירה.

ואולי סבירא ליה להמנחת יצחק דביום טוב שני לא חשיבא דישנו בכללות. אך לכאורה דמי למחזיר גרושתו שכתב הגרע"א (שם) דכיון דאילו אתרמי ליה מחזיר גרושתו היה אסור בה, והכי נמי אילו הוה בן חוץ לארץ היה אסור במלאכה ביום טוב שני.

אי נמי סבירא ליה דהטעם לאסור ביום טוב שני אינו משום שליח לדבר עבירה, אלא כמו שכתב הגר"ז (קונטרס אחרון סק"ח, הובא בדובב מישרים ח"ג סי' פ"ג, וכל זה הובא במנחת יצחק שם) דכל ההיתר לומר לאחר שלא קיבל שבת לעשות בשבילו מלאכה, היינו משום דהוא בעצמו לא קיבל עליו אלא איסורים התלוים בגופו, ועל כן במה שעושה אחר בשבילו ודאי לא קיבל עליו. [ורק לענין אמירה הלא הוא בעצמו עושה, אולם כיון דאמירה לחבירו היא על דבר שלחבירו מותר שפיר שרינן]. משא"כ לענין יום טוב שני דאינו תלוי בקבלתו כלל.

שבת או תוספת שבת

הנה יש לדון במי שמוכרח משום פיקוח נפש לעשות מלאכה בשבת, באיזה אופנים נימא דמשום דינא דהקל הקל תחילה יעשה דוקא בתוספת שבת.

א. יעשה בתוספת דקילא

הנה אם יכול לעשות אותו או בשבת או בתוספת שבת לפניו. בפשוטו יעשה בתוספת לפניו מדין הקל הקל, וכמו ביום טוב לפני שבת, שצריך לעשות המלאכה ביום טוב, וכמו שכתב בהעמק דבר (פרשת קרח י"ז י"א-י"ב).

ב. חצי שיעור

ואם צריך לעשות חצי שיעור, כגון לקצור חצי גרוגרת, ויכול לעשותו או בשבת או בתוספת שבת.

לכאורה תליא בספיקא דהרמב"ן בתורת האדם (ענין הסכנה ריש אות ד', דתליא בב' תירוצים של הרמב"ן) אם מוכרח לאכול חצי כזית איסור, ויכול לאכול או חצי כזית חלב או חצי כזית נבילה, דתרוייהו אסירין מן התורה משום חצי שיעור, מי אמרינן דשניהם שוין, דשניהם אותו איסור דחצי שיעור, או דילמא מכל מקום חצי שיעור נבילה קיל מחצי שיעור חלב.

ג. חצי כזית חלב וחצי כזית נבילה

הנה בצריך לאכול כזית שלם ויש לפניו חלב ונבילה, ויכול לאכול או כזית חלב, או כזית נבילה, או חצי כזית מחלב וחצי כזית מנבילה. בפשוטו יאכל חצי כזית מחלב וחצי כזית מנבילה, כיון דלא מצטרפי אהדדי והוו תרוייהו רק חצי שיעור, וקילא מכזית נבילה או כזית חלב.

וכי תימא דהכא קא עבר ב' פעמים על חצי שיעור משא"כ בכזית קעבר רק פעם אחת, ואם כן יהא תליא בפלוגתת הר"ן (ויומא ד' ב' מדפי הרי"ף ד"ה וגרסי') ושאר פוסקים, אם איסור אחד דשבת חמירא משני כזיתי נבילה, או שני כזיתי נבילה חמירא, דלהר"ן שני כזיתי נבילה חמירא.

אם כן לפי זה נמצא ביכול לאכול או כזית חלב או חצי כזית חלב וחצי כזית נבילה, יאכל כזית חלב אף שהוא כרת, ולא משמע הכי, והרי גם בכזית חלב יש לומר דהוה כמה חצאי שיעור, ותליא בדברי הפרי מגדים (א"א סי' שכ"ח ס"ק י'). [והארנו בזה בגליון יום כיפור תשע"ו].

ד. חצי בשבת וחצי ביום טוב
הנה במוכרח לעשות מלאכה, ויכול לעשותה או כולה ביום טוב, או כולה בשבת, או חצי גרוגרת בשבת וחצי גרוגרת ביום טוב, לכאורה יעשה חצי בשבת וחצי ביום טוב, וכמו דאמרינן דיאכל חצי כזית חלב וחצי כזית נבילה.

ותליא בהא דדן באבני נזר (אוי"ח סי' מ"ט ס"ק י"א, וסי' שצ"ז ס"ק ו') אם חצי גרוגרת ביום טוב מצטרפת לחצי גרוגרת דשבת.

ה. חצי בתוספת וחצי בשבת
מעתה יש לעיין אם צריך גרוגרת, ויכול כולה בתוספת או כולה בשבת, או חציה בתוספת וחציה בשבת.

האם נימא דעדיף חציה בתוספת וחציה בשבת, דדמי לחצי כזית חלב וחצי כזית נבילה דאינם מצטרפים והוה רק איסור חצי שיעור. **אך לענ"ד היה נראה דלא דמי לחצי כזית חלב וחצי כזית נבילה, דבכלל שבת איכא תוספת, והלכך חצי גרוגרת דתוספת וחצי גרוגרת דשבת לא קיל מכל הגרוגרת בתוספת.**

ובמנחת יצחק (חי"ו סי' נ"ט) כתב דתוספת פקעה בכניסת הלילה לענין אין איסור חל על איסור, וכך כתב בחתם סופר (חי' חולין קי"ד), אך מכל מקום נימא דלא גרע קדושת יום טוב מקדושת תוספת. וצריך תלמוד.

ו. ב' איסורים
העירוני, דאף לגיסא דרמב"ן (שם) דחצי כזית חלב וחצי כזית נבילה שוים, מכל מקום אם יהא חתיכה שיש עליה ב' איסורים וחתיכה שיש עליה איסור אחד, וצריך לאכול חצי שיעור, בזה מודי רמב"ן דהחתיכה שיש עליה ב' איסורין חמירי, דבזה יש ב' איסורים דחצי שיעור, משא"כ בחתיכה השניה שיש עליה רק איסור אחד.

ומעתה בשבת הא איכא לא תעשה ועשה, ובתוספת רק עשה. [ומיהו יש לעיין אם אעשה דשבת איכא חצי שיעור, ותליא אם היא מצות עשה או איסור עשה, דבמצות עשה רבו האומרים דליכא דין חצי שיעור, ועיין דובב מישרים ח"ב סי' יז].

ולפי זה גם הא דכתבנו לעיל (אות ב') דבצריך לעשות חצי שיעור ויכול או בתוספת או בשבת עצמה, לחד גיסא דרמב"ן יעשה איזה שירצה, דהוה אותו איסור דחצי שיעור, אינו, דבשבת איכא תרתי איסורי, ובתוספת רק איסור אחד.

[הלכך יעשה כולה בתוספת, דהרי אם יעשה כל הגרוגרת בתוספת יעבור רק על איסור תוספת, משא"כ אם יעשה חצי גרוגרת בתוספת וחצי גרוגרת בשבת, זולת איסור גרוגרת דתוספת, דבשבת איכא נמי איסור תוספת וכהנ"ל באות הקודם, יש גם איסור חצי שיעור דשבת].

מיהו למאן דאמר דבשבת ויום טוב ליכא עשה ורק לאו, אם כן בצריך רק חצי שיעור ויכול לעשות או בתוספת או בשבת יהא תליא בספיקא דרמב"ן, וכמו כן בצריך לעשות חצי שיעור ויש יום טוב לפני שבת, יהא תליא בספיקא דרמב"ן, כיון דבתרוייהו יש לאו ועשה.

טפל אינו חמור מן העיקר

הנה כתבנו לעיל (אות ה') דשבת לא גרע מתוספת, והוא מסברא, דאין תוספת ושבת שתי קדושות נפרדות. והלכך מצטרפי לקל שבהם, כגון חצי גרוגרת בתוספת וחצי גרוגרת בשבת לא קיל מכל הגרוגרת בתוספת, דגם בשבת איכא איסור תוספת.

ויש לשאול על זה מתרי דוכתי, חדא, דהנה אמרינן בגמרא שבת (כ"ד א') לרב אשי דמילה אינה דוחה יום טוב, דיום טוב הוה לא תעשה ועשה, ואין עשה דמילה דוחה לא תעשה ועשה דיום טוב.

אמנם איכא אמוראי (שם) דסברי דיו"ט הוי רק לאו וליכא עשה, והא דמילה בזמנה אינה דוחה יום טוב אינו מפאת דאין עשה דמילה דוחה לא תעשה ועשה דיו"ט, אלא מטעמי אחריני דילפינן התם מקרא.

והנה לענין דעשה ידחה תוספת, כתב בכתב סופר (אוי"ח סי' קי"ד) במי שעדיין לא קיים המצוה דאכילה בערב יום כיפור וכבר קיבל על עצמו תוספת יום כיפור, האם נימא דעשה דאכילה בערב יום כיפור דחי איסור אכילה בתוספת יום כיפור, וכתב דתליא בפלוגתא קמאי אם עשה דוחה איסור עשה, ואם נימא דאינו דוחה, הכי נמי לא ידחה עשה דתוספת.

נמצא דעשה אינו דוחה איסור עשה דתוספת, ואם כן לדעת אמוראי

דביום טוב ליכא עשה, היאך עשה דמילה ידחה גוף היום טוב, הא לדברינו בכל יום טוב איכא נמי איסור תוספת.

א. תוספת לא אלימא מיום טוב
העירוני ליישב, דבאמת אם עשה דוחה לאו דיום טוב, הכי נמי ידחה תוספת, דתוספת לא אלימא מיום טוב גופיה, וכל דברי הכתב סופר דאין עשה דוחה תוספת הוא רק כיון דביום כיפור נמי לא נדחה מפאת דהוה לא תעשה ועשה.

ב. טעם כעיקר
דוגמא לדבר, דעת הסוברים דבטעם כעיקר איכא איסור עשה, נדעת ר"י מאורלייניש בתוספות זבחים ע"ט א' ד"ה אמור, ועוד מקומות, והנה מצות עשה דדוחה לא תעשה דאכילת איסור, ידחה נמי עשה דטעם כעיקר, אע"פ דאין מצות עשה דוחה איסור עשה, דלא יתכן דאת האיסור בעין ידחה וטעם כעיקר לא ידחה.

ובבאר יצחק (אוי"ח סי' ח') הקשה האי קושיא היאך ידחה עשה טעם כעיקר אם הוה רק איסור עשה, ותיריך כדברינו דלא יהא טפל חמור מן העיקר, נמצא דהאיסור עשה לא חמור מן הלאו והלכך דחי.

וכתב דאף באיסור כרת ידחה, דסוף סוף השתא ליכא כרת, ואע"ג דאיכא איסור עשה לא חמירא מלאו. ונפקא מינה בזה לענין טעם כעיקר של תרבה דהוה איסור כרת, אף לדעת הר"י מאורליניש (שם) דטעם כעיקר הוה איסור עשה ואין עשה דוחה איסור עשה, מכל מקום נימא בזה עשה דוחה לא תעשה. [וצריך עיון שם בבאר יצחק].

[העירוני דבמלבושי יום טוב באמת הקשה היאך עשה ידחה טעם כעיקר, והוכיח מינה דעשה דוחה איסור עשה, אך הא הוא בפלוגתא קמאי, וצריך עיון במלבושי יום טוב בפנים. ועוד עיין בחמדת שלמה או"ח סי' ט"ו ס"ק כ"ז וסי' ל"א סק"ן].

ג. נפקא מינה לענין פיקוח נפש
הנה בהא דכתבנו לעיל דחצי שיעור בתוספת מצטרף בהדי חצי שיעור דיום טוב או שבת, הכי נמי לענין טעם כעיקר ויש חצי שיעור דטעם כעיקר, [להסוברים דהוה רק עשה], וחצי שיעור דאיסור בעצם, יצטרפו לקל שבהם, והלכך בפיקוח נפש, מוטב שיאכל כזית מטעם כעיקר, ולא חצי שיעור מטעם כעיקר וחצי שיעור מעצם האיסור, וככל הדברים אשר כתבנו לעיל.

ד. חצי שיעור ביום טוב
אך יש לעיין, דהנה כתב בבאר יצחק (שם) דעשה ידחה איסור חצי שיעור דיום טוב, ולא אמרינן דיום טוב הוה לא תעשה ועשה, דהרי בחצי שיעור ליכא לא תעשה ועשה.

[ויש לומר דהיינו אף אם חצי שיעור הוה איסור עשה, ואין עשה דוחה איסור עשה, מכל מקום שאני חצי שיעור דיסודו הוא איסור וממילא נדחה, וצריך עיון. ונפקא מינה לדינא בתרומה טמאה דהוה איסור עשה ומיתסרא בה נמי חצי שיעור, כמבואר בתוספות בשבת (צ"א א' סד"ה כגון), והרי באיסור תרומה טמאה לא נימא דיבוא עשה וידחה להסוברים דאין עשה דוחה איסור עשה, מיהו בחצי שיעור של תרומה טמאה עשה ידחת].

ומעתה אם נימא דעשה דוחה איסור דחצי שיעור דיום טוב, אם כן להאמור בתוספת נמי ידחה איסור חצי שיעור, אך בכתב סופר (שם) מתבאר למידן דאם אין עשה דוחה איסור עשה, אם כן עשה דאכילה בערב יום כיפור גם לא ידחה חצי שיעור דאיסור תוספת. והרי להאמור הרי לא יתכן שתוספת חמור מן העיקר, ואע"פ דהתוספת הוה איסור עשה, מכל מקום אם נדחית בעיקר היום, נדחית גם בתוספת.

[שכתב בכתב סופר (שם) דיאכל בערב יום הכיפורים בשביל מצות אכילה רק כזית דהוה ליה חצי שיעור של יום כיפור, וזה לחוש להסוברים דמצות אכילה בערב יום כיפור אינה דאורייתא, ובזה שאוכל חצי שיעור בתוספת שפיר דמי, דדין חצי שיעור רק בלאו ולא בעשה. [וזה צריך עיון מדברי תוספות שבת צ"א ב', ועיין בספר לקט גנוזים להגרעי"א דגם דהרמב"ם פליג על תוספות]. ומכל מקום כתב דכל דבריו רק להרשב"א דעשה דוחה איסור עשה, ומשמע דלתוספות גם זה לא נעבד. ויש לדחות דקאי התם מקמי דקאמר דיאכל חצי שיעור].

ה. לכם ולא לגבוה
הנה בתשובות חתם סופר (אוי"ח סי' ק"ט) הקשה בהא דאין שורפין קדשים ביום טוב, הרי היה ראוי להתיר אלא דאמרינן לכם ולא לגבוה, ונמצא דהוה עשה, ואם כן היאך דיינינן בזה (שבת כ"ד א') דעשה דשריפת קדשים ידחה לא תעשה דיום טוב, הא אין עשה דוחה עשה.

ותיריך דהתם סופר דזה אינו, דלא יתכן דהעשה דלכם אלים מן הלאו גופיה. והנה זה כדברינו לענין דתוספת לא תהא אלימא מהיום טוב עצמו אם יו"ט היה נדחה. [וכדברי הבאר יצחק ודלא כדברי מלבושי יום טוב תני"ל]. [והנה להאמור, נמצא דלמאן דאמר הבערה ללאו יצאת וליכא עשה, למה שכתב הרשב"א ביבמות (ו' א'), ועשה דוחה, גם בתוספת שבת ידחה].

ו. נמצא מכל האמור
נמצא מכל הלן דהא דכתבנו דחצי גרוגרת דתוספת וחצי גרוגרת דיום

טוב יש לומר דמצטרפי לאיסור תוספת, אינו נסתר מהא תוספת אינה נדחית על ידי עשה, ויום טוב דנו בהא אמוראי, דאין הכי נמי לאמוראי דיום טוב נדחה, תוספת נמי נדחית.

שמא נולדה בתוספת

הנה המקום הב' שיש לדון להקשות על דברינו שבכל יום טוב ושבט יש נמי איסור תוספת, הוא מהסוגיא בביצה.

דהנה אמרינן בגמרא ביצה (ז' א') דאם ביצה נולדה בערב יום טוב, מותרת ביום טוב, אבל אם נולדה ביום טוב, אסירא ביום טוב.

ואם בדק קינה של תרנגולים בסוף ערב יום טוב ולמחר השכים קודם עלות השחר ומצא ביצה, שרינן לה, דאמרינן דנולדה בערב יום טוב, ואע"פ שבדק ולא מצא, אימא לא בדק יפה יפה, ואף בבדק יפה יפה אימא דנולדה רובה וחזרה, וטעמא כיון דקים לן דאינה מטילה בצים בלילה.

ותיקשי דאכתי נימא דאסירא, דדילמא ילדה ביום בתוספת יום טוב. [ואף דהוה ספיקא דרבנן הא יש לו מתירין].

א. ב' קדושות

הנה יש לדון ליישב קושיין דתוספת ויום טוב הם ב' קדושות נפרדות, והלכך אם נולד בתוספת יהא מותר לאכול ביום טוב. וזה תליא בדברינו לעיל, ואם כן תהא ראייה דלא כדברינו.

אך באמת אינו נראה כלל. וגם הא קיימא לן דבנולדה בשבת אסורה ביום טוב שלאחריו משום הכנה, והכי נמי נימא בנולדה בתוספת דאסירא ביום טוב. [אלא אם כן נימא דמכל מקום יום טוב ושבט הוה חד שם].

אלא יש ליישב קושיין, דהכא חכמים לא בעו למיסר שמא נולדה בתוספת כיון דהוה זמן קצר.

והעירוני דבראב"ד על הרי"ף בסוגיא בביצה (שם) כתב דרוב הלידות של הביצים בבוקר, ואם כן תתייבב.

ב. רוב זמן

הנה לכאורה יש ליישב קושיין דלא אמרינן דנולדה דוקא בתוספת, אלא אמרינן דנולדה קודם, דאזלינן בתר רוב זמן.

אמנם קושיין לפי הא דכתבו רבנן בתראי דלא אזלינן בתר רוב אלא בחפצים [ואו ברובא דליתא קמן כגון רוב נשים ולד מעליא ילדן], אבל ברוב זמן לא אזלינן, והיינו דעת הפתחי תשובה (אה"ע סי' ס"ח) בשם ברית אברהם (סי' ע"ד עד ע"ט) ורש"י (כתובות ט"א) וחזון איש (אה"ע סי' ז' ס"ק ו') דלא אזלינן בתר רוב זמן, ופליגי על חכם צבי (סי' ג') דסבירא ליה דאזלינן בתר רוב זמן. [ושמעתי ראייה מספק ביצה ביום טוב דאסרינן, אף היכא דהצד דערב יום טוב הוי רוב זמן].

עניני שבת

ולכאורה ראייה לדבריהם דלא אזלינן בתר רוב זמן, מהא דבלא השכים אלא בדק קצת לאחר עלות השחר אסרינן, אע"פ דהצד דערב יום טוב רב יותר בזמן ומכל מקום אסרינן.

אך העירוני דיש לדחות, דהצד דלא בדק יפה יפה או דנולדה וחזרה הוא צד רחוק, והלכך יש להעדיף לומר שנולדה לאחר עלות השחר אע"פ דהוא זמן מועט יותר.

אך עדיין הראייה קיימת, דהרי מבואר (שולחן ערוך סי' תקי"ג סעי' ו') דבקונה ביצים ובדק רק לאחר עלות השחר אסרינן, ואע"פ דיש רוב זמן של קודם יום טוב, והכא הוה האי צד גם באופן דשכיח. [והיינו כד נימא דבכל דפרוש שרינן אף ביש לו מתירין].

ג. ראייה לאידך גיסא דאזלינן בתר רוב זמן

ובאמת במשנה ברורה (סי' תקי"ג ס"ק כ"א) כתב דהא דאסרינן בבדק לאחר עלות השחר, הוא משום דנולדה וחזרה לא שכיח. ולא קאמר דאסרינן מספק דהרי הוה דבר שיש לו מתירין. ואם כן נוכיח מהכא דאם היה שכיח אם כן אזלינן בתר רוב זמן ושרינן.

ויש לדחות דהאמת נקט דמפאת יש לו מתירין יש להתיר בספק בגופו וספק בתערובת (כמבואר בשולחן ערוך יו"ד סי' ק"י סעי' ט').

והעירוני בני ש"י עוד נפקא מינה, בתתקלקל הביצה עד לאחר יום טוב, דבזה מפאת יש לו מתירין הא שרינן, ולזה הוצרכנו לומר דאסירא בתורת ודאי.

ד. ביצה שנולדה בתוספת

הנה בעיקר קושיין דנקטנו דביצה שנולדה בתוספת אסירא, הנה יש לדון לפי הג' טעמים בגמרא אמאי אסירנן ביצה שנולדה ביום טוב, דהנה לטעמא דאסור משום מוקצה, הרי בזה כתב הפרי מגדים (א"א סוף סי' רע"ט) דבתוספת שבת לא אמרינן מינו דאתקצאי, [והעירוני דבמנחת שלמה (ח"ב סי' מ"ז) אייתי דמקור חיים (לחות יאיר, סי' רס"ג סעי' י"ז) לא סבירא ליה כחפרי מגדים].

אך אם טעמא משום פירות הנושרין ומשקין שזבו, דזה גזירה שמא יעלו ויתלוש או שיסחוט הפרי, בזה יש לאסור בתוספת.

וכן אם טעמא משום הכנה, נמי יש לאסור בתוספת, אלא אם כן נימא דסבירא ליה דאיסור דנולדה ביום טוב דעלמא, היינו גזירה אטו יום טוב לאחר השבת, דאז הביצה נגמרה מאתמול בשבת ונמצא דהשבת הכינה להיום טוב, [וכן בשבת לאחר יום טוב, דהיום טוב הכינה לשבת], ואם כן בנולדה בתוספת אין לאסור, דמכל מקום יום טוב הכין לעצמו ושבת הכין לעצמו. [ותליא בפלוגת רש"י ורשב"א (ביצה ב' ב') אם שבת כשלא הכינה מיום טוב אלא בשבת עצמה, דעת רש"י דמיתסר ודעת הרשב"א דשרין]. אך בפשוטו משום לא פלוג בנולדה בתוספת יש איסור הכנה.

קבלת תוספת שבת

יש לעיין אם אפשר לקבל תוספת שבת רק לחלק מן המלאכות.

הנה בפשוטו לא שייך, וכך כתב בגליוני הש"ס (למהר"י ענגיל יומא פ"א א'). אך בט"ז (סי' רס"ג סק"ג) אייתי בשם הלבוש לחלק, דבתוספת שבת לפנייה מותר לומר לאחר שעדיין לא קיבל על עצמו שבת שיעשה לו מלאכה, כיון שלא קיבל לאסור על עצמו מלאכת חבירו, משא"כ בתוספת לאחריה, שאינו תלוי בקבלתו שכבר נאסר עליו ביום השבת והוא ממשיך בקדושתו בלילה ואם כן כל האיסורים נמשכים עמו. שמעינן לכאורה דשייך לקבל לחצאין. והדבר צריך ביאור. [והובאו הדעות בפסקי תשובות סי' רס"ג].

והנה אם אי אפשר לקבל לחצאין תחול הקבלה על כל השבת, וכמו

המכון להוצאת כתבי רבינו זצלה"ה

בס"ד יצא לאור עולם

ספר חדר הורתי על מסכת הוריות

מהדורא קמא - כפי שיצא לאור על ידי רבינו זצ"ל בשנת תשכ"ט בתוספת מכת"י מגליון ספרו מהדורא תנינא - שיעורים על המסכת שמסר רבינו זצ"ל כפי שהעלם על הכתב מילואים - לקט מתוך כתבי רבינו זצ"ל בענינים המסתעפים לנידונים שם

ניתן להשיג הספר: בבני ברק משפחת גנחובסקי נועם אלימלך 14 טל' 036199732
בירושלים, המרכז הארצי לטהרת המשפחה, רחוב ישא ברכה 28, טל' 0524256020 0527615287

זאת למודעי הדברים

הנדפסים כאן אינם תמ"ד
בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת
שלפעמים דרכו היתה לכתוב
בקצרה, ולתועלת המעיינים
היה מן הצורך להוסיף תיבות
קישור והסבר. הרבה פעמים
האר"י רבינו בכמה וכמה
דרכים ואופנים באותו ענין,
ולפעמים עשר ידות על הנדפס
כאן, ע"כ במקום שהאר"י העתקנו
רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת יתרו

לאכול לחם עם חותן משה

"ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלוקים, ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה לפני האלוקים". (פרק י"ח פסוק י"ב).

"ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל", הכוונה היתה לסעודה שעשה יתרו במדבר, שנהגו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישראל. שבאמת הסעודה היתה סעודה של יתרו, הוא היה בעל הסעודה, שהקריב שלמים בכדי שיבואו כל גדולי ישראל לסעוד עימו באכילת השלמים.

*

וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום

והנה ברד"ק בשמואל, מפרש פירוש אחר בביאור החסד שעשה יתרו "עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים", וכתב "ואתה עשית חסד, בעצה שנתן יתרו למשה, ונחשב לזרעו אחריו כאילו הם עשו החסד. וזהו שאמר עם כל ישראל, כמו שאמר שם וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום".

מבואר בדבריו שמפרש שהחסד ששאל התכוון לומר לבני יתרו, מדובר על העצה שיתרו יעץ למשה להעמיד שרי אלפים ושרי מאות, שבזה נאמר בפסוק שיתרו אמר למשה שכאשר יקיים את העצה הזו "גם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום". רואים מזה שהעצה הזו מלבד מה שגרמה למשה רבנו בעצמו שיוכל לעמוד לפני כלל ישראל, ולא יגיע למצב של "נבול תבול", הרי היא גם גרמה לכלל ישראל שלא יגיעו למצב כזה, שהפסוק נבול תבול נאמר גם ביחס לכלל כלל ישראל. וממילא יוצא שהחסד שיתרו גרם בעצתו זו, היה חסד לכל בני ישראל, וזה כיון שאל לומר לבני יתרו בדבריו שעשו חסד לכל בני ישראל.

*

קראן לו ויאכל לחם

עוד פירוש כתב הרד"ק, "ובדרש וכי עם כל בני ישראל עשה חסד, והלא לא עשה חסד אלא עם משה, הדא דכתיב קראן לו ויאכל לחם. אלא ללמדך שכל העושה טובה עם אחד מגדולי ישראל, מעלה עליו כאילו עשה חסד עם כל ישראל".

לפי פירוש זה, לא מדובר כלל על החסדים שעשה יתרו עם כלל ישראל בשעה שנפגש עמהם במדבר לאחר שיצאו ממצרים, אלא מדובר על החסד שיתרו עשה עם משה רבנו בשעה שכל כלל ישראל היו עדיין במצרים. שבשעה שמשה רבנו ברח מפני פרעה שרצה להורגו, הוא הגיע למדין, ושם לאחר שהציל את בנות יתרו מיד הרועים, כתוב בפסוק שכאשר בנות יתרו סיפרו ליתרו על הצלתם על ידי משה, הרי הוא אמר להם (פרק ב' פסוק כ') "למה זה עזבתן את האיש, קראן לו ויאכל לחם". וקרא לו שיבוא לביתו לאכול לחם. והחסד הזה הוא החסד שעמד לבני יתרו, ששאלו אמר להם שבזכות זה יש להם זכות לצאת מתוך עמלק, ולא למות יחד עימו במלחמה. ובזה הרד"ק מוסיף את דברי המדרש, שאע"פ שהחסד הזה היה חסד רק עם משה רבנו ולא עם כלל כלל ישראל, בכל זאת הפסוק קורא לו שעשה חסד עם כלל ישראל. משום שכל העושה טובה עם אחד מגדולי ישראל, מעלה עליו כאילו עשה חסד עם כלל ישראל.

שמא ישא אחת מכב

אמנם לכאורה יש לעיין בזה, דהנה ברש"י מפרש בפסוק "קראן לו ויאכל לחם", שבזה שיתרו הכניס את משה רבנו לביתו לאכול לחם, כוונתו היתה אולי ישא אחת מבנותיו. וז"ל, "קראן לו ויאכל לחם, שמא ישא אחת מכב, כמה דאמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל". ולכאורה לפי זה עיקר כוונת יתרו במה שקרא למשה רבנו לביתו, היתה לצורך עצמו, שדאג בזה לשידוך לבנותיו. ובכל זאת שאל אמר לבני

ופרש"י, "ויבוא אהרן וגו', ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו".

הנה בשעה ששאל הלך להלחם בעמלק, כתוב שביקש מקיני שהיו בני יתרו שיצאו מתוך עמלק שלא יהרגו יחד עימו, וכתוב בפסוק (שמואל א', פרק ט"ו) "ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אוסיף עימו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים, ויסר קיני מתוך עמלק". ופרש"י, "אל הקיני, בני יתרו שהיו יושבין במדבר יהודה בנגב ערד שהלכו אצל יעבץ ללמוד תורה וכו'. ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל, שנהגו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישראל, והרי מעלה עליו כאלו עשה חסד עם כל בני ישראל". מבואר ברש"י שהחסד שיתרו עשה עם כלל ישראל בעלותם ממצרים, היה בכך שנהגו מסעודתו משה ואהרן וזקני ישראל.

ולכאורה צריך ביאור, הרי הסעודה שאהרן וכל זקני ישראל באו לאכול עם יתרו, היתה סעודה שמשה ואהרן והזקנים עשו לכבוד יתרו, ולכן משה רבנו היה עומד ומשמש בסעודה, כיון שהוא היה בעל הסעודה שעשה כן לכבוד את חותנו יתרו. וממילא קשה איך רש"י בשמואל אומר, שמה ששאל אמר ליתרו "ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים", החסד היה במה שיתרו עשה למשה ואהרן והזקנים, הרי יתרו לא עשה את הסעודה הזו, אלא להפך כלל ישראל עשו את הסעודה לכבוד יתרו. וא"כ מה שייך לומר על יתרו "ואתה עשית חסד" הרי הוא לא עשה את הסעודה הזו כלל, ולהפך כלל ישראל עשו לכבודו את הסעודה, וממילא בני ישראל עשו עימו חסד, ולא הוא עשה חסד עם בני ישראל.

סעודה לכבודו

ואפשר לומר שכיון שעשו את הסעודה לכבוד יתרו, ממילא במידה מסויימת הוא נחשב כבעל הסעודה, וכיון שלכבודו היתה הנאה לכלל ישראל כשיצאו ממצרים, שמשה ואהרן וכל זקני ישראל נהנו מהסעודה לכבודו, ממילא ההנאה הזו מתייחסת כלפי יתרו שהוא היה הגורם להם את ההנאה הזו. ולכן שייך לומר על יתרו שיש לו את הזכות הזו של "ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים", ובזכות הזו מגיע לו להנצל ולא למות במלחמת עמלק.

אכילת קרבן שלמים של יתרו

אבל באמת יש מפרשים שיתרו בעצמו עשה את הסעודה, דהנה בתחילת הפסוק כתוב "ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלוקים". ופרש"י, "זבחים, שלמים". ובספורנו מפרש שיתרו הקריב שלמים, ומשה ואהרן וכל זקני ישראל באו לסעודה של יתרו, כדי לאכול עימו את בשר השלמים. וזה מה שהפסוק מסיים ואומר שישבו לאכול "לפני האלוקים", שאכלו לפני המזבח כדין שלמים שנאכלים לפני מן הקלעים. ומה שכתוב שישבו לאכול "לחם", י"ל שאין הכוונה על לחם כפשוטו, אלא על הקרבנות, ומצינו בתורה הרבה פעמים שקרבנות קרויים בשם לחם, ובפרשת אמור כתוב כמה פעמים על הקרבנות "לחם אלוקים". ובאור החיים מוסיף וכותב, "הנה נתחכם יתרו לזבח שלמים רבים, וזה היה לו לאות כי מזמין הוא גדולי ישראל על שולחנו וכו'". והיינו שיתרו לא הקריב רק קרבן אחד לשלמים, אלא בכונה תחילה הקריב הרבה שלמים כדי שכל גדולי ישראל יבואו לסעודתו. ולפי זה מיושבים היטב דברי רש"י בשמואל, שמה ששאל אמר ליתרו

הללו היו כדי שאברהם יהרג במלחמה עם המלכים. ואין זה בשורה כדי לגמול חסד עם אברהם ולוט.

ובגמרא בנדה (דף ס"א א') כתוב שבזכות זה שהודיע את הידיעה הזו לאברהם, הוא זכה להאריך ימים, עד כדי כך שכאשר משה רבנו נלחם עם עוג מלך הבשן הוא פחד אולי זכותו של אברהם תעמוד לעוג ומחמת זה כלל ישראל לא יצליחו במלחמה. והקב"ה הוצרך לומר למשה על כך מאמר מיוחד "אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו וגו'". ואיתא בגמרא, "ויאמר ה' אל משה אל תירא, מכדי סיחון ועוג אחי הוא וכו', מאי שנא מעוג דקמסתפי ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי. א"ר יוחנן אר"ש בן יוחי, מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, ואמר רבי יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול".

ולכאורה יש להבין, מדוע עוג קיבל שכר על כך שהודיע לאברהם אבינו את הבשורה הזו "כי נשבה אחיו", שלוט הלך בשבי. הרי כל כוונתו של לוט בהודעה הזו היתה אך ורק בכדי להרע לאברהם אבינו, כדי שיהרג במלחמה. ולמה הוא צריך לקבל שכר על מעשה כזה שכל כוונתו היתה לגרום רע, ולא טוב.

אלא רואים מזה שכאשר אדם עושה חסד, אפילו שאין לו כוונה לעשות בזה חסד, מ"מ כיון שלמעשה הוא עשה כאן מעשה חסד, מגיע לו על כך שכר. וממילא גם עוג אפילו שבמחשבתו חשב דברים אחרים, מכל מקום כיון שלמעשה הוא עשה בזה חסד עם אברהם אבינו שיצא למלחמה והוציא את לוט אחיו מהשבי, מגיע לו על כך שכר.

בעלותם ממצרים

אמנם בעצם הפירוש שמביא הרד"ק, שמה ששאל אמר על יתרו "ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים", מדובר על החסד שיתרו עשה למשה בשעה שברח ממצרים מפרעה שרצה להורגו, והכניסו לביתו ונתן לו לאכול.

לכאורה צריך ביאור בזה, שהרי החסד הזה שיתרו הכניס את משה רבנו לביתו ונתן לו לחם לאכול, היה בזמן שכלל ישראל היו עדיין במצרים, אלא שמה שבעצמו ברח מיד פרעה שרצה להורגו. ולפי לשון הפסוק שאומר "ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים", הוא קצת קשה, שהחסד הזה לא נעשה בשעה שעלו ממצרים, שעדיין כלל ישראל לא יצא ממצרים, והיציאה של משה שיצא ממצרים אינה נחשבת בגדר יציאה ממצרים.

לא תעשה כל מלאכה - אתה

"ויום השביעי שבת לה' אלוהיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגורך אשר בשעריך". (פרק כ' פסוק י')

קרוב לשבת. והתאכסן שם אצל אדם שהעידו לפניו כי הוא איש כשר ונאמן, ואפשר לשבות אצלו ולאכול ממאכליו ללא חשש.

והנה באמצע השבת רואה ראש הישיבה, את בנו של בעל הבית עומד באמצע הבית ומצחצח את נעליו בצבע שחור, וללא פחד ומורא הוא עומד ומחלל שבת באיסור דאורייתא לעיני אביו. האב כשראה את מעשי בנו, פנה אליו להוכיחו, ובקול שקט ורגוע אמר לו "אתה יודע בזמן שבת המקדש היה קיים, מי שהיה עושה דבר כזה במזיד היו סוקלים אותו, ובשוגג היה חייב חטאת". והבן לא התרגש הרבה מדברי האב שרמז לו להפסיק ממעשיו, והמשיך בצחצוח הנעלים כאילו מדברי האב אינם נוגעים לו כלל וכלל.

ראש הישיבה שעמד מן הצד הזדעזע כולו מחילול השבת שראה ממול עיניו, ולא הבין מדוע האב לא קם בצעקות וזעקות שבר על חילול שבת שבנו עושה, ולמה הוא מוכיחו בצורה כזו רגועה ואינו צועק עליו בתקיפות להפסיק מיד. אבל הוא לימד זכות על בעל הבית, שכנראה לבו חלש ואסור לו להתאמץ, וכל מאמץ גופני או נפשי יכול להזיק לו לבריאותו ולהגיע לידי פיקוח נפש, ולכן אינו יכול להגביה את קולו בתקיפות על בנו הסורר.

כך עברה השבת כשמפעם לפעם הבן מחלל את השבת בדרכים כאלו ואחרות, ואביו שרואה את הדברים, מתעלם או מעיר לבנו בצורה דלה ורפה.

במוצאי שבת לאחר הבדלה פתח בעל הבית את ארנקו, ולהפתעתו הוא רואה כי חסרים שם כמה מטבעות שהיו שם לפני שבת. האב הבין מיד מיהו "התכשיט" שידו במעל. מיד הרים את קולו בצעקות רמות על בנו

יתרו שהזכות הזו שהכניס את משה לביתו היא זכות כזו גדולה שנחשב להם כמו שעשה חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים, ומשום כן יש להם את הזכות לצאת מתוך עמלק ולא לההרג עימו במלחמה.

רואים מזה כמה גדולה היא זכות החסד, שכאשר אדם עושה חסד אפילו שכוונתו רק לצורך עצמו, מכל מקום כיון שבפועל הוא עשה כאן חסד עם חברו, יש לו זכות בזה ומגיע לו על כך שכר. ולכן אפילו שיתרו כיון לצורך עצמו, בכל זאת כיון שבפועל עשה כאן חסד למשה רבנו, מגיע לו על כך שכר, ובניו נצלו ממלחמת עמלק.

לא קירב את משה אלא לכבוד עצמו

ובאמת שהדברים מפורשים בגמרא בברכות (דף ס"ג ב'), והגמרא לומדת מדברי שאל לבני יתרו, שהעושה חסד לחברו אפילו שכוונתו לעצמו מגיע לו על כך שכר, ואיתא בגמרא "פתח רבי נחמיה בכבוד אכסניה ודרש, מאי דכתיב ויאמר שאל אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אוספך עמו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל, והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך, המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, על אחת כמה וכמה". מפורש בגמרא שהחסד שעשה יתרו לבני ישראל בעלותם ממצרים, היה חסד שיתרו עשה כן לכבודו, שעיקר כוונתו היה לצורך עצמו, אלא שאגב נהנו מזה גם בני ישראל. ועל זה אמר שאל לבני יתרו, שבעבור החסד הזה מגיע להם שיעשו עמהם חסד וינצלו ממלחמת עמלק.

ויבוא הפליט

וכיוצא בזה מצינו אצל עוג מלך הבשן, שבפרשת לך לך כתוב שכאשר נשבה לוט במלחמה של ארבעה מלכים את החמשה, הגיע עוג מלך הבשן אל אברהם וסיפר לו על השבי של לוט. וכתוב בפסוק (בראשית, פרק י"ד פסוק י"ג) "ויבוא הפליט ויגד לאברהם העברי וגו'". ופרש"י, "ויבוא הפליט, לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה וכו'. ומדרש בראשית רבה, זה עוג שפלט מדור המבול וכו', ומתכון שיהרג אברהם וישא את שרה". מבואר ברש"י שעיקר הסיבה שעוג הגיע אל אברהם לספר לו על השבי של לוט, לא היה בשביל עצם הדבר שאברהם אבינו יבוא ויציל את לוט. אלא הסיבה העיקרית הייתה משום שרצה שאברהם יצא למלחמה כנגד ארבעת המלכים, והם שהיו גיבורים ביותר וודאי ינצחו אותו ויהרגוהו, וממילא הוא יוכל לישא את שרה. יוצא מזה שעוג כיון באמירה הזו רק על עצמו שיוכל לישא את שרה, ולהפך כל דבריו

שיחזיר לו את הגניבה, עד כדי כך שנעו אמות הסיפים מצעקות האב, ולא נח ולא שקט עד שבנו החזיר מיד את הכסף.

כשראה ראש הישיבה את תגובת האב, הבין כי האב הזה בריא וחזק, הלב בריא וכל גופו בריא, וכשצריך לצעוק הוא יודע טוב איך לצעוק. ומה שלא צעק על בנו כשהחליל את השבת, לא היה משום מניעה בריאותית או טבעית שבטבעו אינו מסוגל לצעוק ולהיות תקיף.

אלא הפשט הוא שדבר שחשוב ויקר אצל האדם, הוא מסוגל לדרוש מבנו שגם הוא יתנהג כזה כראוי. אבל דבר שאצל האדם בעצמו זה רפוי, אינו מסוגל לדרוש מבנו שיתנהג כזה כראוי. כדי להנחיל לבן מה לעשות ומה לא לעשות, צריך שאצל האב בעצמו הדברים הללו יהיו בדרגת חשיבות ראשונה, ואז מתוך שזה כל כך יקר בעיניו הוא מסוגל לדרוש גם מבנו שיתנהג כך. אבל אם אצל האב בעצמו המעשה הזה אינו כל כך חשוב, והוא בעצמו לא רואה בזה מעלה גדולה להתנהג כך, הרי אינו מסוגל לדרוש מהבנים שיתנהגו כמותו. ואפילו שהאב בעצמו כך נוהג, אבל כדי לדרוש את זה מאחרים אינו מסוגל.

וממילא אצל אותו בעל הבית, הכסף היה יקר לו עד מאוד, כסף שעמל והשקיע בו, וממנו הוא חי, זה חשוב לו מאוד. וממילא כשרואה שהבן גנב מכספו, הוא מסוגל לצעוק ולדרוש מהבן בכל התקיפות שיחזיר את הכסף, ולא יעז יותר לגעת בכסף שאינו שלו.

אבל שמירת השבת היתה אצלו רפוייה, ואפילו שהוא בעצמו שמר את השבת עם כל פרטיה ודקדוקיה, בכל זאת הוא לא ראה בזה חשיבות גדולה. ולכן אינו מסוגל להנחיל לבנו את שמירת השבת, ואפילו כשרואה את בנו ממול עיניו עומד ומחלל שבת, אינו מסוגל לצעוק עליו בתקיפות שיפסיק ממעשיו.

הכלל הוא שכדי שאדם יוכל להנחיל לבניו ולבני ביתו את הדרך אשר ילכו בה, צריך שמלכתחילה האב בעצמו הדרך הזו תהא אצלו חשובה ויקרה, ומתוך כך הוא מסוגל להעביר ולהנחיל את זה לדורות הבאים. אבל דברים שרפויים הם אצל האב, אפילו שהוא בעצמו נוהג כך, מכל מקום אינו מסוגל להעביר ולהנחיל את זה לדורות הבאים.

ומעתה מובן מאוד הטעם שהפסוק כשכותב את איסור עשיית מלאכה הוא כופל וכותב "אתה", אפילו שכאשר נאמר "לא תעשה כל מלאכה" כבר נכלל האדם בעצמו בכל זאת הפסוק שב ומפרט "אתה". וי"ל דהנה לשון הפסוק הוא "לא תעשה כל מלאכה, אתה, ובנך, ובתך, עבדך, ואמתך, ובהמתך, וגרך אשר בשעריך", הפסוק מפרט שהציווי "לא תעשה כל מלאכה" הוא לא רק על האדם בעצמו, אלא אדם מצווה גם להנחיל ולצוות את בניו ובנותיו ועבדו ואמתו, שלא יעשו מלאכה. ומעתה יש לפרש שהפסוק במה שכפל וכתב "אתה" בא לרמז, שהדרך היחידה שבה אדם יכול להנחיל לבני ביתו את שמירת השבת שלא יעשו מלאכה בשבת, זהו כאשר הציווי של איסור עשיית מלאכה בשבת יהיה אצלו חזק ובר קיימא, ולא רפוי. שאם אדם יקיים הציווי של "לא תעשה כל מלאכה" בשמחה ובאהבה, והשבת תהיה אצלו קודש קודשים כמו שהפסוק אומר "זכור את יום השבת לקדשו", ומתוך כך יהיה נזהר בכל יכולתו לא לחלל את הקדושה ולא לעשות מלאכה בשבת, הרי הוא יוכל להנחיל לבניו ולבני ביתו את שמירת השבת שלא יעשו מלאכה. אבל אם האיסור הזה יהיה רפוי אצל האדם, וקיים את הציווי הזה כמלומדה ובצורה יבשה, הרי אפילו שהוא בעצמו יקיים את הציווי בשלמות ולא יעבור עליו, בכל זאת להנחיל את זה לבני ביתו כבר לא יוכל. וזה מרמז המילה "אתה" שהקדים מיד אחרי הציווי, לומר שרק אם תקיים את הציווי בבחינת "אתה" שזה יהיה אצלך בכל החיות והקדושה, אז תוכל להמשיך את זה לבנך בתך וגו'.

אתה וזרעך אחריו

וכעין זה שמעתי בשם הגר"א, שמפרש את הפסוק בפרשת ברית מילה, שנאמר (בראשית, פרק י"ז פסוק ט') "ויאמר אלוקים אל אברהם ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחריו לדורותם". דלכאורה המילה "אתה" שכתובה בפעם השניה "אתה וזרעך אחריו לדורותם", היא מיותרת, שהרי כבר בתחילת הפסוק כתוב "ואתה את בריתי תשמור" ולצורך מה נכפל בפסוק שוב את המילה "אתה".

וביאר הגר"א שהפסוק בא לומר, שכדי שיוכל להנחיל לזרעו לדורותם את מצוות ברית מילה, הרי זה תלוי בעיקר ב"אתה", שכפי החזק שיהיה אצלו בעצמו קיום המצווה הזו, כך יוכל להעביר את זה לדורות הבאים.

*

לא תעשה כל מלאכה, אתה - ובהמתך

והנה בהמשך הפסוק בשמירת שבת נאמר "ובהמתך" - "לא תעשה כל

מלאכה, אתה, ובנך, ובתך, עבדך, ואמתך, ובהמתך, וגרך אשר בשעריך". ונראה להמשיך ולבאר על דרך שנתבאר בתחילת

הפסוק שהפסוק מקדים וכותב "אתה" שכפי חזק ותוקף שמירת שבת שיהיה אצלך, כך תוכל להשפיע על בני הבית שישמרו את השבת. וזהו ההמשך "ובנך ובתך ועבדך ואמתך", ששמירת שבת של בעל הבית משפיע על כולם שישמרו את השבת כמו שצריך.

ובדרך זו יש לבאר גם את ההמשך "ובהמתך", שאדם שמשתדל לשמור את השבת בכל כוחו, זה משפיע אפילו על "בהמתך" שאפילו הבהמה שאין בה דעת ותבונה, הרי אם הבעלים ישתדל וישמור את השבת בכל כוחו, הוא יזכה לראות גם בבהמתו ענין של שמירת שבת. ונאמר בזה שהזכות של שמירת שבת לא משפיעה רק על בעלי דעה, אלא אפילו בהמה וחיה שאין בהם דעה, אפשר לזכות לראות בהם הנהגה של שמירת שבת.

וזהו כעין מה שמצינו בגמרא בחולין (דף ז' ב') על חמורו של רבי פנחס בן יאיר שלא היה אוכל טבל, שהקדושה והזהירות של רבי פנחס בן יאיר השפיעו אפילו על חמורו עד שנהפך טבעו שלא לאכול טבל.

כך י"ל לגבי שמירת שבת, שכאשר אדם זוכה לקיים את דיני השבת כהלכתם, ושובת ממלאכה בקדושה ובטהרה, הרי קדושת השבת משפיעה אפילו על בהמותיו שלא יעשו מלאכות בשבת.

אוי פרה פרה

ובפסיקתא (פרשת פרה) מביא בארוכה מעשה בחסיד, ששמירת השבת שלו השפיעה על בהמתו שלא יחלל שבת. וז"ל: "מעשה בחסיד אחד, שהיתה לו פרה אחת והיה חורש בה בכל יום ויום, וכשהגיע ביום השבת מניח אותה. לימים ירד אותו צדיק מנכסיו ולא היה בידו כלום, ומכרה לגוי אחד. והיה חורש אותו הגוי ששת ימים, וכשהגיע ליום השבת הוציאה לחורש בה, כשיצאה לחוץ רבצה תחת העול ולא רצתה לעשות מלאכה ביום השבת. והיה מכה אותה מכות רעות, ולא הועיל לו כלום. כיון שראה אותו הגוי כך, הלך אצל אותו צדיק ואמר לו בא וטול פרתך, ששת ימים עבדתי בה, וביום השבת הוצאתי אותה לחוץ לחורש בה, ורבצה תחת העול ולא רצתה לעשות שום מלאכה בעולם, והייתי מכה אותה ולא הועיל כלום.

כיון שאמר לו כך, הבין אותו צדיק מפני מה אינה עושה מלאכה, לפי שהיתה למודה לנוח ביום השבת. אמר לו אותו צדיק לך, ואני אעמידה ואני אעשה שתהיה חורשת. כיון שהגיע אצלה אמר לה באזניה, **אוי פרה פרה כשהיית בידי הייתי שומר את השבת, ועכשיו גרמו לי עונותי ומכרתי אותך לזה האיש, בבקשה ממך שתעשה רצון אדוניך**. כיון שאמר לה כך, עמדה ובקשה לעשות מלאכה. אמר אותו הגוי הגד לי שמה כשפת אותה, לא אניח אותך עד שתגיד לי מה עשית לה, או מה אמרת באזניה. אמר לו אותו צדיק, כך וכך אמרתי לה. כיון ששמע הגוי כך, נבהל ונודעזע ונשא ק"ו בעצמו ואמר, מה זאת שאין לה לא דעת ולא תבונה הכירה את בוראה, אני שבראני הקב"ה בצלמו ובדמותו ונתן לי דעת ובינה לא יהיה ראוי לי להכיר את בוראי. מיד נתגייר והיה ירא שמים, וזכה ללמוד תורה ונקרא רבי חנינא בן תורתא." *

פרוש בקובנא

ונראה להמשיך ולפרש בדרך זו את סוף הפסוק שנאמר "וגרך אשר בשעריך" - "לא תעשה כל מלאכה, אתה, ובנך, ובתך, עבדך, ואמתך, ובהמתך, וגרך אשר בשעריך".

וי"ל שכאשר אדם מתחזק כראוי בשמירת שבת, שמירת השבת שלו משפיעה שפע של קדושה בכל העולם, וזה גורם חיזוק לכלל העולם, עד כדי כך שאפילו אנשים רחוקים מושפעים מכוחו ומתחזקים בשמירת השבת.

וכמו שידוע בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שאמר שכאשר "פרוש" שיושב בקובנא מתחזק בתורה ובעבודת ה', זה משפיע על הפרופסור שיושב בפריז שלא ימיר את דתו. והנה קובנא היא ברוסיה, ופריז היא בצרפת, שהם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, ובכל זאת חיזוק של פרוש - דהיינו אברך כולל, שמתחזק בקובנא משפיע על הפרופסור שיושב בפריז ויש לו פיתויים גדולים להמיר את דתו, כדי לקבל משרה יותר טובה, הרי החיזוק הזה משפיע שלא ימיר את דתו.

וי"ל שעל זה מרמז הפסוק "אתה" לומר שכפי כמה ש"אתה" תתחזק בשמירת השבת, כך תשפיע לא רק על בני ביתך, כמו בנך בתך עבדך ואמתך, אלא אפילו על "גרך אשר בשעריך" שהוא רחוק ממך ואין לו שום שייכות אליך. שהקדושה שתשפיע בעולם מכה שמירת השבת, תשפיע אפילו עליו שיתחזק יותר בשמירת השבת.

בשפע קדשם בהשתפך רוח טהרה בעולם

והנה בענין זה יש מכתב ממרן החזון איש זצ"ל, שכותב "ואם היו אנשים בני תורה עמלים בתורה לאמתתה, היו מצילים ילדים הרבה, ואנשים רבים מהרהורי עבירה וכפירה וכיוצא בזה, בשפע קדשם בהשתפך רוח טהרה בעולם. ובסביבות בעל תורה אמיתי הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה, וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם". והפשט בזה הוא שכל חיזוק שאדם מתחזק, הוא משפיע בעולם יותר רוחניות, וההשפעה של רוחניות בעולם היא כמו פרוזקטור שמאיר באור גדול למרחקים, וממילא ההשפעה מזה מגיעה למרחקים שכל העולם כולו נהנה ומתעלה מאותו חיזוק "אנשים בני תורה עמלים בתורה לאמתתה". והפירוש "עמלים בתורה לאמתתה", הוא שמתחזקים בתורה ולומדים ברצינות ובהתמדה, כמו שצריך ללמוד. וכמה שהחיזוק הוא יותר גדול, כך האור שמפיץ בעולם הוא יותר גדול, ומשפיע יותר ויותר בעולם.

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ

וההכנה בזה יש לבאר על פי מה שכתב ה"חפץ חיים" בספרו "שמירת הלשון" (שער התבונה פרק ו'), וכתב לגבי הלאו של לא תקום ולא תטור, איך אדם יוכל לעמוד בזה שלא לנקום לחברו שעשה לו רעה, וכתב "וכדי להשקיט את הדבר בדעתו, אמרתי להעתיק רעיון אחד נשגב, מה שנמצא שרשו בירושלמי הביאנו הסמ"ג. כמו שאם היה הולך בדרך ונגפה רגלו האחת בשניה, ועל ידי זה נפל לארץ ונפצע גופו ופניו וגם הרגל ההיא. מלבד שאין עולה בדעתו לנקום מאותה רגל מלרפאותה, אף אין לו שום שנאה על הרגל ההיא, כי מי היא הרגל ומי הוא גופו ופניו, הכל ענין אחד, אך שהוא מתחלק לאיברים. רק שהוא חושב בדעתו שעונותיו גרמו לו.

כן הדבר, אם ארע שלא היטיב עמו חברו באיזה טובה שבקש מאתו, או אפילו שצער ונגדפו באיזה דבר, שלא לנקום ולנטור את השנאה עליו, כי מי הוא חברו ומי הוא, הכל משרש אחד יצאו, ככתוב "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". וכתוב "כל הנפש הבאה לבית יעקב וגו'", ולא כתיב נפשות, להורות לנו שכל נפשות ישראל למעלה הם כמו נפש אחת.

לזכות את הרבים

את ידי על מעשיהם ויברכם בחום רב לקראת היציאה לפעולה. החזון איש שמע את כל הדברים בקשב רב, וכשסיימו אמר להם בלשון הקודש בזה הלשון "הזכיה הגדולה לעם ישראל, הוא לזכות את עם ישראל בגדולי ישראל. אם אתם רוצים לזכות את הרבים, תחזרו ללימודים ותזכו את עם ישראל בגדולי ישראל".

הבחורים נדהמו מהדברים הללו שגנוז להם את כל תכונותיהם, והגרבי"צ התבטא על כך ואמר "החזון נתן לכולם סתירת לחי אחת ובתת אחת". אבל היו נאמנים להוראתו, חזרו ללימודים והמשיכו בשקידה בתלמודם. והגרבי"צ היה מספר שכל הבחורים שהיו בקבוצה הזו יצאו תלמידי חכמים!!!

*

עד כאן גבול שבת

עוד סיפר הגרבי"צ, באחת מהשבתות הלך מרן הגרבי"צ שך זצ"ל בגבול של בין בני ברק לרמת גן, וראה שבחצי הכביש ששייך לבני ברק לא נוסעים רכבים בשבת, ואילו בחציו השני של הכביש השייך לרמת גן נוסעים רכבים בשבת.

פנה הרב שך לבחור שהלך עימו ושאלו, למה בחלק הזה של הכביש נוסעים רכבים, ובחלק הזה לא נוסעים?

הבחור ענה לו, כפשוטו, כאן זה בני ברק, ובבני ברק לא נוסעים רכבים בשבת, ואילו בהמשך הכביש זה רמת גן ושם נוסעים בשבת.

אמר לו הרב שך, "לא זוהי התשובה. התשובה האמיתית היא כי כח שמירת השבת של תושבי בני ברק משפיע עד כאן, ולכן עד כאן לא נוסעים רכבים. ואילו היה חיזוק יותר גדול בשמירת השבת אצל תושבי בני ברק, הכח של שמירת השבת שלהם היה משפיע יותר, שגם בהמשך הכביש לא היו נוסעים רכבים...".

גליון השבוע מוקדש לע"נ הגאון רבי עזריאל משה בן הגה"צ רבי חיים אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל מחבר הספר הנודע "נחלת משה" על הש"ס, "דבריו נאמרו בעיון, בסברא ישרה, בבקיאות רבה, ובעומק הפשט" (מתוך הסכמת גדולי הדור על ספרו) **גלב"ע כ"ה בשבת תשל"ג ת.נ.צ.ב.ה.**

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

שמעו ותחי נפשכם

**וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדִּין חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה
וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ בְּיָהוּצֵא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם (יה, א)**

יתרו שמע - ובא
מה שמע יתרו?

אומר רש"י "מה שמעו שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".
נשאלת כאן שאלה: איזה נס היה גדול יותר, קריעת ים סוף או מלחמת עמלק?
בוודאי, אין ספק שקריעת ים סוף. כי קריעת ים סוף היה נס נגד הטבע
לחלושי, הים נבקע לשתיים עשרה חלקים, ועשרה ניסים נעשו ה' על הים, כל
מימות שבעולם נבקעו. נס חוץ לדרך הטבע! אבל במלחמת עמלק, נכון שהיו
ניסים - "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח וגבר עמלק",
בסדר, אבל עם הכל המלחמה התנהלה בדרך הטבע. נלחמו כמו בכל מלחמה,
וניצחו. כמו כן העמלקים הצליחו גם הם להרוג מעט ישראל: "ויזנב בך את כל
הנחשלים אחריו".

נשאלת אם כן השאלה, אם יתרו שמע על קריעת ים סוף, מה צורך יש בתוספת
של מלחמת עמלק? הרי היה לו כבר את הנס הגדול ובכלל מאתיים מנה, ומדוע
חז"ל אומרים שמע "קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

ביאר רבי אליהו לופיאן זצ"ל, פלאי פלאים: חז"ל באים לגלות את צורת השמיעה
שלו, לא רק את מה ששמע אלא איך הוא שמע.

יתרו לא שמע על שני ניסים בנפרד, אלא שמע את קריעת ים סוף ומלחמת
עמלק גם יחד. הוא התבונן במה שמתרחש בעולם. כאשר היה קריעת ים סוף
התעוררה סערה בראשי אומות העולם "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי
פלשת" והנה לאחר מכן, עמלק הגיע להילחם עם ישראל "ויבא עמלק וילחם עם
ישראל ברכישים", איך יכול להיות כזה דבר, אחרי שכל העולם מודעו מקריעת
ים סוף, עמלק מעז פניו ככלב ולא אכפת לו שום דבר, ובא להילחם עם ישראל?
ככה? קריעת ים סוף - ומלחמת עמלק, עד כדי כך?

שמע יתרו: איך לא שומעים!... איך נראים אנשים שלא שומעים!
הגוי הזה יכול לשמוע "קריעת ים סוף" ולבוא אחר כך ל"מלחמת עמלק"
להילחם עם ישראל. אם כך נראה גוי - חייבים להתגייס, אני חייב להיות יהודי!
"שמע ובא".

עוד היה אומר הרבי ר' שלום בנוסח נוסף: וכי רק יתרו שמע על קריעת ים סוף?
הרי "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום נמוגו כל
יושבי כנען" - הכל שמעו. אבל הוא שמע ובא. כולם שמעו - "איי איי איי" -
ונשארו בשטיות ובהבלים שלהם. הוא "שמע - ובא!" עזב את כבודו של עולם
ובא להיות יהודי, בא אל המדבר להתגייס.

ברכה ממזכה הרבים

לפני למעלה מעשרים שנה, עמדת לפני ניתוח קשה באמריקה. כדרך העולם
הולכים לצדיקים לבקש מהם ברכות - "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל
חכם ויבקש עליו רחמים" (בבא בתרא קטז ע"א) - החלטתי גם אני לקבל ברכה
מצדיק. קמתי ונסעתי לירושלים, ובאתי לעיר העתיקה, לשיבת 'אש התורה'
לבקש ברכה. כי בישיבה ההיא ישב ולמד יהודי, אולי שמעתם עליו - ר' אורי
זוהר.

אני נכנס לבית מדרש, הוא יושב עם תפילין ושלית כמדומני, לומד בהתמדה
עם החברותא. לא רציתי להפריע באמצע, המתנתי לרגע שיקום ממקומו, ואז
ניגשתי אליו ואמרתי:

"ר' אורי תשמע, אני צריך לעבור ניתוח לא קל בארה"ב. אני הולך לצדיקים, וגם
אליך אני בא בעשיו לקבל ממך ברכה".
הסתכל עלי בתמהון: "ר' ראובן, שעת בכתובת, אינני נותן ברכות. לשם כך צריך
ללכת לצדיקים, לחכמים, לא אלי, אף אחד לא מבקש ממני ברכות!"
"ר' אורי, אני מגיע מבני ברק במיוחד, לקבל ברכה ממך" - התחננת.

"תהיה בריא, מה אתה רוצה ממני? מה נספלת אליי?" - התחנן הוא [וכבר אמר
"תהיה בריא"...].

"תשמע", אמרתי לו, "זה לא יעזור לך. אני נוסע פעמיים בשבוע מבני ברק
לבתי ים, ובדרך עובר בכביש גהה, ובכביש גהה - אומרים שעוברים בו שישים
ריבוא איש מידי יום, וגם אם פחות משישים ריבוא, לא נורא. ועל הכביש,
באחד הצמתים, תלוי שלט ענק, כפליים או שלוש פעמים כמו בית המדרש
הזה, אותיות ענקיות, כל אות מטר ויותר. לא שייך לא לראות את השלט. ומה
כתוב בשלט?"

שפתיים ישק: "אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל?"
אתם שומעים?

"אורי זוהר, אחרי הכל, גלה לנו הכל, מדוע עזבת את הכל" כי הוא שיחי עזב
את הכל, נמלט מהזהמה, התנתק מהבוץ של הבלי העולם הזה.
אמרתי לו: "ר' אורי, אם זכיתם לקדש שם שמים, אני צריך ברכה מכם".
הוא נתן את הברכה שלו.

מה היה עם יתרו? ישב בכבודו של עולם, אבל "וישמע"! ואז התנער מהגילולים,
השליך אותם לאשפה, "שמע ובא" אל המדבר, להיות יהודי. פלאי פלאים מה
היא כוח השמיעה.

רבותי, לשמוע, אין הכוונה דווקא לשמוע דרשה ממישהו אחר, גם אם אני לבדי
רואה מאמר חז"ל מעיין בספרי מוסר, ולוקח לתשומת ליבי, מייחס את הדברים
ישר אלי: מה אני יכול לקבל מכה, איך הדברים יכולים להשפיע עלי, להאיר את
חיי, מה אני חייב להשתפר, ולהשתנות, עלי נאמר - "ותחי נפשכם" כפי שמובא
במדרש רבה כאן (יובא להלן).

האזן שומעת וכל הגוף מקבל חיים

כאשר אדם נפל מראש הגג, ה' ישמור ויציל, ונשאר בחיים, בדרך כלל הוא
שבר את הידיים, שבר את הרגליים, את הצלעות וכו', נהפך לשבר כלי. מגיעים
אמבולנסים, סיפול נמרץ, מכניסים אותו למיון, מעבירים אותו לכירורגיה
ומתחילים לשפל בכל איבר ואיבר.

היד שבורה - מטפלים, הרגל שבורה - מטפלים, קודם ביד ימין, אחר כך ביד
שמאל. גבס פה וגבס שם, מכל הצדדים - עשוף בגבסים.

אשאל אתכם שאלה: מדוע צריך כל כך הרבה גבסים? תשימו על יד ימין ושלי
על ישראל?

רק חסר דעה יכול לשאול שאלה כזו. כי אם הגבס יונח על יד ימין בלבד, יד
שמאל לא תתקרא. גבס על רגל ימין, רגל שמאל תתנפח ולא תתקרא. כל איבר
חייב את הטיפול האישי שלו.

אלו הם פני הדברים בבית חולים של בשר ודם.

אמר הקב"ה לישראל: אצלי לא כך, בבית חולים שלי יש אפשרות אחרת.

יש מצב רח"ל שאדם כולו מטונף, מלוכלך עם עבירות. חבול ושבור.

אומר הקב"ה: "שמעו ותחי נפשכם" (ישעיהו נה, ג).

אם האזן שומעת היטב, אם יש לו שמיעה רוחנית עמוקה, על ידי כך כל
האיברים מתרפאים שנאמר "שמעו ותחי נפשכם", יש לו ישועה כללית. כי הוא
שומע תוכחות.

אחרי שיחת מוסר לפעמים השומע מפסיה: תודה רבה, חזק וברוך! יוצא והולך
הלאה בדרכו כמקדם, כבתחילה.

אתם יודעים מה שמספרים מעשליה [משל וגמשל]. היה פעם יהודי עולה חדש
שהגיע לארץ ישראל ובשבת קודש רח"ל עלה על עץ תאנים, קטף ואכל. הנץ
לא היה שלו.

חלף שם יהודי עשוף טלית שיצא מבית הכנסת, וקרא לעברו: "ר' יהודי, שבת
היום, האם אתה יודע כמה איסורים אתה עובר? זכור את יום השבת לקדשו,
שמור את יום השבת לקדשו, מחלליה מות יומת, כל העושה בו מלאכה יומת,
הרבה עבירות, ומלבד חילול השבת הרי האילנות לא שלך; לא תגנוב, לא
תגזול, אתה גם אוכל את התאנים ככה, בלי לבדוק, זו סכנת תולעים, שרצים -
איסורים על גבי איסורים..."

כך, העניק לו דרשה שלמה של הוכח תוכיח, והיהודי המשיך ואכל, והוא חזר שוב בקול רם על פרטי האיסורים והפסוקים שהאיש נכשל בהם. לפתע פנה אליו ה'עולה חדש' ואמר: "כמה מיוחד כאן בארץ הקודש, בחו"ל לא היה לנו כאלו דברים. ב"ה, כאן אפשר לאכול הרבה דברי מתיקה ותאנים, וגם ברוך ה' לשמוע בינתיים פסוקים ודברי תורה..." הוא שומע פסוקים - "מחלליה מות יומת" "לא תגנוב", ונהנה, אוכל תאנים גנובים ושומע דברי תורה, זה נקרא שהוא שומע?

אני עצמי הייתי [לא עלינו ולא עליכם] במקום מסוים לרפואה בסמוך לחיפה, שבתתי שם בשבת. פעם, היה נפוץ יותר מושג של מועדונים רח"ל. התאספו, שנתו לשכרה שרו ורקדו, מסכנים, נעבאך, רחמנות. המועדון היה פתוח בליל שבת מול הדירה שלנו, בה, שמעתי תזמורת, שירות וזמרות, ה' ישמור, ומה הם שרו בהתלהבות? ניגון עממי ידוע עם התיבות שבתפילה: "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה" בהשתפכות הנפש, בהתלהבות [ממש כפי שהיה עם ה'עולה חדש' הנ"ל: "גם לאכול בשבת וגם לשמוע דברי תורה"]. פלאי פלאים להיכן אפשר להגיע אם שומעים, ולהיכן, כאשר לא שומעים, רחמנא ליצלן, "שמעו ותחי נפשכם".

שיחא זה מחלצי

אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גִּרְשֶׁם כִּי אָמַר גֵּר הֵייתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה. וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי (יה, ג-ד)

בתחילה כתוב "ושם האחד גרשם", ולפי זה ההמשך היה צריך להיות "ושם השני אליעזר". מדוע כתוב גם על הבן השני "ושם האחד אליעזר"? חז"ל עונים על שאלה זו (מדרש תנחומא פרשת חקת ח): "בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה ואומר הלכה בשם אומרה: 'אליעזר בני אמר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים', אמר משה לפניו: ריבונו של עולם, עליונים ותחתונים שלך הן, ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם? אמר לו: צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו: ריבונו העולמים, יהי רצון שיהא מחלצי! אמר לו: חייך שהוא מחלציך! הדא הוא דכתיב 'ושם האחד אליעזר' - ושם אותו המיוחד אליעזר!" ולכאורה הוא פלא גדול, אין עוד אדם אחד בכל העולם שיש לו זכויות כמו שיש למשה רבנו! הכתוב אומר: "זכרו תורת משה עבדי" (מלאכי ג, כט) - אלפי שנים יושבים יהודים ולומדים את "תורת משה", הפסוק גם אומר: "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל" (דברים לג, כא) - כְּשֶׁעַם יִשְׂרָאֵל לומדים תורה יש למשה חלק בלימוד של כל אחד ואחד והוא נמצא עמו בעת לימודו. היש דבר גדול מזה? והנה, משה רבנו רואה בשמים "משהו טוב": הוא רואה את הקב"ה משתעשע בתורת "אליעזר בני...", אומר משה: "את הדבר הטוב הזה- אני רוצה בשבילי! יהי רצון שיהא זה מחלצי!" משה! יש לך כבר מספיק זכויות! למה כשאתה רואה עוד איזשהו "משהו טוב" אתה מעוניין "לחשוף" גם אותו בשבילך? הסתפק במה שיש לך? גם מה שיש לך זה הרבה מאד!

אלא, מכאן נלמד מה היה כח השאיפה של משה רבנו. הוא לא הסתפק במה שיש לו! גם כשהגיע לפסגה - הוא לא נעצה. הוא לא משתתק ומפסיק לשאוף, לבקש, אם הוא רואה עוד נקודה של תורה, של כבוד שמים - גם בזה הוא חפץ לזכות! "ריבונו של עולם, יהי רצון שיהא אליעזר זה, שאתה לומד את תורתו - מחלצי! אני רוצה לזכות בו!" והוא קיבל! "ושם האחד אליעזר" - אותו יחיד ומיוחד יהיה מחלציך! בתורה, במצוות, בכבוד שמים - אֵל לו לאדם להסתפק במה שיש לו! שומה עליו, תמיד, לשאוף לעוד ועוד. לעוד תוספת בתורה, לעוד תוספת בכבוד שמים! ממש מיידיק!

כאיש אחד בלב אחד

וַיְהִי שֵׁם יִשְׂרָאֵל יְגֹד הָהָר (וי, ב)

רש"י מביא את דברי חז"ל שדרשו "ויהי שם ישראל" - כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת. אמר הקב"ה: עכשיו שהם כאיש אחד בלב אחד הגיע הזמן שיקבלו את התורה! נשאלת השאלה: אחדות היא ודאי דבר חשוב וטוב, אבל מה הקשר בינה לבין קבלת התורה? מדוע רק כשיש אחדות הגיע הזמן שיקבלו את התורה? נראה לבאר זאת בשני אופנים.

ההסבר הראשון: חלק גדול מהתורה הוא הדינים והמשפטים שבין אדם לחברו. חמש דברות מתוך העשר עוסקות במצוות שבין אדם לחברו. פרשיות שלמות בתורה עוסקות בנושא זה. והנה כדי להגיע לשלמות בקיום מצוות אלו חייבת שתהיה אחדות בין איש לרעהו. ניקח לדוגמה את מה שאומר הירושלמי על מצות "לא תקום": לכאורה מצווה זו קשה מאד! למה לא ליקום? האיש הזה מירר לו את החיים, עשה לו צרות, למה אסור לו ליקום ולישור לו על כל העוול שעשה לה? מדוע חייב הוא להבליג?

רק בזכות "ויהי שם ישראל" - כאיש אחד בלב אחד" ניתן להבין את הדבר כלומר: הגמרא אומרת, שכשאתם חותך לחם או בשר - עליו לחותכם על גבי שולחן ולא על גבי כף ידו. לחתוך על גבי כף היד זו סכנה גדולה. יד ימינו, הפורסת את הלחם, עלולה לחתוך בשעות גם ידו השמאלית. והנה, האם שמענו פעם בן אדם שיגיד לידו הימנית: "אָתְּ חתכת לי את יד שמאל - תשלמי כפליים! אָתְּ חתכת חצי סנטימטר - תשלמי תשלומי ארבעה וחמשה! אחתוך ממך שני סנטימטר... בן אדם שיגיד כך הלא למשוגע ייחשב! את מי תחתוך? את מה תחתוך? את יד ימין שלך? הלא יד ימין שלך - זה אתה! אם יד שמאל תיקח נקמה מיד ימין - בעצם אדם מתנקם בעצמו! אדם הלך לרופא שיניים ובקש ממנו שיעקור לו את כל שיניו... הרופא בודק, עושה צילומים - כל השיניים בריאות ושלמות... מה יש? מה קרה? מדוע לעקור את השיניים? הן בריאות לחלוטין" תמה הרופא.

"אני יודע! אני יודע שהן בריאות", השיב האיש, "אלא שלפני כמה דקות אכלתי משהו, לא זוכר מה... והשיניים נתנו כזה ביש ללשון, עד שדם רב החל לזוב ממנה... כעת אני רוצה שתעקור את השיניים הרשעיות האלו..." פשוט אמשוגינער מענטש! הלשון - זה אתה, השיניים - זה אתה! במי אתה מתנקם? בעצמך? אומר הירושלמי: זוהי עומקה של מצות "לא תקום". היות וכל עם ישראל אחד הם - גם אם משהו פגע בך, אתה לא תיקח ממנו נקמה! יד שמאל לא תיקח נקמה מיד ימין גם אם זו חתכה אותה, והלשון לא תיקח נקמה מהשיניים גם אם אלו ננעצו בה עד זוב דם! למה? כי הכל זה "אני", גם חברי זה אני, כי שנינו "כאיש אחד בלב אחד". רבותיו! זה ממש אמיתה של תורה!

מעשי ראובן

ליל שבת קודש! רבי ראובן יושב ודורש על דקדוק במצוות חביבות ויקרות - נשילת ידיים וברכת המזון - כולו רוממות ודבקות, כולו התרפקות ומתיקות! "אל תהיו כסוס, כפרד אין הבין", (תהלים לב ט), דוד המלך פונה אלינו ומבקש: אל תהיו כסוס וכפרד, אל תדמו לבהמות! ורבי ראובן מפרש ומצייר מה בין אדם לבהמה:

"משל למה הדבר דומה?" "לסוס וחמור שנדמנו לחתונת פאר. שניהם פונים אל הבר העמוס במיני משעמים. אוי! כמה מיני בשר נפרשו שם, כמה מיני דגים השתרעו שם, אלו עוגות משובחות, אלו פירות משובבי עין!

הסוס והחמור מתבוננים בעיניים אדישות במשעמים הפרושים לפניהם. כשהם מבחינים בכמה עלי חסה הניצים בשולי הבר, הם פונים לעברם באחת ומתחילים ללעוס בתאוותנות את העלים הירקריקים.

איזו החמצה! זה מה שאתם אוכלים! הלא כל מעדני תבל מונחים לפניכם, ואתם בוחרים בכמה עלים עלובים?"

"והנמשל", זועק רבי ראובן, "אל תהיו כחמורים! אי, כמה תורה אפשר לאסוף בעולם הזה, כמה יראת שמים, כמה אהבת ה', כמה מצוות חביבות! לשם מה להתעסק בהבל וריק ולבזבז את הזמן היקר כל כך, כשאפשר לאגור אוצרות!"

